

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
MEDENİ HUKUK BİLİM DALI**

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gamze Turan

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Cemal Oğuz

Ankara- 2007

ONAY

Gamze TURAN tarafından hazırlanan “Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü” başlıklı bu çalışma, 11.06.2007 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim/Medeni Hukuk Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Bilge ÖZTAN (Başkan)

Doç. Dr. Cemal OĞUZ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet İSTEMİ

ÖNSÖZ

“Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü” konulu bu tez çalışmasında, ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüzlüğüne ve bu tasarrufların iptaline ilişkin hükümler, bu hususlara ilişkin uygulamanın getirdiği çözümler ve öğretide ileri sürülen görüşler ele alınıp değerlendirilmeye çalışıldı. Bu değerlendirme yapılırken Türk öğretisinde savunulan görüşlerin ve Yargıtay kararlarının yanı sıra, yeri geldiğinde İsviçre öğretisinde savunulan görüşlere ve İsviçre Federal Mahkeme kararlarına da yer verildi.

Ölüme bağlı tasarrufların hükümsüzlüğünün, diğer hukukî işlemlerdeki hükümsüzlükler karşısında farklılıklar göstermesi nedeniyle, öğretideki bu konu ile ilgili tartışmalar, Medeni Kanun’daki düzenlemeler göz önünde tutularak, bu tasarrufların kendiliğinden hükümsüz sayılacağı haller ile iptalinin istenebileceği haller ayrı ayrı ele alınıp incelenmiştir. Yapılan çalışmanın öğretiye ve uygulamaya yararlı olacağını ümit ediyoruz.

Çalışmalarımın her aşamasında, tezimle büyük bir titizlikle ilgilenen ve tezimin danışmanlığını üstlenme fedakârlığını gösteren sayın hocam Doç.Dr. Cemal Oğuz’a teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUF KAVRAMI

I- GENEL OLARAK.....	4
II-ÖLÜME BAĞLI TASARRUF ÇEŞİTLERİ.....	5
A- Şekli(Geniş) Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar.....	5
1-Genel Olarak.....	5
2-Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruf Türleri.....	7
a- Vasiyetname.....	7
aa- Genel Olarak.....	7
bb- Vasiyetname Türleri.....	8
aaa-Resmi Vasiyetname.....	8
aaaa-Okuma-Yazma Bilen (Okuma-Yazma İktidarı Bulunan) Kimselerin Yapabileceği Resmi Vasiyetname...10	
bbbb-Okuma-Yazma Bilmeyen (Okuma Yazma İktidarı Olmayan) Kimselerin Yapabileceği Resmi Vasiyetname.....	11
bbb- El Yazılı Vasiyetname.....	12

ccc- Sözlü Vasiyet.....	16
b- Miras Sözleşmesi.....	19
aa- Genel Olarak.....	19
bb- Miras Sözleşmesinin Türleri.....	20
aaa-Olumlu Miras Sözleşmesi- Olumsuz Miras Sözleşmesi (Mirastan Feragat Sözleşmesi).....	20
aaaa-Olumlu Miras Sözleşmesi.....	20
bbbb- Olumsuz Miras (Mirastan Feragat) Sözleşmesi.....	21
bbb- İvazlı Miras Sözleşmesi- İvazsız Miras Sözleşmesi.....	22
aaaa- İvazlı Miras Sözleşmesi.....	22
bbbb- İvazsız Miras Sözleşmesi.....	22
ccc- Bir Taraflı Miras Sözleşmesi- İki Taraflı Miras Sözleşmesi.....	22
aaaa-Bir Taraflı Miras Sözleşmesi...	22
bbbb- İki Taraflı Miras Sözleşmesi...	23
cc- Miras Sözleşmesinin Şekli.....	23
B-Maddi(Dar) Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar.....	24
1- Genel Olarak.....	24
2- Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruf Türleri.....	25
a- Sadece Vasiyetname Yoluyla Yapılabilecek Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar.....	25
b- Sadece Miras Sözleşmesi Yoluyla Yapılabilecek Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar.....	26

c- Hem Vasiyetname Hem Miras Sözleşmesi Yoluyla Yapılabilecek Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar.....	26
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

I- GENEL OLARAK.....	28
II-ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN KENDİLİĞİNDEN HÜKÜMSÜZ OLDUĞU BAŞLICA HALLER.....	29
A- Lehine Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunulan Kimsenin Mirastan Yoksun Olması.....	29
B-Lehine Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunulan Kimsenin Mirasbırakandan Önce Ölmesi.....	30
C-Evlilik Birliğinin Ölüm ve Gaiplik Dışında Sona Ermesi.....	31
D-Bozucu Şartın Gerçekleşmesi veya Geciktirici Şartın Gerçekleşmemesi.....	31
E- Sözlü Vasiyette Bir Aylık Sürenin Geçmesi.....	32
III- ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ.....	32
A- İptal Sebepleri.....	32
1- Ehliyetsizlik.....	32
a- Genel Olarak.....	32
b- Ölüme Bağlı Tasarruf Yapmada Ehliyetsizlik.....	34
aa- Vasiyetnamede.....	37
bb- Miras Sözleşmesinde.....	39
aaa-Miras Bırakan Bakımından.....	39

bbb-Mirasçı veya Lehine Vasiyet Yapılan Bakımından.....	41
c- Miras Hukuku'nda Ehliyetsizliğin İspatı.....	43
2-İrade Sakatlığı.....	44
a- Genel Olarak.....	44
b- İrade Sakatlığı Halleri.....	47
aa- Hata.....	47
aaa- Genel Olarak.....	47
bbb- Miras Hukuku'nda Hata.....	50
ccc- Miras Hukuku'nda Hatanın İspatı.....	54
ddd-Miras Hukuku'nda Hataların Düzeltilmesi İmkânı.....	55
bb- Hile.....	58
aaa- Genel Olarak.....	58
bbb- Miras Hukuku'nda Hile.....	59
ccc- Miras Hukuku'nda Hilenin İspatı.....	61
cc- Tehdit ve Cebir.....	62
aaa- Genel Olarak.....	62
bbb-Miras Hukuku'nda Tehdit ve Cebir.....	65
ccc- Miras Hukuku'nda Tehdit ve Cebirin İspatı.....	67
c- İrade Sakatlığına İlişkin Özel Haller.....	68
aa- Miras Hukuku'nda Zihni Kayıt.....	68
bb- Miras Hukuku'nda Latife Beyanı.....	70
cc- Miras Hukuku'nda Muvazaa.....	71

dd- Miras Hukuku'nda Gabin.....	72
3- Hukuka Ve Ahlâka Aykırılık.....	73
a-Hukuka Aykırılık.....	73
aa- Genel Olarak.....	73
bb- Miras Hukuku'nda Hukuka Aykırılık.....	74
aaa- Emredici Kurallara Aykırılık.....	74
bbb- Kamu Düzenine Aykırılık.....	75
ccc- Kişilik Haklarına Aykırılık.....	76
b-Ahlâka Aykırılık.....	78
aa- Genel Olarak.....	78
bb- Miras Hukuku'nda Ahlâka Aykırılık.....	79
aaa- Ölüme Bağlı Tasarrufun veya Koşul ve Yüklemenin Konusunun Ahlâka Aykırı Olması.....	79
bbb- Ölüme Bağlı Tasarrufun veya Koşul ve Yüklemenin Amacının Ahlâka Aykırı Olması.....	80
c- Miras Hukuku'nda Hukuka ve Ahlaka Aykırılığın İspatı.....	82
4- Şekil Eksikliği.....	83
a- Genel Olarak.....	83
b- Miras Hukuku'nda Şekil.....	85
aa- Vasiyetnamede.....	85
aaa- Resmi Vasiyetnamede.....	85
aaaa-Okuma- Yazma Bilen (Okuma Yazma İktidarı Olan) Kimselerin	

Yapabileceği Resmi	
Vasiyetnamede.....	85
bbbb-Okuma-Yazma Bilmeyen	
(Okuma Yazma İktidarı Olmayan)	
Kimselerin Yapabileceği Resmi	
Vasiyetnamede.....	88
bbb- El Yazılı Vasiyetnamede.....	89
ccc- Sözlü Vasiyette.....	91
bb- Miras Sözleşmesinde.....	92
c- Miras Hukuku'nda Şekil Eksikliğinin İspatı.....	93
C-İptalin İleri Sürülmesi.....	94
1- Mirasın Açılmasından Önce.....	94
a-Vasiyetnamede İptalin İleri Sürülmesi.....	94
b- Miras Sözleşmesinde İptalin İleri Sürülmesi.....	95
aa- Tasarruf Sahibi Tarafından İptalin İleri Sürülmesi.....	95
bb- Karşı Tarafça İleri Sürülmesi.....	97
2-Mirasın Açılmasından Sonra.....	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ İLE İLGİLİ USULÎ MESELELER

I- İPTAL DAVASINDA GÖREVLİ ve YETKİLİ MAHKEME.....	99
II- İPTAL DAVASINDA TARAF SIFATI.....	100

A- Davacı Olma Sıfatı.....	100
B- Davalı Olma Sıfatı.....	102
III- İPTAL DAVASINDA SÜRELER.....	103
A- Bir Yıllık Süre.....	104
B- On Yıllık Süre.....	105
C- Yirmi Yıllık Süre.....	106
D- Süresiz İptal (Def'i).....	107
IV- İPTAL KARARININ ETKİSİ.....	108
A- Tasarruflar Bakımından.....	108
B- Şahıslar Bakımından.....	110
SONUÇ.....	112
KAYNAKÇA.....	118
ÖZET.....	124
ABSTRACT.....	126

KISALTMALAR

Art.	: Artikel(Madde)
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts
BK	: Borçlar Hukuku
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
dn.	: Dipnot
HD	: Hukuk Dairesi
HUMK	: Hukuk Usulû Muhakemeleri Kanunu
m.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
Nr.	: Nummer (Sayı)
S.	: Seite (Sayfa)
s.	: Sayfa
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu
y.y	: Yayımcı yok
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch (İsviçre Medeni Kanunu)

GİRİŞ

Kişinin yapmış olduğu hukukî işlemler bazen kişinin sağlığında, bazen kendisinin ölümünden sonra hüküm ve sonuçlarını doğurur. Mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm ve sonuçlar doğuracak arzu ve isteklerini içeren hukuki işlemlere “ölüme bağlı tasarruf” denilmektedir.

Hukuk düzeni, her hukukî işlemde olduğu gibi, bir hukukî işlem olan ölüme bağlı tasarruflarda da, bu işlemi meydana getirmek üzere açıklanan irade beyanlarına bir takım hüküm ve sonuçlar bağlamıştır. Bu hüküm ve sonuçların geçerli olarak doğabilmesi için, ölüme bağlı tasarrufların kanunun aradığı şartlara ve unsurlara uygun olarak meydana getirilmiş olması gerekir; aksi takdirde ölüme bağlı tasarrufların, istenen hüküm ve sonuçları doğurması söz konusu olmaz. Hâlbuki, sağlararası işlemlerden farklı olarak, ölüme bağlı tasarruflarda esas olan, ölüme bağlı tasarrufların ayakta tutulmasıdır. İşte bu noktadan hareketle, ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüzlüğü ve iptali konusunda, kanun koyucu, genel kurallardan farklı bir takım özel düzenlemeler yapma zorunluluğu hissetmiştir.

Ölüme bağlı tasarrufların hükümsüzlüğünün, diğer hukukî işlemlerdeki hükümsüzlüklere nazaran farklılıklar göstermesi nedeniyle, öğretideki bu konu ile ilgili olarak ortaya çıkan tartışmaları göz önünde tutarak, bu tasarrufların kendiliğinden hükümsüz sayılacağı haller ile, iptalinin istenebileceği hallerin ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir.

Tezde, konunun bütünlüğünü gözetmek ve kapsam dışına çıkmamak amacıyla, ölüme bağlı tasarruf kavramı, temel hatları ile incelenmiş ve tezin esasını teşkil eden ölüme bağlı tasarrufların hükümsüzlüğü konusu, öğretide mevcut olan görüşler ve yargı kararları da dikkate alınarak, ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Konunun sistematik olarak incelenmesini sağlamak ve sınırlarını aşmamak amacıyla, üçlü bir ayırım yapılmıştır. Birinci bölümde, ölüme bağlı tasarruf kavramı genel hatlarıyla ele alınarak, ölüme bağlı tasarruf çeşitleri incelenmiştir. Bu bölümde, ayrıca, vasiyetname ve miras sözleşmesi için öngörülen şekil şartları üzerinde de kısaca durulmuştur.

“Ölüme bağlı tasarrufların hükümsüzlüğü” başlıklı ikinci bölümde, önce ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüz sayılacağı başlıca haller incelendikten sonra, ölüme bağlı tasarrufların iptali konusu üzerinde durulmuştur.

“Ölüme bağlı tasarrufun iptali” başlığı altında, kanunda iptal sebepleri olarak sayılan ehliyetsizlik, irade sakatlığı, hukuka ve ahlâka aykırılık ve şekil eksikliği ayrı ayrı ele alınmıştır.

İptal sebepleri incelenirken, önce bu kavramlar genel hatlarıyla ele alınmış ve konunun daha rahat anlaşılabilmesi için bu kavramlara Borçlar Hukuku’nda bağlanan sonuçlar da sınırlı olarak açıklanmıştır. Daha sonra, Miras Hukuku’nda ehliyetsizlik, irade sakatlığı, hukuka ve ahlâka aykırılık ve şekil eksikliği konuları işlenmiştir. Miras Hukuku’nda, iptal sebeplerinin vasiyetname ve miras sözleşmesi bakımından doğuracağı farklı sonuçlar, öğretideki tartışmalar, Yargıtay ve İsviçre Federal Mahkemesi kararları ile birlikte değerlendirilmiştir. Ayrıca, her bir iptal sebebi başlığı altında, bu sebebin ispatı hususu üzerinde de durulmuştur.

Bu bölümde, son olarak, iptalin mirasın açılmasından önce veya sonra ileri sürülmesi hususları üzerinde durulmuştur. “İptalin mirasın açılmasından önce ileri sürülmesi” başlığı altında, mirasbırakana tanınmış olan ölüme bağlı tasarruftan dönme konusu kısaca ele alınmıştır. Mirasın açılmasından sonra iptalin ileri sürülmesi başlığı altında ise, ilgililerin ölüme bağlı tasarrufun iptali dâvası açma yetkisine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, ölüme bağlı tasarrufun iptali davasında usule ilişkin hususlara yer verilmiştir. Bu bölümde, önce usule ilişkin meseleler bağlamında iptal dâvasında görevli ve yetkili mahkemelerin Usul Hukuku'nda nasıl düzenlendiği, iptal dâvasında kimlerin dâvalı ve dâvacı olabileceği, bu dâva için öngörülmüş olan hak düşürücü süreler üzerinde durulmuş; son olarak da iptal kararının tasarruflar ve şahıslar bakımından doğuracağı sonuçlar ele alınarak, öğretide bu konuda savunulan görüşlere ve mahkeme kararlarına yer verilmiştir.

Son bölümün ardından, sonuç bölümünde tezde inceleme konusu yapılan konulara ve tartışmalı hususlara ilişkin olarak katıldığımız görüşler, ana hatları ile özetlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUF KAVRAM

I-GENEL OLARAK

Medeni Kanun'un 502–557'nci maddeleri arasında düzenlenmiş olan ölüme bağlı tasarruflar¹, mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm doğuracak arzu ve isteklerini ihtiva eden hukuki işlemleri ifade etmektedir.²

Ölüme bağlı tasarruflarda sağlararası işlemlerden farklı olarak, irade beyanı beyan sahibinin ölümünden sonra hüküm ifade eder. Ölüme bağlı tasarruflar mirasbırakanın malvarlığına değil, terekesine ilişkin olduğu için, yapıldıkları anda değil, mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm doğuracaktır. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarruflarda ölüm işlemin asli unsurudur.³

Medeni Kanun'un ölüme bağlı tasarruflara ilişkin maddeleri incelendiğinde ölüme bağlı tasarruf kavramının iki anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bunlar; maddi (dar) anlamda ve şekli (geniş) anlamda ölüme bağlı tasarruflardır.⁴

¹ Miras Hukuku'nda tasarruf kelimesi, teknik anlamda tasarruf kelimesinden farklı bir anlam taşımaktadır. Teknik anlamda tasarruf kelimesi ile bir hakka doğrudan doğruya etki eden, onu değiştiren, sınırlayan ya da ortadan kaldıran bir işlem kast edilmektedir. Miras Hukuku'nda ise, mirasbırakanın ölümünden sonra gerçekleşmesini istediği emirlerini ifade etmek üzere kullanılmaktadır. (Fikret Eren, **Türk Hukuku'nda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1966, s. 3; Bilge Öztan, **Miras Hukuku**, I.cilt, Ankara, Turhan Kitabevi, 2005, s. 123; Mustafa Dural, Turgut Öz, **Türk Özel Hukuku, Miras Hukuku**, IV.cilt, 2.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2003, s. 49; Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Miras Hukuku**, 3. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1987, s. 126.).

² Kocayusufpaşaoğlu, s. 125; Ali Naim İnan, Şeref Ertaş, Hakan Albaş, **Türk Medeni Hukuku, Miras Hukuku**, 5. bs., Ankara, Seçkin Yayınları, 2004, s. 156.

³ İnan/Ertaş/Albaş, s. 157; Zahit İmre, Hasan Erman, **Miras Hukuku**, 4.bs., İstanbul, Der Yayınları, 2003, s. 49; Öztan, **Miras**, s. 123.

⁴ Dural/Öz, s. 51; Kemal Oğuzman, **Miras Hukuku**, 6.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995, s. 94; İmre/Erman, s. 51; Kocayusufpaşaoğlu, s. 127.

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf kavramı ile mirasbırakanın ölümünden sonra gerçekleşmesini istediği arzularını açıklarken uymak zorunda olduğu şekil ifade edilmektedir.⁵

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf kavramı ile ise, şekli anlamada ölüme bağlı tasarrufların içinde yer alan ve mirasbırakanın ölümünden sonra gerçekleşmesini istediği hususlar ifade edilmektedir.⁶

II- ÖLÜME BAĞLI TASARRUF ÇEŞİTLERİ

A-Şekli (Geniş) Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

1- Genel Olarak

Medeni Kanun'da mirasbırakanın ölümünden sonra yerine getirilmesini istediği hususların yer alacağı iki ölüme bağlı tasarruf şekli kabul edilmiştir.⁷ Bunlar; vasiyetname(MK. m. 531–539) ve miras sözleşmesidir(MK. m. 527-529).

Vasiyetname, mirasbırakanın tek taraflı irade beyanı ile yaptığı ölüme bağlı tasarruflardır. Medeni Kanun'da vasiyetnamenin, resmi vasiyetname(MK. m. 532–537), el yazılı vasiyetname(MK. m. 538) ve sözlü vasiyet⁸(MK. m. 539–541) olmak üzere üç şekilde yapılabileceği düzenlenmiştir.

⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 127; İmre/Erman, s. 51; Oğuzman, s. 94; Öztan, **Miras**, s. 131; Esat Şener, **Miras Hukuku**, Ankara, y.y., 1977, s. 317.

⁶ İmre/Erman, s. 51; İnan/Ertas/Albaş, s. 159; Kocayusufpaşaoğlu, s. 134; Oğuzman, s. 94; Şakir Berki, **Miras Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1975, s. 33.

⁷ Birden fazla mirasbırakanın birlikte(aynı belge içinde) son arzularını açıkladıkları ölüme bağlı tasarruflara ortak vasiyetname denir ki, bu ölüme bağlı tasarruf şekli bizim kanunumuzda düzenlenmemiştir (Kocayusufpaşaoğlu, s. 129; İnan/Ertas/Albaş, s. 170; Rona Serozan, İ.Baki Engin, **Miras Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 2004, s. 175.).

⁸ Kanun koyucu sözlü vasiyetname yerine sözlü vasiyet terimini kullanmıştır. Nitekim name ifadesi yazılılık anlamı taşıdığından, sözlü şekilde yapılan ölüme bağlı tasarruflar için vasiyet teriminin kullanılması yerinde olmuştur.

Miras sözleşmesi, mirasbırakan ile karşı taraf arasında yapılan iki taraflı bir ölüme bağlı tasarruftur. Kanunda olumlu miras sözleşmesi(MK. m. 527) ve olumsuz miras sözleşmesi(mirastan feragat sözleşmesi) (MK. m. 528) olmak üzere iki türlü miras sözleşmesi düzenlenmiş olup, her ikisinin de resmi şekilde yapılması zorunludur.

Şekli anlamada ölüme bağlı tasarruflar numerus clausus(sınırlı sayı) ilkesine tâbidir. Dolayısıyla mirasbırakan ölüme bağlı tasarruf yaparken kanunda düzenlenmiş olan ölüme bağlı tasarruf şekillerinin dışında ölüme bağlı tasarruf şekline başvuramaz.⁹

Ölüme bağlı tasarruflar kapsamlı etkisi olan hukuki işlemler olması dolayısıyla sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır.¹⁰ Vasiyetçi ölüme bağlı tasarruf yaparken, başvurduğu ölüme bağlı tasarruf türü için kanunda öngörölmüş şekil şartlarına uymak zorundadır; aksi takdirde ölüme bağlı tasarrufun şekle aykırılık sebebiyle iptali istenebilir.¹¹

Vasiyetçiyi düşünmeye sevk etmek, acele karar vermesine engel olabilmek, vasiyetçinin son arzularının şüphe ve tereddüde yol açamayacak şekilde tam ve açık olarak bilinmesini sağlamak ve ölüme bağlı tasarrufların tahrif edilmesini önlemek bakımından ölüme bağlı tasarruflar sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır.¹²

⁹ Dural/Öz, s. 52; İmre/Erman, s. 52; Serozan/Engin, s. 175.

¹⁰ İmre/Erman, s. 65; Kocayusufpaşaoğlu, s. 156; İnan/Ertaş/Albaş, s. 169; Serozan/Engin, s. 214.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., s. 83 vd.

¹² İmre/Erman, s. 65; Kocayusufpaşaoğlu, s. 156; İnan/Ertaş/Albaş, s. 169; Oğuzman, s. 108.

2- Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruf Türleri

a- Vasiyetname

aa- Genel Olarak

Vasiyetname, mirasbırakanın belli bir kişiye yöneltilmesi gerekli olmayan irade beyanı ile yaptığı tek taraflı ölüme bağlı tasarruftur.¹³

Vasiyetnamelerde yalnızca vasiyetçinin irade beyanı yeterli olup, vasiyetnamenin geçerli olabilmesi için lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişinin kabulüne ihtiyaç yoktur.¹⁴

Vasiyetnameler tek taraflı bir hukuki işlem olması dolayısıyla, vasiyetçi ölene kadar her zaman vasiyetnamesinden rücu edebilir.¹⁵

Medeni Kanun'da, resmi vasiyetname(MK. m. 532–537), el yazılı vasiyetname(MK. m. 538) ve sözlü vasiyet(MK. m. 539–541) olmak üzere üç farklı vasiyetname şekli düzenlenmiştir.

El yazılı vasiyetname, vasiyetname metnini başından sonuna kadar mirasbırakanın bizzat el yazısı ile yazdığı ve el yazısı ile imzaladığı vasiyetname şeklidir.

Resmi vasiyetname, hazırlanmasına bir resmi memur ve iki tanığın katıldığı vasiyetname şeklidir.

¹³Gökhan Antalya, **Miras Hukuku**, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2003, s. 90; Dural/Öz, s. 52; Kocayusupaşaoğlu, s. 127; Zahit İmre, **Türk Miras Hukuku**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1978, s. 95.

¹⁴ İmre/Erman, s. 52; M. Ahmet Kılıçoğlu, **Miras Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s. 100.

¹⁵ Antalya, s. 90; İmre/Erman, s. 52; Serozan/Engin, s. 176.

Sözlü vasiyet ise, diğer vasiyetname şekillerine başvurmaya engel olacak bir olağanüstü durumun varlığı halinde başvurulacak vasiyetname şeklidir.

bb- Vasiyetname Türleri

aaa- Resmi Vasiyetname

Resmi vasiyetnameler, sulh hâkimi, noter veya bunu yapmakla yetkili resmi memur¹⁶ önünde, iki tanığın da katılımı ile yapılan vasiyetnamelerdir (MK. m. 532).

Resmi vasiyetnamelerde, vasiyetname metni mirasbırakanın son arzuları doğrultusunda resmi memur tarafından yazılabileceği gibi, bizzat mirasbırakan tarafından da yazılabilir.¹⁷

Medeni Kanun'da resmi vasiyetnamenin yapılmasına kimlerin tanık veya yetkili memur olarak katılamayacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre, fiil ehliyeti bulunmayanlar, bir ceza mahkemesi kararıyla kamu hizmetinden yasaklanmış olanlar, okuma yazma bilmeyenler, mirasbırakanın eşi, altsoy ve üstsoy kan hısımları, kardeşleri ve bu kişilerin eşleri, resmi vasiyetnamenin düzenlenmesinde tanık veya resmi memur olarak katılamazlar (MK. m. 536/I).

Resmi vasiyetnamenin düzenlenmesine tanık ya da resmi memur olarak katılamayacak kişiler arasında evlatlık ya da evlat edinen sayılmamış olmasına rağmen, uygulamada ve doktrinde bunların da resmi vasiyetnamenin düzenlenmesine tanık veya resmi memur olarak katılamayacakları kabul edilmektedir.¹⁸ Evlat edinme işleminin tamamlanması

¹⁶ Burada noter yetkisine sahip mahkeme yazı işleri müdürü, yabancı ülkelerdeki Türk konsoloslukları yetkili memura örnek olarak gösterilebilir (Dural/Öz, s. 61.).

¹⁷ İmre/Erman, s. 77; İnan/Ertaş/Albaş, s. 183.

¹⁸ İnan/Ertaş/Albaş, s. 189; Dural/Öz, s. 63; Y. 2. HD., 30.01.1973, 7895/419, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

ile, evlatlık ve evlat edinen kişi arasında doğan hısımlık, büyük ölçüde kan hısımlığına dayanan hısımlığa benzemektedir.¹⁹ Evlatlık, evlat edinenin altsoyu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, bizce de evlatlık ve evlat edinenin resmi vasiyetnamenin düzenlenmesinde tanık veya resmi memur olarak görev alamaması gerekir.

Resmi vasiyetnamenin düzenlenmesine tanık ya da resmi memur olarak katılımı yasak olan kişilerin resmi vasiyetnameye tanık ya da resmi memur olarak katılımı vasiyetnamenin tanıksız yapılmış olması gibi bir sonuç doğurur ki, bu da vasiyetnamenin şekil eksikliği (MK. m. 557/b. 4) sebebiyle iptalinin istenebilmesine götürür.²⁰

Medeni Kanun'un 536/II' nci maddesinde resmi vasiyetnamenin yapılmasına katılanların lehine yapılacak ölüme bağlı tasarruflar bakımından bir yasaklama getirilmiştir. Bu fıkraya göre, “ Resmi vasiyetnamenin düzenlenmesine katılan memura ve tanıklara, bunların üstsoy ve altsoy kan hısımlarına, kardeşlerine ve bu kişilerin eşlerine o vasiyetname ile kazandırmada bulunulamaz”. MK. m. 536/II' de bu yasak düzenlendikten sonra, m. 558/III' te bu yasağa uyulmaması halinde ölüme bağlı tasarrufun tamamının değil, yalnız bu kazandırmanın iptal edilebileceği hükme bağlanmıştır.

Medeni Kanun'da okuma yazma bilenler ve okuma yazma bilmeyenler için olmak üzere iki türlü resmi vasiyetname şekli kabul edilmiştir(MK. m. 533–535).

¹⁹ Bilge Öztan, **Medeni Hukuk'un Temel Kavramları**, 19.bs, Ankara, Turhan Kitabevi, 2005, s. 308.

²⁰ Öztan, **Miras**, s. 150; Dural,Öz, s. 64; İnan/Ertaş/Albaş, s. 188; Y. 2. HD. 21.06. 1979, 4943/5151, Nihat İnal, **Miras Davaları**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2005, s. 204 ; Y. 2. HD., 22.10.1990, 6085/9648, İnal, s. 205.

aaaa-Okuma-Yazma Bilen (Okuma-Yazma İktidarı Bulunan) Kimselerin Yapabileceği Resmi Vasiyetname

Medeni Kanun'un 533 ve 534' üncü maddelerinde düzenlenmiş olan resmi vasiyetnamenin bu türünde vasiyetname bizzat vasiyetçi tarafından okunarak ve imzalanarak düzenlenmektedir.

Vasiyetçi son arzularını yazılı veya sözlü olarak resmi memura bildirir. Resmi memur, vasiyetçinin bildirdiği istek ve arzuları, vasiyetçiye soracağı sorulardan alacağı cevaplar doğrultusunda daha açık hale getirebilir.²¹

Resmi memur, mirasbırakanın kendisine bildirdiği arzu ve istekler doğrultusunda bizzat yazarak ya da yazdırarak hazırladığı vasiyetnameyi okuması için mirasbırakana verir(MK. m. 533/I). Hazırlanan vasiyetname mirasbırakanın son arzu ve isteklerine uygun ise, mirasbırakan vasiyetnameyi imzalar(MK. m. 533/II).

Mirasbırakan vasiyetnameyi imzaladıktan sonra resmi memur tarih koyarak imzalar(MK. m. 533/III). Resmi memurun vasiyetnameyi mirasbırakandan sonra imzalaması şart olup, ondan önce imzalarsa geçerli olmayacağı kabul edilir. Çünkü resmi memurun imzası tasdik niteliğindedir²²

Resmi memurun vasiyetnameye tarih ve imza koymasından sonra, mirasbırakan, iki tanık ve resmi memur huzurunda vasiyetnameyi okuduğunu ve son arzularına uygun olduğunu beyan eder(MK. 534/I). Mirasbırakanın beyanını takiben, tanıklar, mirasbırakanın bu beyanı huzurlarında yaptığını ve mirasbırakanı ölüme bağlı tasarruf yapmaya ehil gördüklerini şerh vererek, vasiyetnameyi el yazısı ile imzalarlar(MK. m. 534/II). Tanıkların şerhi bu iki hususu mutlaka içermelidir.²³

²¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 162; Öztan, **Miras**, s. 152; İmre/Erman, s. 79; Oğuzman, s. 112.

²² Dural/Öz, s. 68; İmre/Erman, s. 80; Kocayusufpaşaoğlu, s. 166; Şener, s. 346; İmre, s. 133.

²³ İmre/Erman, s. 81; Öztan, **Miras**, s. 153; Kocayusufpaşaoğlu, s. 173; Jean Nicolas Druey, **Grundriss des Erbrechts**, 5. bs., Bern, Staempfli Verlag, 2002, s. 118; Daniel Abt, **Die**

Tanıkların imzası ile tamamlanan resmi vasiyetnamenin, okunmak üzere vasiyetçiye verildiği andan sonraki bütün safhaları işlemde birlik (unitas actus) ilkesi gereği önemli bir kesinti olmaksızın tek bir işlem bütünlüğü içinde yapılmalıdır.²⁴

bbbb- Okuma-Yazma Bilmeyen (Okuma Yazma İktidarı Olmayan) Kimselerin Yapabileceği Resmi Vasiyetname

Medeni Kanun'un 535. maddesinde düzenlenen bu vasiyetnamelerde vasiyetçi vasiyetnameyi bizzat okumadan ve imzalamadan düzenlemektedir. Sadece okuma-yazma bilmeyen kimseler değil, okuma-yazma bilenler de dilerlerse, resmi vasiyetnamenin bu türüne başvurabilirler.²⁵

Medeni Kanun'un 535' inci maddesindeki düzenlemeye göre, resmi memur, vasiyetçinin kendisine bildirdiği son arzularını bizzat yazar ya da yazdırır. Resmi memur tarafından bu şekilde hazırlanan vasiyetname iki tanık huzurunda yine resmi memur tarafından vasiyetçiye okunur ve bunun üzerine vasiyetçi vasiyetnamenin kendi arzularına uygun olduğunu beyan eder(MK. m. 535/I).

Son olarak tanıkların, vasiyetnamenin resmi memur tarafından kendi huzurlarında vasiyetçiye okunduğunu, vasiyetçinin hazırlanan vasiyetnamenin son arzularına uygun olduğunu beyan ettiğini ve vasiyetçinin vasiyetname yapmaya ehil olduğunu şerh ederek, el yazısıyla imzalamaları ile vasiyetname tamamlanmış olur(MK. m. 535/II).

Resmi vasiyetnamenin ilk türünde olduğu gibi bu türünde de vasiyetnamenin resmi memur tarafından hazırlanmasından sonraki bütün

Ungültigkeitsklage im schweizerischen Erbrecht, Basel, Helbing & Lichtenhahn Verlag, 2002, s. 146; Y. 2.HD., 13.10.1992, 8717/9523, İnal, s. 195.

²⁴ Dural/Öz, s. 70; İmre/Erman, s. 81; Oğuzman, s. 114; Kocayusufpaşaoğlu, s. 178; Eren, **İptal Davası**, s. 81.

²⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 161; YİBK, 26.03.1962, 23/3, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

safhaları önemli bir kesinti olmaksızın tek bir işlem bütünlüğü içinde yapılmalıdır.²⁶

bbb- El Yazılı Vasiyetname

El yazılı vasiyetname Medeni Kanun'un 538'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, el yazılı vasiyetname, vasiyetçinin vasiyetnemenin yapıldığı yıl, ay ve gün göstererek, vasiyetname metnini başından sonuna kadar el yazısı ile yazıp imzaladığı vasiyetname şeklindedir.²⁷

El yazılı vasiyetnemenin geçerli olabilmesi için gerekli şekil şartları madde 538'de belirtilmiştir. Maddede belirtilen şartlara göre, vasiyetname metninin tarih ve imza dâhil başından sonuna kadar vasiyetçinin el yazısı ile yazılmış olması gerekir. Maddede el yazılı vasiyetname için Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olan (BK. m. 12–15) yazılı şekil şartından daha ağır bir yazılı şekil şartı öngörülmüştür. Bilindiği gibi Borçlar Kanunu'nda yazılı şekil şartında metnin el yazısı ile yazılması şart olmayıp, sadece imza borç altına giren tarafın el yazısı ile yazılmalıdır.²⁸ El yazılı vasiyetnamede, Borçlar Kanunu'ndan düzenlenmiş yazılı şekil şartından farklı olarak, imzanın el yazısı ile yazılmış olmasının yanında vasiyetnemenin yapıldığı tarih de dâhil olmak üzere vasiyetname metnin de vasiyetçinin el yazısı ile yazılmış olması gerekir.²⁹

Vasiyetnemenin başından sonuna kadar vasiyetçinin el yazısı ile yazılması şartının ön görülmesinin sebebi, el yazılı vasiyetnemenin mirasbırakana ait olup olmadığının tespit edilebilmesini sağlamaktır. Nitekim el yazısı kişiye özel olup, bir davanın açılması durumunda özel teknikler

²⁶ İmre/Erman, s. 85, Kocayusufpaşaoğlu, s. 178, Şener, s. 351; Eren, **İptal Davası**, s. 82.

²⁷ Eski Medeni Kanun'da düzenleme yerinin de el yazılı vasiyetnamede yer alması gerekiyordu (MK. m. 485). 1995 yılında yapılan değişiklikle İsviçre Medeni Kanunu'nun 505' inci maddesinden de düzenleme yerinin vasiyetnamede yer alması şartı çıkarılmıştır (Abt, s. 146).

²⁸ Selahattin Sulhi Tekinay , Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, , Atilla Altop, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, I. cilt, İstanbul, y.y., 1985, s. 149; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Beta Yayınları, 2003, s. 245.

²⁹ Hüseyin Hatemi, **Miras Hukuku**, 4.bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2004, s. 78; Dural/Öz, s. 77.

kullanılarak el yazılı vasiyetnamenin mirasbırakana ait olup olmadığı tespit edilebilir.³⁰

El yazısı ile vasiyetnamede el yazısı kavramını geniş yorumlamak ve vasiyetçinin eli dışında herhangi bir organını kullanarak yazdığı yazı olarak anlamak gerekir. Vasiyetnamede kullanılan yazıdan vasiyetnamenin o kişi tarafından düzenlendiği tespit edilebiliyorsa, vasiyetname için aranan el yazısı ile düzenleme şartı gerçekleşmiştir. Örneğin, kişinin ellerini kullanamadığı için ayağını ya da ağzını kullanarak yazdığı yazı da teşhis fonksiyonunu yerine getireceğinden vasiyetname geçerli olacağı öğretide herhangi bir karşı görüş olmaksızın kabul edilmektedir.³¹

El yazısı ile vasiyetnamede vasiyetname metninin başından sonuna kadar mirasbırakanın el yazısı ile yazılmış olması zorunlu olduğundan görme özürlü kimselerin el yazılı vasiyetname şeklinde vasiyetname hazırlamaları kabul edilemez. Çünkü bunlar ancak görme özürllülere özgü kabartma yazı türü ile bir vasiyetname düzenleyebilirler ki, böyle düzenlenmiş vasiyetnameden vasiyetçinin kişiliğini tespit etmek mümkün olmaz. Maddenin açık düzenlemesi karşısında, kabartma yazı ile yazılan vasiyetnamelerin olduğu görüşü, öğretide kabul edilmektedir.³²

El yazılı vasiyetnamede yapılan düzeltme ve eklemeler de mirasbırakanın el yazısı ile yapılmış olmalıdır. Burada üçüncü kişilerin el yazılı vasiyetnamede yapacağı düzeltme ve eklemelerin vasiyetname üzerinde doğuracağı etkileri değerlendirirken, vasiyetçinin bilgisi ve arzusu dâhilinde ve vasiyetçinin bilgisi ve arzusu dışında yapılan ekleme ve

³⁰ Dural/Öz, s. 79; İmre/Erman, s. 68; İnan/Ertaş/Albaş, s. 173; Öztan, **Miras**, s. 144; Mustafa Dural, **El Yazısı ile Vasiyetname**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1967, s. 17.

³¹ Öztan, **Miras**, s. 144; İmre/Erman, s. 69; Dural/Öz, s. 79; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 109; Şener, s. 359; Druey, s. 112.

³² Dural/Öz, s. 80; İmre/Erman, s. 69; Öztan, **Miras**, s. 145; Dural, **Vasiyetname**, s. 22; Şener, s. 359.

düzeltilmeleri ayrı ayrı ele alarak konuyu kısaca incelemekte yarar olduğunu düşünüyoruz.

Vasiyetname tamamlanmadan önce vasiyetçinin bilgisi ve arzusu ile yapılan değişiklikler sebebiyle vasiyetnamenin tamamının iptalini isteyebilmek için, yapılan ekler vasiyetnamenin esaslı unsurlarından olmalı, bir başka ifade ile bu eklenen hususlar olmadan vasiyetname yapılamayacak nitelikte olmalıdır.³³ Vasiyetname tamamlandıktan sonra vasiyetçinin bilgisi ve arzusu ile yapılan ekleme ve düzeltmelerin ise geçerli olarak yapılmış vasiyetnameyi sonradan hükümsüz kılamayacağı kabul edilmiştir. Bu halde bu ekleme ve değişikliklerin iptali istenebilecektir.³⁴

Vasiyetçinin bilgisi ve arzusu dışında yapılan ekleme ve düzeltmeler vasiyetname tamamlandıktan önce veya sonra yapılmış olduğuna bakılmaksızın hukuken hiç yazılmamış sayılırlar. Çünkü bunlar vasiyetçinin bilgi ve rızası dışında yapıldığı için vasiyetçinin iradesini yansıtmamaktadırlar.³⁵

Medeni Kanun'un 538' inci maddesinde el yazılı vasiyetname için kabul edilmiş bir diğer şartı vasiyetnamenin yapıldığı tarihin el yazısı ile yazılmış olmasıdır.³⁶ Vasiyetçinin vasiyetname düzenlediği tarihte vasiyetname yapabilme ehliyetinin olup olmadığının tespiti ve birden fazla vasiyetnamenin varlığı halinde bunlardan hangisinin önce hangisinin sonra yapıldığının tespiti bakımından, tarihin yazılmış olması büyük önem taşır.³⁷ Ancak mirasbırakanın bir tek vasiyetnamesi varsa ve vasiyetnameyi

³³ Kocayusufpaşaoğlu, s. 196; Serozan/Engin, s. 221; İnan/Ertaş/Albaş, s. 177; Abt, s. 150; BGE 98 II 73, S.82. Farklı görüş için bkz. Dural/Öz, s. 81; Oğuzman, s. 120 (Bu yazarlara göre, vasiyetname tamamlanmadan önce vasiyetçinin bilgisi ve rızası ile yapılan ekleme ve düzeltmeler vasiyetnamenin esaslı unsurlarından olsun ya da olmasın, vasiyetnamenin tümünü geçersiz hale getirirler.).

³⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s. 198; Serozan/Engin, s. 221.

³⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 199; İnan/Ertaş/Albaş, s. 176; Serozan/Engin, s. 221; Oğuzman, s. 120.

³⁶ İmre/Erman, s. 70; Eren, **İptal Davası**, s. 70; Öztan, **Miras**, s. 146; Oğuzman, s. 120; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 109; YHGK, 14.10.1965, 1227/629, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

³⁷ Öztan, **Miras**, s.146; İmre/Erman, s. 72; İnan/Ertaş/Albaş, s. 178; Mustafa Reşit Belgesay, **Türk Kanunu Medenisi Şerhi, 3. Kitap, Miras Hukuku**, 4.bs., İstanbul, y.y., 1952, s. 78; Dural, **Vasiyetname**, s. 34; Berki, s. 77; Abt, s. 150.

düzenlediği tarihte ehliyetsiz olduğu yönünde itirazlar da yoksa favor testamenti (vasiyetnamenin ayakta tutulması) ilkesinden de hareketle tarihsiz düzenlenmiş vasiyetname iptal edilmemelidir. Nitekim İsviçre Medeni Kanunu'nun 520a maddesinde de bu yönde bir düzenleme mevcuttur.³⁸

Tarih, yıl, ay, gün belirtilerek yazılabileceği gibi, yıl, ay veya gün belirtilmeden, ancak vasiyetnamenin yapıldığı günün kesin olarak anlaşılabileceği şekilde bir tarih de yazılabilir.³⁹ Örneğin, Cumhuriyetin 84. yıldönümü günü. Vasiyetnamede yer alan düzenleme tarihinin doğru olduğu adi karine olarak kabul edildiği için, bunun aksini iddia eden kişiler ispat yükümlülüğü altındadırlar.⁴⁰ Vasiyetnamenin hazırlanması birkaç gün sürmüşse, bu halde vasiyetnamenin tamamlandığı gün düzenleme tarihi olarak yazılmalıdır.⁴¹

El yazılı vasiyetname için düzenlenmiş olan bir diğer şekil şartı el yazısı ile yazılması gereken imzadır (MK. m. 538). İmzanın bulunmaması ya da el yazısı ile yazılmamış olması halinde vasiyetnamenin şekil eksikliği ile iptali istenebilir (MK. m. 557).⁴²

İmzanın vasiyetname metni içerisinde her hangi bir yere atılması tasarrufun geçerliliğini etkilemez. Ancak imza genellikle vasiyetname metninin altına atılır.⁴³ İmzadan sonra yapılan eklemelerin ve düzeltmelerin de altına imza konulması ile bunlar geçerli olurlar.⁴⁴

³⁸ Öztan, **Miras**, s. 147; Hatemi, **Miras**, s. 79; Serozan/Engin, s. 219; Eren, **İptal Davası**, s. 73; Druey, s. 113.

³⁹ İmre/Erman, s. 72; Öztan, **Miras**, s. 147; Eren, **İptal Davası**, s. 71; Şener, s. 362; Oğuzman, s. 122.

⁴⁰ İmre, s. 122; Öztan, **Miras**, s. 146; İmre/Erman, s. 72; Oğuzman, s. 122; Abt, s. 153.

⁴¹ İmre/Erman, s. 73; Öztan, **Miras**, s. 146; Oğuzman, s.122; Druey, s. 112; Vito

Picenoni, "Formprobleme Bei Testament und Ervertrag", **Travaux De La 5 ème Semaine Juridique Turco-Suisse**, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, 1975, s. 64.

⁴² İmre/Erman, s. 73–74; Eren, **İptal Davası**, s. 75; Oğuzman, s. 123; İmre, s. 125; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 111.

⁴³ Druey, s. 114; Picenoni, **Formprobleme**, s. 64; İmre/Erman, s. 74; Eren, **İptal Davası**, s. 75.

⁴⁴ İmre/Erman, s. 74; Eren, **İptal Davası**, s. 75.

El yazılı vasiyetnamenin yazıldığı malzemenin önemi yoktur.⁴⁵ Yeter ki, vasiyetçi vasiyetname yapma iradesini taşıyor olsun. Mirasbırakanın bu iradesinin vasiyetnameden açıkça anlaşılmaması halinde iradenin varlığı yorum yoluyla tespit edilebilir.⁴⁶

Medeni Kanun'un 538'inci maddesinin birinci fıkrasında el yazılı vasiyetnameye ilişkin şekil şartları düzenlendikten sonra, ikinci fıkrasında el yazılı vasiyetnamenin saklanması için açık veya kapalı olarak, notere, sulh hâkimine ya da yetkili memura bırakılabileceği düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrası emredici nitelikte olmasına karşın ikinci fıkra emredici değildir. Yani vasiyetname saklanmak üzere kanunda öngörülen yerlere bırakılmamışsa, vasiyetnamenin iptali yoluna gidilemez.⁴⁷

ccc- Sözlü Vasiyet

Medeni Kanun'da düzenlenmiş bir diğer vasiyetname şekli sözlü vasiyettir. Diğer vasiyetname şekillerine başvurma imkânı olmadığı takdirde, olağanüstü bir durumun varlığı sebebiyle mirasbırakanın başvuracağı vasiyetname şekli sözlü vasiyettir.⁴⁸

Medeni Kanun'un 539'uncu maddesinde örnek kabilinden olağanüstü haller sayılmıştır. Bu sayım sınırlayıcı olmaması sebebiyle, bunların dışında olağanüstü sayılabilecek bir halin varlığı halinde de mirasbırakan sözlü vasiyet yoluna başvurabilir.⁴⁹

Madde 539'da yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş hali olağanüstü hallere örnek olarak sayılmıştır.

⁴⁵ Druey, s. 115; Abt, s. 147; Şener, s. 360; Serozan/Engin, s. 210; İmre, s. 119.

⁴⁶ İmre/Erman, s. 71; Berki, s. 78; Şener, s. 361; İmre, s. 119.

⁴⁷ İmre/Erman, s. 75; Dural/Öz, s. 87; İnan/Ertas/Albaş, s. 180; Öztan, **Miras**, s. 149.

⁴⁸ Dural/Öz, s. 88–89; Kocayusufpaşaoğlu, s. 219; Öztan, **Miras**, s. 154; Oğuzman, s. 126; Piconi, **Formprobleme**, s. 64; Abt, s. 156.

⁴⁹ İmre/Erman, s. 87; Kocayusufpaşaoğlu, s. 221; İnan/Ertas/Albaş, s. 191; Oğuzman, s. 126; Eren, **İptal Davası**, s. 82.

Yakın ölüm tehlikesinin mevcut olup olmadığı tespit edilirken hem objektif hem de sübjektif ölçütler birlikte esas alınmalıdır. Şöyle ki, ilgililerin sözlü vasiyetin yapıldığı anda kendilerince bilinen olgulara göre (sübjektif ölçüt) vasiyetçinin diğer tasarruf şekillerine başvurmasına engel olacak yakın ölüm tehlikesinin varlığını kabul etmeleri yeterli olmayıp, ilgililerce bilinen olguların hayat tecrübeleri ışığı altında objektif olarak da yakın ölüm tehlikesinin bulunduğu kanaat getirecek nitelikte olması gerekir.⁵⁰

Ulaşımın kesilmiş olması halinden söz edebilmek için, gerek vasiyetnameyi yapacak olanın, gerek vasiyetnamenin yapılmasına katılacak kişilerin yollarının kapanması sebebiyle bir yerden başka bir yere gidemeyecek durumda olmaları gerekir.⁵¹

Hastalık haline ilişkin olarak eski Medeni Kanun'daki düzenlemeden (m. 486) farklı olarak hastalığın bulaşıcı olmasından bahsedilmemiştir. Nitekim burada önemli olan hastalığın bulaşıcı olması değil, kişinin hastalık sebebiyle vasiyetnamenin diğer türlerine başvuramayacak durumda olunmamasıdır.⁵² Hastalık hali vasiyetçi bakımından söz konusu olabileceği gibi, vasiyetnamenin yapılmasına katılacak taraflar bakımından da söz konusu olabilir.⁵³

Sözlü vasiyet yapılırken, mirasbırakan son arzularını iki tanığa⁵⁴ açıklar. Bu beyanın sözlü olarak yapılması zorunludur.⁵⁵ Tanıklar, vasiyetçinin sözlü olarak beyan ettiği son arzularını bizzat yazılı hale getirirler ya da sözlü olarak hâkime bildirerek tutanak düzenletip bu tutanağı imzalarlar (MK. m. 540/I,II).

⁵⁰ Dural/Öz, s. 89; İmre/Erman, s. 88; Kocayusufpaşaoğlu, s. 220.

⁵¹ Dural/Öz, s. 89; İmre/Erman, s. 88.

⁵² Farklı görüş için bkz. İmre/Erman, s. 89.

⁵³ İmre/Erman, s. 89.

⁵⁴ Resmi vasiyetnamenin yapılmasına katılan tanıklar için aranan nitelikler, sözlü vasiyetin hazırlanmasına katılan tanıklar için de aranmaktadır (MK. m. 539/III).

⁵⁵ Dural/Öz, s. 91; İmre/Erman, s. 90.

Vasiyetçinin kendisine beyan ettiği son arzuları yazılı hale getiren tanık, beyanın yapıldığı yeri ve tarihi(yıl, ay ve günü) yazarak, imzalar ve diğer tanığa da imzalatır. Hazırlanan yazılı belgeyi her iki tanık birlikte vakit geçirmeksizin mahkemeye verirler(MK. m. 540/I).⁵⁶

Tanıklar vasiyetçinin sözlü olarak beyan ettiği son arzularını yazılı hale getirmek yerine, sözlü olarak hâkime bildirmeleri halinde, bir tutanak düzenlenir ve bu tutanak tanıklar tarafından imzalanır(MK. m. 540/II).

Tanıklar vasiyetçinin son arzularını gerek yazılı, gerek sözlü olarak hâkime bildirirken, sözlü vasiyet yapılmasını gerektiren olağanüstü durumun varlığını ve vasiyetçiye vasiyetname yapmaya ehil gördüklerini de beyan ederler(MK. m. 540/I).

Askerlik görevini yapanların, ülke dışında seyreden bir ulaşım aracında bulunanların ve sağlık kurumunda tedavi edilmekte olanların sözlü vasiyet yapmaları halinde yapılan vasiyetin vakit geçirmeksizin hâkime bildirilmesi zor olacağı için, askerlik görevini yapmakta olanların sözlü vasiyetlerini teğmene veya üst derece bir subaya, ülke dışında seyreden bir ulaşım aracında bulunanların sözlü vasiyetlerini ulaşım aracının sorumlu yöneticisine, sağlık kurumunda tedavi edilmekte olanların sözlü vasiyetlerini sağlık kurumunun yetkili yöneticisine bildirebilecekleri düzenlenmiştir. Adı geçen kişiler hâkim yerine geçer(MK. m. 540/III).

Sözlü vasiyet yapılmasını gerektiren olağanüstü durumun ortadan kalkmasından itibaren bir ay sonra⁵⁷, eğer vasiyetçi hayatta ise, sözlü vasiyet mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden hükümsüz hale gelir (MK.

⁵⁶ Dural/Öz, s. 93; İmre/Erman, s. 93; Oğuzman, s. 128; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 113; Druey, s. 120; Abt, s. 158; Y. 2. HD., 9.05.1985, 4279/4539, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

⁵⁷ İsviçre Medeni Kanunu'nun 508'inci maddesinde bu süre ondört gün olarak düzenlenmiştir(Abt, s. 160; Druey, s. 120).

m. 541).⁵⁸ Burada hükümsüzlük geçmişe etkilidir ve vasiyetname hiç yapılmamış gibi sonuç doğurur.⁵⁹ Kanunda öngörülen bir aylık süre dolmadan mirasbırakan ölmüşse sözlü vasiyet sürekli olarak geçerli hale gelecektir.⁶⁰

b- Miras Sözleşmesi

aa- Genel Olarak

Medeni Kanun'da düzenlenmiş olan bir diğer şekli anlamda ölüme tasarruf türü miras sözleşmesidir. Miras sözleşmesi, mirasbırakan ile mirasçı veya mirasbırakan ile üçüncü bir kişi arasında yapılan iki taraflı ölüme bağlı tasarruftur.⁶¹

Miras sözleşmesi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile yapıldığı için, tarafları karşılıklı olarak bağlamaktadır. Bunun sonucu olarak, miras sözleşmesi şeklinde ölüme bağlı tasarruf yapan mirasbırakan, sözleşmeden kural olarak tek taraflı dönemez.⁶²

Miras sözleşmesinin geçerli olabilmesi için, resmi vasiyetname şeklinde yapılması gerekmektedir(MK. m. 545/l).

Kanunda olumlu miras sözleşmesi(MK. m. 545) ve olumsuz miras sözleşmesi(mirastan feragat sözleşmesi) (MK. m. 528) olmak üzere iki miras sözleşmesi türü düzenlenmiştir.

⁵⁸ İmre/Erman, s. 95, İnan/Ertaş/Albaş, s. 193; İmre, s. 155; Oğuzman, s. 129; Eren, **İptal Davası**, s. 84; Abt, s. 160.

⁵⁹ İmre/Erman, s. 95.

⁶⁰ İmre/Erman, s.95, İnan/Ertaş/Albaş, s. 193.

⁶¹ İnan/Ertaş/Albaş, s. 200; Dural/Öz, s. 96; Kocayusufpaşagolu, s. 128; İmre, s. 96; Druey, s. 125.

⁶² Öztan, **Miras**, s. 179; Antalya, s. 109; Dural/Öz, s. 97; İmre/Erman, s. 52; Berki, s. 83; Belgesay, s. 61.

Miras sözleşmesi, taraflardan birinin veya her iki tarafın karşılıklı olarak ölüme bağlı tasarrufta bulunmasına göre, tek taraflı ve iki taraflı miras sözleşmesi olarak da bir ayrıma tâbi tutulmaktadır.⁶³

Lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan tarafın sağlararası bir borç altına girip girmemesine göre de miras sözleşmesi ivazlı ve ivazsız miras sözleşmesi olarak sınıflandırılabilir.⁶⁴

bb- Miras Sözleşmesinin Türleri

aaa-Olumlu Miras Sözleşmesi- Olumsuz Miras Sözleşmesi (Mirastan Feragat Sözleşmesi)

aaaa- Olumlu Miras Sözleşmesi

Medeni Kanun'un "olumlu miras sözleşmesi" kenar başlıklı 527'nci maddesi, mirasbırakanın miras sözleşmesi yaptığı kişiye ya da üçüncü kişiye mirasını veya onlara belirli malını bırakma yükümlülüğü altına girebileceğini hükme bağlamıştır. Maddede olumlu miras sözleşmesinin içeriğinin sadece mirasbırakanın mirasını veya belirli malını bırakması olacağı düzenlenmişse de, bunların dışında bazı ölüme bağlı tasarruflar da olumlu miras sözleşmesinin konusu olabilir.⁶⁵

Hükümden anlaşıldığı üzere, olumlu miras sözleşmesinin konusu terekenin tamamı veya belirli bir oranı için mirasçı atama olabileceği gibi, terekedeki belirli malı bırakma da olabilir. Ayrıca mirasbırakan karşı taraf ile yaptığı olumlu miras sözleşmesi ile üçüncü kişiyi de mirasçı atayabilir ya da terekedeki belirli bir malını üçüncü kişiye bırakma yükümlülüğü altına girebilir. Bu takdirde üçüncü şahıs lehine olumlu miras sözleşmesi söz konusu olur.⁶⁶

⁶³ İmre/Erman, s. 173.

⁶⁴ Mustafa Dural, **Miras Sözleşmeleri(İsviçre, Alman ve Avusturya Hukuklarıyla Karşılaştırmalı Olarak)**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1980, s. 48.

⁶⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 128; ayrıntılı bilgi için bkz., s. 26 vd.

⁶⁶ Oğuzman, s. 130; Serozan/Engin, s. 177; İmre, s. 280; Druey, s. 131.

bbbb- Olumsuz Miras Sözleşmesi(Mirastan Feragat Sözleşmesi)

Medeni Kanun'un 528' inci maddesi "mirastan feragat sözleşmesi" kenar başlığı altında olumsuz miras sözleşmesini düzenlenmiştir. Olumsuz miras sözleşmesi, mirasbırakan ile mirasçısı arasında, mirasçının ileride doğacak miras hakkından tamamen veya kısmen vazgeçmesine ilişkin olarak yapılan bir miras sözleşmesidir. Feragat sözleşmesi yapılmışsa, mirasbırakanın ölümünde feragat eden kişi mirasçı olamayacaktır(MK. m. 528). Eğer kısmi feragat var ise, yani kişi ileride doğacak miras hakkından belirli bir oranda feragat etmişse, geri kalan kısım için mirasçılık sıfatı devam eder.⁶⁷

Mirastan feragat sözleşmesi ivazlı olarak yapılabileceği gibi ivazsız olarak da yapılabilir. İvazsız mirastan feragat sözleşmesinde mirasçı her hangi bir bedel almaksızın ileride doğacak miras hakkından vazgeçmektedir. İvazlı mirastan feragat sözleşmesinde ise, mirasçı mirasbırakanın sağlığında aldığı ya da alacağı bir bedel karşılığında miras hakkından feragat etmektedir.⁶⁸

Feragat sözleşmesi eğer ivazlı olarak yapılmışsa, aksi kararlaştırılmadığı takdirde, feragat edenin altsoyunu etkileyecek ve altsoy mirastan feragat edenin yerine geçip mirasçı olamayacaktır(MK. m. 528/III). Buna karşılık, mirastan feragat sözleşmesi ivazsız olarak yapılmışsa altsoyu etkilemeyecek ve altsoy feragat edenin yerine geçip mirasçı olacaktır.⁶⁹

Medeni Kanunda mirastan feragat sözleşmesinin hangi hallerde hükümden düşeceği de düzenlenmiştir. Buna göre, mirastan feragat sözleşmesinde lehine feragat edilen kişi herhangi bir sebeple mirasçı olamazsa feragat sözleşmesi hükümden düşer(MK. m. 529/I). Mirastan

⁶⁷ Oğuzman, s. 166, dn.392a; Serozan/Engin, s. 265; Kocayusufpaşaoğlu, s. 128.

⁶⁸ Oğuzman, s. 165; Serozan/Engin, s. 178; İmre/Erman, s. 184; Druey, s. 132.

⁶⁹ Dural/Öz, s. 193; İmre, s. 304; İmre/Erman, s. 187.

feragat belirli bir kişi lehine yapılmamış ise, feragat en yakın ortak kökün altsoyu lehine yapılmış sayılır. Eğer bunlar mirasçı olamazsa mirastan feragat yine hükümden düşer(MK. m. 529/II).

Feragatin hükümden düşmesi ile feragat eden yeniden mirasçılık sıfatını kazanır ve mirastan feragat etmemiş gibi miras payını alır.⁷⁰

bbb- İvazlı Miras Sözleşmesi- İvazsız Miras Sözleşmesi

aaaa- İvazlı Miras Sözleşmesi

İvazlı miras sözleşmelerinde, mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı tasarrufa karşılık olarak lehine tasarruf yapılan taraf sağlararası bir ivaz verme veya vasiyetçi lehine bir şey yapma borcu altına girmektedir.⁷¹

Karşı tarafın sağlararası bir borç altına girmesi miras sözleşmesinin bir unsuru olmadığından miras sözleşmesinin ivazlı olarak yapıldığı halde de, ölüme bağlı işlem olma hukuki niteliğini korumaya devam edecektir.⁷²

bbbb- İvazsız Miras Sözleşmesi

İvazsız miras sözleşmelerinde, mirasbırakan ölüme bağlı tasarrufta bulunurken, lehine tasarruf yapılan kişi sağlararası herhangi bir borç altına girmemekte, yalnızca lehine yapılan tasarrufu kabul etmektedir.⁷³

ccc- Bir Taraflı Miras Sözleşmesi- İki Taraflı Miras Sözleşmesi

aaaa- Bir Taraflı Miras Sözleşmesi

Bir taraflı miras sözleşmelerinde mirasbırakan ölüme bağlı tasarrufta bulunurken, mirasçı atanan veya lehine mal vasiyet edilen karşı taraf

⁷⁰ Dural/Öz, s. 196.

⁷¹ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 50; Serozan/Engin, s. 178; İmre/Erman, s. 174.

⁷² Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 50.

⁷³ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 49; Serozan/Engin, s. 177; İmre/Erman, s. 174.

herhangi bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmamaktadır.⁷⁴ Yapılan açıklamadan da anlaşılacağı üzere miras sözleşmesinin tek taraflı olup olmaması ile ivazlı olup olmaması farklı hususlardır. Nitekim miras sözleşmesi tek taraflı ve aynı zamanda ivazlı olabilir.

bbbb- İki Taraflı Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi, diğer bütün sözleşmeler gibi iki taraflı bir işlemdir. Miras sözleşmesinin iki taraflı olmasından kast edilen, her iki tarafın da terekesine ilişkin olarak ölüme bağlı tasarruf yapmış olmasıdır.⁷⁵ Görüldüğü üzere bu ayrım anlamında iki taraflı miras sözleşmelerinde, tarafların karşılıklı olarak birbiri lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunmaları söz konusudur.

cc- Miras Sözleşmesinin Şekli

Kanunda miras sözleşmesinin resmi vasiyetname şeklinde yapılacağı düzenlenmiştir(MK. m. 545/l). Dolayısıyla resmi vasiyetname düzenlenmesine ilişkin şekil kuralları miras sözleşmeleri için de uygulanacaktır.⁷⁶

Miras sözleşmesi vasiyetnameden farklı olarak iki taraflı ölüme bağlı tasarruf olması dolayısıyla şekil yönünden bazı farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklar Medeni Kanun'un 545' inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu hükme göre, miras sözleşmesinin tarafları arzularını aynı zamanda resmi memura bildirerek, düzenlenen sözleşmeyi resmi memur ve iki tanığın önünde imzalarlar.

Miras sözleşmelerinde resmi vasiyetname şekillerinden birine uyulması şartı sadece miras sözleşmesi ile malvarlığı üzerinde tasarrufta

⁷⁴ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 44; İmre/Erman, s. 173.

⁷⁵ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 45; İmre/Erman, s. 173; Serozan/Engin, s. 177.

⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz., s. 8 vd.

bulunan taraf için geçerlidir.⁷⁷ Miras sözleşmesi ile malvarlığında tasarrufta bulunan taraf okuma-yazma biliyorsa, Medeni Kanun'un 532' nci ve 534'üncü maddeleri arasında düzenlenmiş olan resmi vasiyetname(okuma-yazma bilenlerin yapabileceği resmi vasiyetname) şekline başvurabileceği gibi, 535'inci maddesinde düzenlenmiş olan resmi vasiyetname(okuma-yazma bilmeyenlerin yapabileceği resmi vasiyetname) şekline başvurabilir. Buna karşılık, miras sözleşmesi ile malvarlığında tasarrufta bulunan taraf okuma-yazma bilmiyorsa, Medeni Kanun'un 535'inci maddesinde düzenlenmiş olan resmi vasiyetname şekline başvurabilir.⁷⁸

B- Maddi (Dar) Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

1- Genel Olarak

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar, mirasbırakanın vasiyetname ve miras sözleşmelerinde yer alan tasarruflarını, son arzularını ifade eder.⁷⁹ Bir başka ifade ile maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar, şekli anlamda ölüme bağlı tasarrufların muhtevasını oluşturur.

Medeni Kanun'un 514' üncü ve 530'uncu maddeleri arasında gerek vasiyetname, gerek miras sözleşmeleri ile yapılabilecek maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf çeşitleri düzenlenmiştir. Ancak maddi anlamda ölüme tasarruf çeşitleri bu hükümler arasında sayılanlar ile sınırlı değildir. Medeni Kanun'un diğer maddelerinde de (m. 510, 550 gibi) maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflara ilişkin düzenlemelere rastlanmaktadır.

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların bir kısmı miras hukukuna ilişkin düzenlemeler içerirken, bir kısmı miras hukuku ile ilgili olmayan düzenlemeler içerir. Bu açıdan bakıldığında mirasçı atama(MK. m. 516), muayyen mal vasiyeti(MK. m. 517), mirasçılıktan çıkarma (MK. m. 510 vd.),

⁷⁷ Dural/Öz, s. 103; Eren, **İptal Davası**, s. 85.

⁷⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 85; İmre/Erman, s. 177.

⁷⁹ İnan/Ertas/Albaş, s. 207; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 131; Dural/Öz, s. 54; İmre/Erman, s. 53.

vasiyeti yerine getirme görevlisi tayini (MK. m. 550 vd.) gibi tasarruflar miras hukukuna ilişkin tasarruflardır. Bunların yanında evlilik dışı doğan çocuğun tanınması, vakıf kurulması, cenaze törenine ilişkin arzular, miras hukukuna ilişkin olmayan tasarruflardır.

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların bir kısmı sadece vasiyetnamelere, bir kısmı sadece miras sözleşmelerine konu olabilmektedir. Bunların dışında kalan ölüme bağlı tasarruflar ise, bunlar hem vasiyetnamelere, hem miras sözleşmelerine konu olabilmektedir.⁸⁰ Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar, bu ayrım dikkate alınarak incelenecektir.

2- Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruf Türleri

a- Sadece Vasiyetname Yolu İle Yapılabilecek Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların bir kısmının yalnızca vasiyetname ile yapılabileceği kabul edilmiştir. Bunlar tek taraflı bir hukuki işlem olan vakıf kurma ve vasiyeti yerine getirme görevlisi atama yönündeki ölüme bağlı tasarruflardır.⁸¹

Vakıf kurma, bir malın belirli bir amaca özgülenmesi yönündeki irade açıklamasıdır. Medeni Kanun'un 102'nci maddesinde vakfın ölüme bağlı tasarrufla da kurulabileceği belirtilmiştir. Vakfın tek taraflı irade beyanı ile kurulacağı göz önünde tutulduğunda, vakfın ölüme bağlı tasarruflardan tek taraflı bir işlem olan vasiyetname ile kurulmasının daha uygun olacağı görüşü öğretide benimsenmektedir.⁸²

Mirasbırakan, ölüme bağlı tasarruf ile açıkladığı son arzularını yerine getirmek üzere, bir veya birkaç kişiyi vasiyeti yerine getirme görevlisi

⁸⁰ İnan/Ertas/Albaş, s. 210; Serozan/Engin, s. 181.

⁸¹ İnan/Ertas/Albaş, s. 243; Serozan/Engin, s. 181.

⁸² İmre/Erman, s. 154; Öztan, **Miras**, s. 224; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 148; Serozan/Engin, s. 256.

atayabilir (MK. m. 550). Hükümde vasiyeti yerine getirme görevlisinin ancak vasiyetname ile atanabileceği düzenlenmiştir(MK. m. 550/I).

Vasiyetname yoluyla yapılması gereken maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar miras sözleşmesine konu olması halinde, bu ölüme bağlı tasarrufun vasiyetname hükümlerine tabi olacağı ve vasiyetçinin bu tasarrufundan tek taraflı rücu edebileceği kabul edilmektedir.⁸³

b-Sadece Miras Sözleşmesi Yoluyla Yapılabilecek Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Mirasbırakanın yalnızca miras sözleşmesi yapabileceği bir tek maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf vardır ki, o da mirastan feragattir.⁸⁴

Mirasbırakanın mirasçısının mirastan feragat etmesini sağlaması mirasbırakan açısından maddi anlamda bir ölüme bağlı tasarruf olup niteliği gereği ancak mirastan feragat sözleşmesine konu olabilir.⁸⁵

c- Hem Miras Sözleşmesi Hem Vasiyetname Yoluyla Yapılabilecek Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların bir kısmı vasiyetname yoluyla yapılabilecekleri gibi, miras sözleşmesine de konu olabilirler. Miras sözleşmelerinin düzenlendiği Medeni Kanun'un 527' nci maddesi mirasbırakanın miras sözleşmeleri ile mirasını(mirasçı atama) veya belirli malını(belirli mal vasiyeti) üçüncü kişiye bırakabileceğini hükme bağlamıştır. Diğer taraftan Medeni Kanun'un 516' ncı ve 517' nci maddeleri mirasçı atamanın ve belirli mal vasiyetinin vasiyetnamenin konusu olabileceğini düzenlemiştir. Dolayısıyla bu tasarruflar, hem miras sözleşmesi hem ölüme bağlı tasarruflar yoluyla yapılabilecek tasarruflardır.⁸⁶

⁸³ İmre/Erman, s. 137; Oğuzman, s. 130; İnan/Ertas/Albaş, s. 248; Picononi, **Formprobleme**, s. 67.

⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 20.

⁸⁵ Oğuzman, s. 165; Serozan/Engin, s. 264; İnan/Ertas/Albaş, s. 263.

⁸⁶ Dural/Öz, s. 136.

Mirasçı atama, mirasbırakanın, malvarlığının tamamı için ya da belirli bir oranı için bir veya birden çok kişiyi mirasçı olarak tayin etmesidir(MK. m. 516).

Mirasbırakan mirasçı atama yönündeki tasarrufu vasiyetname ile yapabileceği gibi miras sözleşmesi ile de yapabilir.⁸⁷ Eğer mirasçı atama vasiyetname yoluyla yapılmışsa, atanmış mirasçının söz konusu işleme katılıp, vasiyeti kabul etmesine gerek yoktur. Vasiyetçi her zaman bu tasarrufundan dönme hakkına sahiptir.⁸⁸ Ancak mirasçı atama bir ivaz karşılığında yapılacaksa, mirasbırakan miras sözleşmesi yoluna başvurmalıdır

Mirasbırakan, bir kimseyi mirasçı atamadan, malvarlığındaki belirli bir malı bırakma yoluyla bu kişi lehine bir kazandırmada bulunmuşsa bu halde belirli mal vasiyeti vardır(MK. m 517). Bu yolla lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan kişi mirasçı değil, vasiyet alacaklısıdır.⁸⁹

Mirasbırakan malvarlığındaki belirli bir malı üçüncü kişilere bırakma yönündeki tasarrufu miras sözleşmesi veya vasiyetname ile yapabilir. Fakat böyle bir tasarruf ivazlı yapılmışsa, miras sözleşmesi yoluna başvurulmalıdır.⁹⁰

Medeni Kanun'un 527'nci maddesinde miras sözleşmelerinin konusunun mirasçı atama veya muayyen mal vasiyeti olabileceği düzenlenmiş olsa da, bu hükmün sınırlayıcı olmadığı, bunların dışında kalan bir takım tasarruflar da miras sözleşmesine konu olabileceği kabul edilmektedir. Örneğin; yedek ve art mirasçı atama, mirasbırakanın paylaşma kurallarını belirlemesi gibi tasarruflar da vasiyetnameler gibi miras sözleşmelerine de konu olabilir.⁹¹

⁸⁷ Oğuzman, s. 138, Y 2. HD. 27.04.1976, 3108/3674, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

⁸⁸ İnan/Ertaş/Albaş, s. 271.

⁸⁹ İnan/Ertaş/Albaş, s. 223.

⁹⁰ Dural/Öz, s. 139.

⁹¹ Dural/Öz, s. 133, İnan/Ertaş/Albaş, s. 210; Şener, s. 321.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

I- GENEL OLARAK

Her hukuki işlemde olduğu gibi, hukuki işlemlerin bir türü olan ölüme bağlı tasarrufların da hüküm ve sonuçlarını geçerli olarak meydana getirebilmeleri için, bu ölüme bağlı tasarrufların kanun aradığı şartlara ve unsurlara uygun olarak yapılması gerekir. Aksi takdirde kanunun aradığı şartlara ve unsurlara uygun olmayan bir ölüme bağlı tasarruf hükümsüz olur.⁹²

Medeni Kanun'un ölüme bağlı tasarruflara ilişkin olan hükümleri incelendiğinde, ölüme bağlı tasarruflar için iki tür hükümsüzlük şekli düzenlendiği görülür ki, bunlar ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüzlüğü ve ölüme bağlı tasarrufların iptalidir.⁹³

Kanunun ölüme bağlı tasarrufun kendiliğinden hükümsüz olmasına ve iptaline farklı sonuçlar bağlamış olması sebebiyle bu iki hükümsüzlük halinin ayrı ayrı incelenmenin yerinde olacağını düşünüyoruz.

Ölüme bağlı tasarrufun kendiliğinden hükümsüz olduğu durumda ölüme bağlı tasarruf geçerli olarak yapılmıştır. Ancak sonradan ortaya çıkan sebeplerle ölüme bağlı tasarruf kanun gereği hükümsüz hale gelir. Bu halde iptal davası açıp mahkemeden ölüme bağlı tasarrufu hükümsüz kılacak bir

⁹² Eren, **İptal Davası**, s. 129; İnan/Ertaş/Albaş, s. 277; Serozan/Engin, s. 287.

⁹³ Öztan, **Miras**, s. 166; Dural/Öz, s. 218; Kocayusufpaşaoğlu, s. 328; Hans Michael Riemer, "Nichtige (unwirksame) Testamente und Erbverträge", **Festschrift für Max Keller zum 65. Geburtstag**, Zürich, Schlöthess Polygraphischer Verlag, 1989, s. 247.

Ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüz olması ve iptalinden başka, çok sık olmamakla beraber, ölüme bağlı tasarrufun yokluk ve mutlak butlanla sakatlığı da söz konusu olabilir. Örneğin, mirasbırakanın haberi olmaksızın üçüncü bir şahıs mirasbırakanın yerine vasiyetname düzenlemesi halinde vasiyetname yoklukla sakat iken, ölüme bağlı tasarrufun içeriğinin gerçekleşmesinin mümkün olmaması halinde ölüme bağlı tasarruf mutlak butlanla sakattır(Öztan, **Miras**,s. 167; Dural/Öz, s. 218; Kocayusufpaşaoğlu, s. 349).

karar almaya gerek yoktur. Ancak istenirse, her zaman tespit davası açılıp, ölüme bağlı tasarrufun sonradan kanun gereği hükümsüz olduğu hüküm altına alınabilir.⁹⁴

Ölüme bağlı tasarrufun iptalinin istenebileceği hallerde ise, ilgilerin açacağı iptal davası üzerine mahkemenin vereceği iptal kararıyla ölüme bağlı tasarruf hükümsüz hale gelir. Mahkeme iptal kararı verinceye kadar ölüme bağlı tasarruf hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam eder. İlgiler ölüme bağlı tasarrufun iptali davasını kanunda öngörülen süreler içinde açmalıdır. İptal davası süresi içinde açılmazsa, ölüme bağlı tasarruf geçerli olarak kalır.⁹⁵

II-ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN KENDİLİĞİNDEN(KANUN GEREĞİ) HÜKÜMSÜZ OLDUĞU BAŞLICA HALLER

Aşağıda inceleyeceğimiz hallerde geçerli olarak kurulmuş ölüme bağlı tasarruflar kanun gereği hükümsüz hale gelmektedir. Ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüz olduğu haller aşağıda sayacaklarımızla sınırlı olmayıp, bunlar başlıca örneklerdir.

A-Lehine Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunulan Kimsenin Mirastan Yoksun Olması

Medeni Kanun'un 578' inci maddesinde sayılan sebeplerden birinin varlığı halinde, mirastan yoksunluğu gerektirecek fiili işleyen kişi, mirasçı olamaz ve ölüme bağlı tasarrufa dayanarak bir hak iddia edemez(MK. m. 578/I). Dolayısıyla mirastan yoksun olan kişi lehine yapılmış ölüme bağlı tasarruflar da kendiliğinden hükümsüz olur.⁹⁶

⁹⁴ Öztan, **Miras**, s. 168; Serozan/Engin, s. 289; Kocayusufpaşaoğlu, s. 349; Oğuzman, s. 186; Hatemi, **Miras**, s. 112; İmre, s. 348; Druey, s. 168.

⁹⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 126; Öztan, **Miras**, s. 169; İmre/Erman, s. 191; İnan/Ertas/Albaş, s. 278; Şener, s. 328; Bülent Köprülü, **Miras Hukuku Dersleri**, 2.bs., İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1985, s. 233.

⁹⁶ Oğuzman, s. 174; Öztan, **Miras**, s.193; Dural/Öz, s. 219; İmre/Erman, s. 182, 214; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 211; Kocayusufpaşaoğlu, s. 349; İlhan Öztrak, **Miras Hukuku**, 2.bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1976, s. 49; İmre, s. 349; Belgesay, s. 89.

B-Lehine Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunulan Kimsenin Mirasbırakandan Önce Ölmesi

Ölüme bağlı tasarrufla mirasçı atanan veya lehine belirli bir mal vasiyet edilen kişinin, mirasbırakandan önce ölmesi halinde, ölüme bağlı tasarruf kendiliğinden ortadan kalkar.⁹⁷ Bu durum Medeni Kanun'un 548' inci maddesinde miras sözleşmeleri için açıkça düzenlenmiştir. Bu hükme göre, mirasçı atanan veya lehine belirli mal vasiyet edilen kişi mirasbırakandan önce ölmüşse, miras sözleşmesi kendiliğinden sona erer(MK. m. 548/I). Medeni Kanun'un mirasçı ve vasiyet alacaklısı olabilmek için mirasbırakanın ölümü anında sağ olmak şartının düzenlendiği 580 ve 581' inci maddeleri incelendiğinde, mirasçı atanan veya kendisine belirli bir mal bırakılan kimsenin mirasbırakandan önce ölümü halinde, vasiyetnamenin de kendiliğinden hükümsüz olacağı sonucuna varılır.⁹⁸

Lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan kimsenin, mirasbırakandan önce ölmesi halinde miras sözleşmesinin sona ereceğini düzenleyen 548' inci madde emredici olmadığından aksi kararlaştırılabilir. Lehine tasarruf yapılan kişinin mirasbırakandan önce ölmesi halinde yerine mirasçılarının veya belirlenen başka kişilerin geçeceği öngörülebilir. Bu durumda Medeni Kanun'un 520' nci maddesi anlamında yedek mirasçı atama durumu söz konusu olur.⁹⁹

Atanmış mirasçı veya lehine mal vasiyet edilen kişinin mirasbırakandan önce ölmesi halinde, miras sözleşmesinde ölen kişi lehine yapılmış tasarruflar da varsa, bu halde miras sözleşmesinin sadece ölen kişi lehine olan hükümleri sona erer. Ancak ölen kişi lehine yapılmış tasarruflar

⁹⁷ Pierre Tuor; **İsviçre Medeni Kanunu 'nun Federal Mahkeme İçtihatlarına Göre Sistemli İzahı**, çev. Amil Artus, Ankara, y.y., 1956, s. 382; Oğuzman, s. 174; Öztan, **Miras**, s. 193; İmre/Erman, s. 181; Dural/Öz, s. 214, 219; Şener, **Miras**, s. 333; Serozan/Engin, s. 289; Hatemi, **Miras**, s. 112; Öztrak, s. 49; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 130; Belgesay, s. 91; Y. 2. HD., 25.5.2000, 13029/563, İnal, s. 75.

⁹⁸ Oğuzman, s. 174; İmre/Erman, s. 214; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 206; İmre, s. 349.

⁹⁹ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 207; Kocayusufpaşaoğlu, s. 241; Belgesay, s. 91.

olmadan diğer tasarruflar da yapılmayacak idiyse, bu takdirde miras sözleşmesi tümüyle hükümsüz hale gelir.¹⁰⁰

C-Evlilik Birliğinin Ölüm Ve Gaiplik Dışında Bir Sebep Sona Ermesi

Medeni Kanun'un 181' inci maddesinin birinci fıkrasına göre, boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte, eşlerin birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı tasarruflar, aksi tasarrufta belirtilmemişse, kendiliğinden hükümsüz hale gelir ve boşanan eşler birbirleri lehine olan ölüme bağlı tasarrufu talep edemezler.¹⁰¹ Evlenmenin mutlak ya da nisbî butlanla sona ermesi halinde de eşlerin birbiri lehine yaptıkları ölüme bağlı tasarruflar da, tasarrufta aksi öngörülmemişse, kendiliğinden hükümsüz hale gelir.¹⁰²

Kural evlenmenin ölüm ve gaiplik dışında sona ermesi halinde ölüme bağlı tasarrufun kendiliğinden sona ereceği yönünde olmakla birlikte taraflar bunun aksini kararlaştırabilir. Bu durumda evlenme sona ermesine rağmen ölüme bağlı tasarruf geçerliliğini korur.¹⁰³

D-Bozucu Şartın Gerçekleşmesi Veya Geciktirici Şartın Gerçekleşmemesi

Bozucu şarta bağlı olarak yapılmış ölüme bağlı tasarrufta bozucu şartın gerçekleşmesi, geciktirici şarta bağlı olarak yapılmış ölüme bağlı tasarrufta geciktirici şartın gerçekleşmemesi halinde ölüme bağlı tasarruf kendiliğinden hükümsüz olur.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 207.

¹⁰¹ Oğuzman, s. 175; İmre/Erman, s. 182; Dural/Öz, s. 218; Öztan, **Miras**, s. 193; Şener, s. 334; Serozan/Engin, s. 225; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 131; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 209; Öztrak, s. 49; İmre, s. 349; Köprülü, s. 231; Tuor, s. 382; Y. 2. HD.,21.06.1984, 5635/5824, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

¹⁰² Dural/Öz, s. 219; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 209.

¹⁰³ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 209; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 131.

¹⁰⁴ İmre/Erman, s. 214; Dural/Öz, s. 219; Kocayusufpaşaoğlu, s. 349; Köprülü, s. 231; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 212; İmre, s. 349; Hatemi, **Miras**, s. 112.

E- Sözlü Vasiyette Bir Aylık Sürenin Geçmesi

Diğer vasiyetname şekillerine başvurma imkânı olmadığı takdirde, olağanüstü bir durumun varlığı sebebiyle sözlü vasiyet yapılmışsa, bu olağanüstü durumun ortadan kalkmasından itibaren bir ay sonra, eğer vasiyetçi hayatta ise, mahkeme kararına gerek olmaksızın, yapılan sözlü vasiyet kendiliğinden hükümsüz hale gelir (MK. m. 541).¹⁰⁵

III- ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ

A- İptal Sebepleri

1- Ehliyetsizlik

a- Genel Olarak

Medeni Kanun'un 8 vd. maddelerinde kişilik kavramı ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Medeni Kanun'a göre, hak sahibi olma ve yükümlülük altına girmeyi kapsayan hak ehliyeti, tüm kişilere tanınmaktadır(MK. m. 8).¹⁰⁶ Buna karşılık bir kimsenin kendi fiil ve hareketleriyle hak iktisap etmesi ve borç altına girmesi anlamına gelen fiil ehliyeti, kanunda sayılan şartları taşıyan kişilere tanınmaktadır.¹⁰⁷ Nitekim Medeni Kanun'un 12' nci maddesine göre, ayırt etme gücüne sahip, kısıtlı olmayan ergin bir kişi fiil ehliyetine tam olarak sahiptir.

Fiil ehliyetine sahip olmak için aranan erginlik, kural olarak on sekiz yaşın doldurulması ile kazanılır(MK. m. 11/I). Ancak bunun yanında kanun evlenme ile(MK. m. 11/II) veya mahkeme kararıyla da ergin kılınmaya izin vermektedir(MK. m. 12).

¹⁰⁵ İmre/Erman, s. 95; Serozan/Engin, s. 226; İmre, s. 349; Oğuzman, s. 181; Köprülü, s. 231; Şener, s. 380; Öztan, **Miras**, s. 159; Hatemi, **Miras**, s. 84; Dural/Öz, s. 95.

¹⁰⁶ Jale Güral Akipek, Turgut Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, I.cilt, **Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku**, 4.bs., Ankara, Beta Yayınları, 2002, s. 283, 285; **Öztan, Medeni Hukuk**, s. 235–236; Mustafa Dural, Tufan Ögüz, **Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku**, II.cilt, 7.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004, s. 37.

¹⁰⁷ Öztan, **Medeni Hukuk**, s. 239–240; Akipek/Akıntürk, s. 294; Dural/Ögüz, s. 45.

Fiil ehliyetinin bir diğer unsuru olan ayırt etme gücü, kişinin hareketlerinin sebebini, sonuçlarını ve etkilerini bilmesi ve buna uygun hareket edebilmesi yeteneğidir.¹⁰⁸ Kişiyi harekete geçmeye yönelten irade, yabancı bir iradeye karşı koyabilecek bir irade olmalıdır. Bir başka ifade ile, irade yabancı bir iradenin etkisinde olmayan, serbest bir irade olmalıdır. Aksi takdirde ayırt etme gücünün varlığından söz edilemez.¹⁰⁹

Ayırt etme gücü mutlak olmayıp nisbi bir kavram olması sebebiyle her olayda ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Kişi bazı işlemler için ayırt etme gücüne sahipken, bazı işlemler için ayırt etme gücüne sahip olmayabilir. Dolayısıyla hâkim önüne gelen somut olayın özelliklerine göre işlemi yapan kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı araştırılmalıdır.¹¹⁰

Medeni Kanun'un 13' üncü maddesinde ayırt etme gücünü ortadan kaldıran haller sayılmıştır. Bu hükme göre, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da buna benzer sebepler kişinin makul surette hareket edebilme yeteneğini ortadan kaldırması halinde, kişi ayırt etme gücüne sahip değildir.¹¹¹

Medeni Kanun'un fiil ehliyetinin varlığı için aradığı bir diğer unsur kısıtlı olmamaktır(MK.m.14). Kısıtlılık, bir kimsenin fiil ehliyetinin kanunda sayılan sebeplerden birine dayanarak, mahkemenin vereceği kararla tamamen ya da kısmen kaldırılmasıdır.¹¹² Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim, bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkûm olmak veya kişinin

¹⁰⁸ Öztan, **Medeni Hukuk**, s. 250–251; Dural/Öğüz, s. 54; Akipek/Akıntürk, s. 303; Abt, s. 63.

¹⁰⁹ Öztan, **Medeni Hukuk**, s. 251; Dural/Öğüz, s. 54; Akipek/Akıntürk, s. 303; Abt, s. 63; BGE 124 III 5, S. 7.

¹¹⁰ Öztan, **Medeni Hukuk**, s. 253; Akipek/Akıntürk, s. 304; Dural/Öğüz, s. 56; Abt, s. 64; Arnold Escher; **Medeni Kanun Şerhi Miras Hukuku**, çev. , Sabir Şakir Ansay, Ankara, y.y., 1949, s. 103; Öztrak, s. 35.

¹¹¹ Öztan, **Medeni Hukuk**, s. 251; Akipek/Akıntürk, s. 305; Dural/Öğüz, s. 54; Abt, s. 63.

¹¹² Öztan, **Medeni Hukuk**, s. 253; Akipek/Akıntürk, s. 316; Dural/Öğüz, s. 58.

doğrudan doğruya kendisi için kısıtlılık altına alınma talebi yanında, kanunda sayılan diğer şartlar da mevcutsa mahkeme bir kimse hakkında kısıtlılık kararı verebilir(MK. m. 404–408).

Kişiler sahip oldukları fiil ehliyeti bakımından dört gruba ayrılır. Birinci gruptakiler, ayırt etme gücüne sahip, ergin ve hakkında kısıtlılık kararı alınmamış olan tam ehliyetlilerdir. İkinci gruptakiler, ayırt etme gücüne sahip olmayan tam ehliyetsizlerdir. Üçüncü gruptakiler, ayırt etme gücüne sahip küçük ya da kısıtlı olan sınırlı ehliyetsizlerdir. Son gruptakiler ise, ayırt etme gücüne sahip, ergin ve hakkında kısıtlılık kararı alınmamış olmasına rağmen, fiil ehliyeti kısmen kısıtlanmış ve sadece kanunda sayılan(MK. m. 429) bazı işlemleri yaparken onayının alınması için kendisine yasal danışman atanan sınırlı ehliyetlilerdir.¹¹³

b- Ölüme Bağlı Tasarruf Yapmada Ehliyetsizlik

Medeni Kanun İkinci Bölüm Birinci Ayrım'da "Tasarruf Ehliyeti" kenar başlığı altında 502' nci ve 504'üncü maddelerinde ölüme bağlı tasarruf yapabilme ehliyetini düzenlemiştir. Ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyeti, kişinin geçerli bir vasiyetname ya da miras sözleşmesi yapabilme ehliyetidir.¹¹⁴ Kanunun ölüme bağlı tasarruf ehliyeti için öngördüğü şartları taşımayan kişinin yapacağı ölüme bağlı tasarrufun iptali talep edilebilir(MK. m. 557/b.1).

Ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyeti bir görüşe göre, hak ehliyetinin bir görünüş şeklidir. Bu görüşe göre, ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyeti için kanunun aradığı şartlar yoksa ehliyetsiz kişi bu tasarrufu yapamayacağı gibi, temsilci de onun adına ölüme bağlı tasarruf yapamaz. Bu itibarla, eğer bir hak ne kişinin kendisi ne de temsilcisi tarafından kullanılamıyorsa, burada

¹¹³ Öztan, **Medeni Hukuk**, s. 257–272; Akıntürk/Akipek, s. 317–318; Dural/Öğüz, s. 59.

¹¹⁴ Öztan, **Miras**, s. 134; Gritli Ryffel, **Repetitorium Erbrech**, Zürich, Orell Füssli Verlag, 2004, s. 72.

kişinin hak ehliyetinin sınırlanmış olduğundan söz edilebilir.¹¹⁵ Bir diğer görüşe göre, ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyeti, fiil ehliyetinin bir görünüşüdür. Çünkü kanun ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyetine sahip olabilmek için yaş ve ayırt etme gücüne sahip olmak gibi şartlar öngörmüştür.¹¹⁶ Üçüncü bir görüş, burada hak ve fiil ehliyetinin çakıştığını ve her ikisi açısından da bir sınırlamanın söz konusu olduğunu savunmaktadır.¹¹⁷ Oğuzman ise, bu konuda daha farklı bir görüş ileri sürmektedir. Oğuzman'a göre, burada fiil ehliyeti sınırlanmakta ve dolayısıyla bu da hak ehliyetinin sınırlanması sonucunu yaratmaktadır.¹¹⁸ Bize göre, ölüme bağlı tasarruf ehliyetini fiil ehliyetinin bir sınırlaması şeklinde kabul eden görüş daha basit, daha kolay anlaşılabilir ve fiil ehliyetinin içeriğine daha uygun olduğundan daha isabetlidir. Ancak temsilci aracılığıyla ölüme bağlı tasarruf yapmaya izin verilmediği için, ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyeti olmayanlar, ölüme bağlı tasarruf yapma hakkına da sahip olamayacaktır. Dolayısıyla fiil ehliyetinin olmaması, hak ehliyetini de etkiler.

Ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişi, tasarrufun yapıldığı anda tasarruf ehliyetine sahip olmalıdır. Ölüme bağlı tasarruf yaptığı sırada ehliyetli olan mirasbırakanın sonradan ehliyetsiz hale gelmesi ölüme bağlı tasarrufun geçerliliğini etkilemeyeceği gibi, ölüme bağlı tasarruf yapıldığı sırada ehliyetli olmayan mirasbırakanın sonradan tasarruf ehliyeti kazanması ölüme bağlı tasarrufu geçerli hale getirmez.¹¹⁹

Burada dikkat edilmesi gereken husus miras hukukunda tasarruf yapma ehliyeti mirasbırakanın terekesine ilişkin tasarrufları için söz konusu

¹¹⁵ Serozan/Engin, s. 201; Eren, **İptal Davası**, s. 14; Nüşin Ayiter, **Miras Hukuku**, 4.bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1978, s. 39.

¹¹⁶ Şener, s. 487; Mehmet Ayan, **Miras Hukuku**, Konya, Mimoza Yayınları, 2002, s. 75; İmre/Erman, s. 59.

¹¹⁷ Kocayusufoğlu, s. 135; Dural/Öz, s. 55.

¹¹⁸ Oğuzman, s. 98; aynı yönde görüş için bkz., Antalya, s. 129.

¹¹⁹ Eren, **İptal Davası**, s. 18; Berki, s. 199; İmre/Erman, s. 59; Dural/Öz, s. 56; Oğuzman, s. 187; Köprülü, s. 234; Belgesay, s. 29; İnan/Ertas/Albaş, s. 279; Y.2. HD. 5.1.1951, 7829/18, İsmail Özmen, **Miras Hukuku Davaları**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2006, s. 657.

olup, terekeyle ilgili olmayan tasarrufları, kapsamaz.¹²⁰ Şöyle ki, örneğin 14 yaşındaki mirasbırakan ölümünden sonra defin törenin nasıl yapılacağını içeren bir ölüme bağlı tasarruf yapmıştır. Bu durumda mirasbırakan ayırt etme gücüne sahip küçüktür. Dolayısıyla kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkı tek başına kullanabilir. Burada ölüme bağlı tasarruf yaş nedeniyle geçerli olmasa bile, mirasbırakan bu iradesini sözlü de açıklayabileceğinden, mirasbırakanın irade beyanının geçerli olduğunu kabul etmek gerekir.¹²¹

Miras hukukunda ehliyetsizliğe bağlanan sonuçlar borçlar hukukundan farklılık arz etmektedir. Borçlar hukukunda ehliyetsiz bir kimsenin yaptığı hukuki işlemler butlan ile sakattır.¹²² Ölüme bağlı tasarruflarda ehliyetsiz bir kimsenin yaptığı ölüme bağlı tasarruf iptal ile sakat olup, ölüme bağlı tasarrufun hükümsüz hale gelebilmesi için Medeni Kanun'un 557' nci maddesinin birinci bendine dayanarak iptal davasının açılması ve mahkemenin iptale karar vermesi gerekmektedir. Eğer Medeni Kanun'un 559' uncu maddesinde öngörülen süreler içerisinde iptal davası açılmazsa, ölüme bağlı tasarruf geçerli kalacaktır.¹²³

Mirasçılar, Medeni Kanun'un 557' nci maddesinin birinci bendine dayanarak mirasbırakanın ehliyetinin bulunmadığı bir anda yaptığı ölüme bağlı tasarrufun iptalini ancak mirasbırakanın ölümünden sonra dava ve talep edebilirler. Vasiyetçi hayatta iken, yalnız kendisi vasiyetnameden rücu edebilir¹²⁴ Ancak burada mirasbırakanın kendi ehliyetsizliği sebebiyle miras sözleşmesinin iptali davası açabileceği kabul edilmektedir. Şöyle ki, Medeni Kanun'un 504'üncü maddesinde mirasbırakana, irade sakatlığı sebebiyle ölüme bağlı tasarrufu iptal imkânı tanınmış olduğuna göre, daha ağır olan

¹²⁰ Abt, s. 63.

¹²¹ Öztan, **Miras**, 135.

¹²² Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 300; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 515.

¹²³ İmre/Erman, s. 63; İmre, s. 110–111; Escher, s. 106; Öztan, **Miras**, s. 137; Köprülü, s. 235; Hüseyin Avni Göktürk, **Türk Medeni Hukuku, Üçüncü Kitap Miras Hukuku**, Ankara, y.y., 1947, s. 584 Turhan Esener, **Miras Hukuku Ana Kavramları**, Ankara, y.y., 1969–1970, s. 35–36; Ryffel, s. 73.

¹²⁴ İmre/Erman, s. 64; Dural/Öz, s. 102; İmre, s. 111; Öztan, **Miras**, s. 137; Ryffel, s. 73.

ehliyetsizlik halinde de mirasbırakana bu imkânı tanımak gerekir. Mirasbırakan tarafından kullanılacak bu iptal hakkı 504'üncü maddede öngörülen bir yıllık süreye tabi değildir. Mirasbırakan ölümüne kadar her zaman ehliyetsizlik sebebiyle iptal davası açabilir.¹²⁵

Ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyeti Medeni Kanun'da vasiyetnameler(MK. m. 502) ve miras sözleşmeleri (MK. m. 503) için ayrı ayrı düzenlenmiştir.

aa- Vasiyetnamede

Vasiyetname yapma ehliyetinin düzenlendiği Medeni Kanun'un 502' nci maddesinde vasiyetname yapma ehliyeti ayırt etme gücü ve yaş şartına bağlanmıştır.

Vasiyetnameyi yapan kişi, yaptığı vasiyetnamenin mahiyetini, kapsamını, sonuçlarını ve önemini anlayabilme ve buna uygun hareket edebilme yeteneğine sahip ise, bu hususta ayırt etme gücüne de sahiptir. Bu iki unsurdan birinin yokluğu halinde ayırt etme gücünün varlığından söz edilemez.¹²⁶

Medeni Kanun'un 502' nci maddesinde vasiyetname yapma ehliyeti için ayırt etme gücünün yanında 15 yaşın bitirilmiş olması şartı da öngörülmüştür.¹²⁷ Vasiyetçi için öngörülen yaş, vasiyetnamenin düzenlendiği

¹²⁵ İmre/Erman, s. 181; Dural/Öz, s. 102; Oğuzman, s. 187; Kocayusufpaşaoğlu, s. 145; Serozan/Engin, s. 203.

¹²⁶ İmre/Erman, s. 59; Dural/Öz, s. 55; Eren, **İptal Davası**, s. 20; İmre, s. 103; Öztan, **Miras**, s. 135; Köprülü, s. 139; Nûşin Ayiter, , M. Ahmet Kılıçoğlu, **Miras Hukuku**, 2.b., Ankara, Savaş Yayınları, 1991, s. 77; Ryffel, s. 72. İsviçre Federal Mahkemesine göre, kişinin iradesine üçüncü bir kişinin etki etmesi halinde ayırt etme gücü ortadan kalkmıştır. Bu halde ayırt etme gücünün varlığı için aranan temel unsurlardan yaptığı hareketlerin sebep ve sonuçlarını kavrayabilme unsuru mevcut olsa bile, artık kişinin buna uygun hareket edebilme yeteneği mevcut olmadığı için ayırt etme gücünün varlığından söz edilemeyecektir(BGE 77 II 97, S.100).

¹²⁷ İsviçre Medeni Kanunu'nda vasiyetname yapma ehliyeti için 18 yaşın bitirilmiş olması öngörülmüştür(ZGB Art. 467).

andaki yaşıdır. Vasiyetçinin vasiyetnameyi yaptıktan sonra kanun öngördüğü yaşı tamamlamış olması ile vasiyetname geçerlilik kazanmaz.¹²⁸

Kanun koyucunun vasiyetname ehliyeti için ergin olmayı aramamış olması iki sebebe bağlanmıştır.¹²⁹ Bunlardan ilki, vasiyetnamenin tek taraflı ölüme bağlı tasarruf olması sebebiyle vasiyetçinin ölünceye kadar istediği zaman vasiyetnameden dönme imkânı sahip olmasıdır.¹³⁰ Bir diğer sebep ise, kişi temsilci aracılığıyla vasiyetname yapamayacağından, ergin olmayan kişilerin de vasiyetname yapabilmelerine imkân sağlamaktır.¹³¹

Kanun vasiyetname yapma ehliyeti için yalnızca ayırt etme gücü ve yaş şartı öngördüğü için ayırt etme gücüne sahip olan kişinin kısıtlılık altına alınmış olması vasiyetname yapma ehliyetini ortadan kaldırmaz.¹³² Ancak akıl hastalığı ve akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlılık altına alınan kimselerin ayırt etme gücü çoğunlukla bulunmadığı için, vasiyetname yapma ehliyetinden yoksun oldukları kabul edilir. Ancak akıl hastalığı ve akıl zayıflığı her zaman kişinin ayırt etme gücünü olmadığına bir kanuni karene teşkil etmez. Akıl hastalığı sebebiyle hacir altına alınma yalnızca ayırt etme gücünün yokluğuna bir delil teşkil edebilir. Dolayısıyla kişi vasiyetname yaptığı sırada kısıtlı, ancak ayırt etme gücüne sahipse yaptığı vasiyetname geçerlidir.¹³³

¹²⁸ Şener, s. 489; Berki, s. 36; Antalya, s. 129; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 79. Eski Medeni Kanun'un 88' nci maddesinde kadın için olağanüstü evlenme yaşını 14 yaşın tamamlanması olarak düzenlenmişti. Bu düzenlemeye bağlı olarak 14 yaşını bitirerek evlenmiş ve böylece ergin olmuş kadının vasiyetname ehliyetine sahip olup olmadığı tartışmalıydı (Şener, s. 488; Oğuzman, s. 100; Kocayusufoğlu, s. 138; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 58; Hatemi, **Miras**, s. 69; Ayan, s. 76; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 103). Yeni Medeni Kanun'un 124' ncü maddesinin ikinci fıkrasında her iki cins için de olağanüstü evlenme yaşı 16 yaşın tamamlanması olarak öngörülmüş olması sebebiyle bu tartışma son bulmuştur.

¹²⁹ Dural/Öz, s. 56; Kocayusufoğlu, s. 137; Serozan/Engin, s. 201; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 103.

¹³⁰ Dural/Öz, s. 56; Eren, **İptal Davası**, s. 22; Kocayusufoğlu, s. 138; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 103; Belgesay, s. 31; Serozan/Engin, s. 201.

¹³¹ Dural/Öz, s. 56; Kocayusufoğlu, s. 137; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 103; Serozan/Engin, s. 202.

¹³² Tuor, s. 354; Dural/Öz, s. 56; İmre/Erman, s. 60; Eren, **İptal Davası**, s. 21; Serozan/Engin, s. 202; İmre, s. 103; Belgesay, s. 30; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 78; A. Samim Gönensay, **Medeni Hukuk, III. cilt, Miras Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1938, s. 47; Öztan, **Miras**, s. 136; Öztrak, s. 36; Göktürk, s. 583; Ryffel, s. 73; Ayan, s. 76.

¹³³ Dural/Öz, s. 58; İmre/Erman, s. 60; Eren, **İptal Davası**, s. 21; Belgesay, s. 30; Şener, s. 493; Gönensay, s. 47-48; İmre, s. 106; Escher, s. 104.

Vasiyetname yapacak kişiye yasal danışman atanması vasiyetçinin vasiyetname yapma ehliyetini etkilemez. Nitekim vasiyetname yapmak Medeni Kanun'un 429'uncu maddesinde sayılan, yasal danışmanın görüşü alınarak yapılacak işlemlerden değildir.¹³⁴

Vasiyetname yapma ehliyeti vasiyetnamenin yapıldığı sırada mevcut olmalıdır. Vasiyetname yapıldığı sırada vasiyetname ehliyetine sahip olmayan kişinin sonradan vasiyetname ehliyetini kazanması vasiyetnamenin iptalinin ileri sürülmesi imkânını ortadan kaldırmaz. Aynı şekilde vasiyetname yapıldığı sırada vasiyetname yapma ehliyetinin mevcut olması, ancak sonradan ehliyetin kaybedilmesi yapılan vasiyetnamenin geçerliliğini etkilemez.¹³⁵

bb- Miras Sözleşmesinde

aaa- Mirasbırakan Bakımından

Medeni Kanun'un 503' üncü maddesine göre, miras sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarrufta bulunmak isteyen mirasbırakan ayırt etme gücüne sahip ve ergin olmalı¹³⁶ ayrıca kısıtlı olmamalıdır. Bu hükümden de anlaşıldığı üzere, miras sözleşmesi yapabilmek için mirasbırakan tam fiil ehliyetine sahip olmalıdır.¹³⁷ Aksi takdirde yapılan miras sözleşmesi Medeni Kanun'un 557' nci maddesi bent 1' e göre iptalle sakat olur.¹³⁸

¹³⁴ Şener, s. 491; Oğuzman, s. 98, dn.101; Gönensay, s. 47; Belgesay, s. 30; Lütfü Dalamanlı, **Tatbikatta Hukuk Davaları**, Ankara, Aydın Yayınları, 1961, s. 255; Y.2.HD., 29.3.1983, 978/2735, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

¹³⁵ Dural/Öz, s. 55; İmre/Erman, s. 63; Eren, **İptal Davası**, s. 18; Gönensay, s. 163; Köprülü, s. 139; Ayan, s. 123; Escher, s. 100; Öztan, **Miras**, s. 136; Dalamanlı, s. 254; Samim Gönensay, Kemaleddin Birsan, **Miras Hukuku**, 2.bs., İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1963, s. 70; Ryffel, s. 72; Druey, s. 160; Y.2. HD. 5.1.1951, 7829/18, Özmen, s. 657 ; Y. 2. HD., 9.10.2001, 12124/13523, Özmen, s. 694.

¹³⁶ Erginliğin hangi yolla kazanıldığının önemi yoktur. Evlenme ile ya da mahkeme kararıyla ergin olan kişi de miras sözleşmesi yapabilir(Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 57; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 125; Öztan, **Miras**, s. 138; İmre, s. 110; Berki, s. 38).

¹³⁷ Dural/Öz, s. 57; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 54; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 125; Ayan, s. 76.

¹³⁸ Doktrinde baskın olan görüşe göre, miras sözleşmesinin geçersizliğine gitmeden önce resmi vasiyetname olarak ayakta tutulması imkânının olup olmadığı araştırılmalıdır. Miras sözleşmesi yapan kişinin 15 yaşını tamamlamış olması şartı ile küçük olduğu için ya da kısıtlı olduğu için miras sözleşmesi yapma ehliyetine sahip olmaması durumunda yaptığı miras sözleşmesi resmi vasiyetname

Tam fiil ehliyetine sahip olmayan kişi miras sözleşmesi yapamaz. Ölüme bağlı tasarruf yapmak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması sebebiyle yasal ya da iradi temsilci de onun adına miras sözleşmesi yapamaz.¹³⁹ Dural/Öz ölüme bağlı tasarruf ehliyetinin yokluğu halinde kişinin hak ehliyeti sınırlandığı görüşünü kabul ettiği için, bu hususu farklı bir yaklaşımla ele almaktadırlar. Adı geçen yazarlara göre, miras sözleşmesi yapmanın kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olma niteliğinin, yasal temsilci aracılığı ile yapılmasına engel olabilmesi için, önce böyle bir hakkın doğmuş olması gerekir. Burada miras sözleşmesi yoluyla ölüme bağlı tasarruf yapma hakkı ancak miras sözleşmesi yapma ehliyetine sahip olmakla doğmaktadır. Dolayısıyla miras sözleşmesi ehliyetine sahip olmayan için bu hak henüz doğmamıştır. Bu durumda, olmayan bir hakkın yasal temsilci aracılığıyla kullanılması da söz konusu olmayacaktır.¹⁴⁰

Miras sözleşmesi yapacak kişiye yasal danışman atanması mirasbırakanın miras sözleşmesi yapma ehliyetini etkilemez. Nitekim miras sözleşmesi yapmak Medeni Kanun'un 429'uncu maddesinde sayılan, yasal danışmanın görüşü alınarak yapılacak işlemlerden değildir.¹⁴¹

Mirastan feragat sözleşmelerinde feragat edenin değil, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufta bulunduğu kabul edildiğinden, mirasbırakanın miras sözleşmesi yapma ehliyetine sahip olması gerekir.¹⁴²

olarak ayakta tutulmaya devam ettirilebilir. Ancak bunun için mirasbırakanın sakatlığı bilseydi, tasarrufu vasiyetname şeklinde yapacağını tespit edilmesi gerekir(Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 66; Kocayusufoğlu, s. 140; Eren, **İptal Davası**, s. 135).

¹³⁹ Şener, s. 490; Oğuzman, s. 101; Kocayusufoğlu, s. 141; Eren, **İptal Davası**, s. 24; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 61; İmre, s. 108; Öztan, **Miras**, s. 138; Köprülü, s. 140–141; Ayan, s. 76; Dalamanlı, s. 254; Ryffel, s. 74; Escher, s. 108–109.

¹⁴⁰ Dural/Öz, s. 57.

¹⁴¹ Kocayusufoğlu, s. 141; Belgesay, s. 31; Eren, **İptal Davası**, s. 25; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 60; Gönensay, s. 49; Ayan, s. 77; Öztan, **Miras**, s. 138; Ryffel, s. 74.

¹⁴² Kocayusufoğlu, s. 144; Serozan/Engin, s. 202; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 74.

bbb- Mirasçı veya Lehine Vasiyet Yapılan Bakımından

Medeni Kanun'un 503' üncü maddesinde öngörülen ehliyet kuralları miras sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarrufta bulunan taraf için geçerlidir. Eğer miras sözleşmesi ile lehine vasiyet yapılan ya da mirasçı atanan kişi de kendi malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunmuşsa, bu kişi için de Medeni Kanun'un 503' üncü maddesinde öngörülen kurallar geçerli olacaktır.¹⁴³

Miras sözleşmesi ile taraflardan yalnızca biri mal varlığı üzerinde ölüme bağlı tasarrufta bulunuyorsa, ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan taraf için genel ehliyet kuralları geçerli olacaktır.¹⁴⁴ Ayrıca ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan taraf için şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak söz konusu olmadığı için, yasal veya iradi temsilci aracılığı ile miras sözleşmesi yapılabilir.¹⁴⁵

Miras sözleşmesinin ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan tarafı fiil ehliyetine sahip ise, miras sözleşmesini kendisi yapabileceği gibi, iradi temsilcisi aracılığıyla da yapılabilir.¹⁴⁶

Miras sözleşmesinin karşı tarafı tam ehliyetsiz ise, miras sözleşmesini yasal temsilcisi yapılabilir. Eğer tam ehliyetsiz vesayet altında ise, bu takdirde Medeni Kanun'un 463' üncü maddesinin beşinci bendi uyarınca sulh mahkemesinin ve asliye mahkemesinin izni gerekir.¹⁴⁷

Miras sözleşmesinin karşı tarafı olan kişi sınırlı ehliyetsiz ise, sağlararası bir borç ve taahhüt altına girmemiş olmak şartıyla, yasal

¹⁴³ Tuor, s. 353; Dural/Öz, s. 58; Kocayusufpaşaoğlu, s. 141; Oğuzman, s. 101; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 54; Öztan, **Miras**, s. 139; Köprülü, s. 142; Öztrak, s. 38; Göktürk, s. 582; Antalya, s. 129-130; Ryffel, s. 74.

¹⁴⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 25; Dural/Öz, s. 99; Tuor, s. 353; Oğuzman, s. 101; Kocayusufpaşaoğlu, s. 141; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 68; Köprülü, s. 141; Öztrak, s. 38; Göktürk, s. 582; Ayan, s. 77.

¹⁴⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 25; Dural/Öz, s. 100; Gönensay, s. 49; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 68; Escher, s. 109.

¹⁴⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 26; Dural/Öz, s. 100; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 68; Piconi, **Formprobleme**, s. 66.

¹⁴⁷ Dural/Öz, s. 100; Oğuzman, s. 101; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 69; Ayan, s. 77; Öztan, **Miras**, s. 139.

temsilcisinin rızasını almasına gerek olmaksızın miras sözleşmesine taraf olabilir. Örneğin, A, 17 yaşındaki kuzeni ile miras sözleşmesi yapıyor ve evini kuzenine vasiyet ediyor. Burada 17 yaşındaki kuzen için karşılıksız kazanma söz konusu olduğundan, lehine kazandırma yapılan kuzenin yasal temsilcisinin rızasına ihtiyacı yoktur(MK. m. 16/I).¹⁴⁸

Sınırlı ehliyetsiz miras sözleşmesi ile mirasçı atanması halinde de yasal temsilcinin rızasını alması gerekmez. Çünkü sınırlı ehliyetsiz miras sözleşmesi yapıldığı anda herhangi bir borç altına girmemektedir. Kişinin tereke borçlarından sorumluluğu ileride mirasbırakanın ölümü ile doğacaktır ki, o zaman da mirası red imkânı mevcuttur.¹⁴⁹

Sınırlı ehliyetsiz miras sözleşmesi ile sağlararası bir borç veya taahhüt altına girmişse, bu takdirde yasal temsilcinin izninin alınması gerekir. Yasal temsilci rıza vermezse işlem geçersizdir. Bu rızanın en geç mirasbırakanın ölümüne kadar verilmesi gerekir. Eğer sınırlı ehliyetsiz vesayet altında ise, yasal temsilcinin rızasının yanında, vesayet organları olan asliye ve sulh mahkemelerinin de izninin alınması gerekir(MK. m. 16/I, m. 451, m.463/b.5).¹⁵⁰

Yasal temsilci sıfatını taşıyan kişi, yasal temsilcisi olduğu sınırlı ehliyetsiz ile miras sözleşmesi yapacak olursa, bu takdirde yasal temsilci ile sınırlı ehliyetsizin menfaati çatışacağından sınırlı ehliyetsize bir kayyım atanması gerekir(MK. m. 426/b.2).¹⁵¹ Eğer sınırlı ehliyetsiz velayet altında ise ve velisi ile yapacağı miras sözleşmesi ile sağlararası bir borç altına girmişse,

¹⁴⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 26; Dural/Öz, s. 100; İmre/Erman, s. 62; Kocayusufpaşaoğlu, s. 141; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 70; İmre, s. 108; Ayan, s. 77; Öztan, **Miras**, s. 139; Köprülü, s. 141; Öztrak, s. 38; Tuor, s. 353; Ryffel, s. 74.

¹⁴⁹ Dural, **Miras Sözleşmesi**, s. 70; Kocayusufpaşaoğlu, s. 142.

¹⁵⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 26; Dural/Öz, s. 100; İmre/Erman, s. 62; Kocayusufpaşaoğlu, s. 144; Gönensay, s. 49; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 73; İmre, s. 108; Escher, s. 110; Ayan, s. 77; Köprülü, s. 142; Öztan, **Miras**, s. 142; Öztrak, s. 38; Ryffel, s. 75.

¹⁵¹ Dural/Öz, s. 100; Eren, **İptal Davası**, s. 26.

bu takdirde kayyımın işleme katılmasının yanında, miras sözleşmesi ayrıca hâkim tarafından onaylanmalıdır(MK. m. 345).¹⁵²

c- Miras Hukuku'nda Ehliyetsizliğin İspatı

Mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yaparken ayırt etme gücüne sahip olup olmadığını mirasbırakanın ölümünden sonra tespit etmek zor olacağından, ölüme bağlı tasarruf yapıldığı sırada, mirasbırakanın ayırt etme gücüne sahip olduğu yönünde bir karinenin varlığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yaptığı sırada ayırt etme gücüne sahip olmadığını iddia eden davacı bunu ispatla yükümlüdür.¹⁵³ Ancak bazen bu ispat yükü yer değiştirebilir. Örneğin aşikâr bir akıl hastalığı kişinin ayırt etme gücünün olmadığına delil teşkil eder. Bu durumda ehliyetsizlik sebebiyle açılacak iptal davasında, davalı, ölüme bağlı tasarruf yapıldığı sırada ayırt etme gücünün mevcut olduğunu ispat eder.¹⁵⁴

İspat belli bir şekle bağlanmamıştır. İspata elverişli her türlü delilden yararlanılabilir. Uygulamada daha çok tanık ifadelerine ve tıbbi raporlara başvurulmaktadır. Delilleri takdir etmek hâkime aittir. Dolayısıyla hâkim bu raporlarla bağlı olmayıp, haklı gerekçelerin varlığı halinde bu raporlarda yer alan sonuçları reddedebilir.¹⁵⁵

Ölüme bağlı tasarrufun mirasbırakanın ölümünden sonra ehliyetsizlik nedeniyle iptalinin talep edilmesi halinde, ayırt etme gücü bulunmadığı iddia edilen mirasbırakan hayatta olmadığından, ispat oldukça zordur. Bu sebeple, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yapmadan kısa bir süre önce ya da

¹⁵² Dural/Öz, s. 100; Gönensay, s. 49; Öztan, **Miras**, s. 139; Ryffel, s. 74.

¹⁵³ İmre/Erman, s. 60; Antalya, s. 129; Abt, s. 74; Ryffel, S. 74; Öztrak, s. 36; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 55; Escher, s. 104; İmre, s. 105; Berki, s. 200; Ayan, s. 75; İlhan Helvacı, “Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davasında Ayırt Etme Gücünün(Temyiz Kudretinin) İspatı”, **Prof. Dr. Ömer Teomana 55. Yaş Günü Armağanı**, cilt II, İstanbul, Beta Yayınları, 2002, s. 1140; Y.2.HD., 18.11.1974, 4540/5715, İnal, s. 183

¹⁵⁴ İmre/Erman,s. 61; Şener, s. 493; Oğuzman, s. 99; Dalamanlı, s. 254; Helvacı, s. 1140; İmre, s. 107; Abt, s. 74.

¹⁵⁵ Antalya, s. 130; Abt, s. 76; Şener, s. 495; Oğuzman, s. 100; Helvacı, s. 1143; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 56; İmre, s. 104; Escher, s. 104–105; YHGK, 27.3.1963, E.2-4/ 26, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

sonra ayırt etme gücünün olmadığına ispat edilmesi, ölüme bağlı tasarruf yapıldığı anda da ayırt etme gücünün olmadığına kabulü için yeterli görülmektedir.¹⁵⁶

İsviçre Federal Mahkemesi¹⁵⁷, tasarrufu yapanın ölümünden sonra tasarrufta bulunanın ayırt etme gücünün olup olmadığına ispatı bakımından kesin bir delil ileri sürülemiyorsa, bu durumda mevcut ciddi şüpheleri ortadan kaldıran büyük bir ihtimalin varlığını ispat açısından yeterli görmektedir.^{157a}

2-İrade Sakatlığı

a-Genel Olarak

Bir hukuki işlemin temel kurucu unsurunu irade açıklaması teşkil eder.¹⁵⁸ Bu irade açıklaması irade ve beyan unsurlarından oluşur. Geçerli bir irade açıklamasından söz edebilmek için irade ile beyan birbirine uygun olmalıdır. Ancak bazen irade ile beyan birbirine uygun olmayabilir. İşte irade ile beyan arsında ortaya çıkan bu uygunsuzluğa irade sakatlığı denilmektedir.¹⁵⁹ Bu irade sakatlığı hata(yanılma), hile(aldatma), tehdit ve cebir(korkutma ve zorlama) gibi istenmeyerek meydana gelebileceği gibi, zihni kayıt, latife beyanı, muvazaa, gibi bilerek ve istenerek de meydana gelebilir.¹⁶⁰

Her hukuki işlemde olduğu gibi, bir hukuki işlem olan ölüme bağlı tasarruflarda da, belirli bir hukuki sonucu yönelmiş bir irade beyanının var

¹⁵⁶ Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 55; Kocayusufpaşaoğlu, s. 136; İmre, s. 106; Escher, s. 100.

¹⁵⁷ BGE 124 III 5, S. 8.

^{157a} Aynı yönde görüş için bkz., Abt, s. 74; Ryffel, s. 74; Helvacı, s. 1142

¹⁵⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 112; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.50.

¹⁵⁹ Andreas von Tuhr; **Borçlar Hukuku Umumi Kısım**, I-II. cilt, Çev. Cevat Edege, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1983, s. 277; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 338. Eren, irade sakatlığını dar anlamda ve geniş anlamda irade sakatlığı olmak üzere iki şekilde ele almıştır. Dar anlamda irade sakatlığı, iradenin oluşumu aşamasında ortaya çıkan bozuklukları kapsamaktadır. Geniş anlamda irade sakatlığı iradenin oluşumu sırasında ortaya çıkan bozuklukların yanı sıra, tam ve doğru bir şekilde oluşmuş iradenin beyanı safhasında meydana gelen bozukluğu da kapsamaktadır(Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 338).

¹⁶⁰ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 311; İnan/Ertaş/Albaş, s. 280

olması gerekir. Ölüme bağlı tasarrufu yapan kimsede böyle bir irade ya da beyan mevcut değilse, ölüme bağlı tasarruf hiç meydana gelmemiştir. Bazı hallerde de kişide ölüme bağlı tasarruf yapmaya yönelik bir irade mevcuttur ancak irade ile bu iradeyi açığa çıkaran beyan bir birine uygun değildir. İşte bu halde ölüme bağlı tasarrufta irade sakatlığı söz konusu olur.¹⁶¹

Ölüme bağlı tasarruflarda iradeyi sakatlayan nedenler Medeni Kanun'un 504' üncü maddesinde düzenlenmiştir.¹⁶² Bu düzenlemeye göre, mirasbırakanın yanıltma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölüme bağlı tasarruflar iptalle sakat olur, ancak bu sakatlık kendiliğinden gerçekleşmeyip; Medeni Kanun'un 557' nci maddesine dayanarak açılacak iptal davası ile hüküm ve sonuçlarını doğurur. Ancak mirasbırakan irade sakatlığını öğrendiği ya da tehdit veya cebirin etkisinden kurtulduğu günden itibaren bir yıl içinde tasarruftan dönmezse yaptığı tasarruf geçerli kalır.¹⁶³ Artık onun ölümünden sonra mirasçılarının irade sakatlığı dayanarak iptal dava açması söz konusu olamaz.¹⁶⁴

İradeyi sakatlayan sebepler ve bunun sonuçları Borçlar Kanunu'nun 21-23'üncü maddelerinde düzenlenmiş olmasına rağmen, Medeni Kanun'da ölüme bağlı tasarruflar için ayrıca düzenlenmiş olması iki sebebe dayandırılmaktadır. Birincisi, ölüme bağlı tasarruflarda iradenin borçlar hukukuna oranla daha fazla önem arz etmesi, ikincisi ise, ölüme bağlı

¹⁶¹ Eren, **İptal Davası**, s. 28.

¹⁶² Eren, bu madde "Tasarruf Ehliyeti" başlığı altında düzenlenmiş olması sebebiyle kanundaki düzenleme yerinin doğru olmadığını ileri sürmüştür. Tasarruf ehliyeti ve irade sakatlığı birbirinde farklı kavramlardır. Kişi tasarruf ehliyetine sahip olmasına rağmen, iradesi herhangi bir sebeple sakatlanmış olabilir (Eren, **İptal Davası**, s. 27).

¹⁶³ Medeni Kanun'un 504'üncü maddesinde öngörülen bir yıllık süre esas itibarıyla miras sözleşmeleri bakımından geçerlidir. Çünkü Medeni Kanun'un 542'nci maddesinde mirasbırakanın ölünceye kadar her zaman vasiyetnameden dönebileceği düzenlenmiştir. O halde Medeni Kanun'un 504'üncü maddesi ile 542'nci maddesi birlikte değerlendirilmeli ve bir yıllık süre geçmiş olsa dahi mirasbırakanın her zaman vasiyetnamesinden dönebileceği kabul edilmelidir (Dural/Öz, s. 222; Öztan, **Miras**, s. 172; Eren, **İptal Davası**, s. 92).

¹⁶⁴ Öztan, **Miras**, s. 172; Dural/Öz, s. 222; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 159; Oğuzman, s. 188; Kocayusufpaşaoğlu, s. 332; Esener, s. 35-36; Gönsensay, s. 50-51; Ayiter, s. 116; Şener, s. 331; Berki, s. 203-204; Antalya, s. 195; Aydın Aybay, **Miras Hukuku Dersleri**, 3.bs., İstanbul, Maltepe Üniversitesi Yayınları, 2002, s. 65; Köprülü, s. 244; Göktürk, s. 585; Belgesay, s. 33; Escher, s. 123; Ayan, s. 126; Dalamanlı, s. 255; Tuor, s. 355; Ryffel, s. 88.

tasarruflarda irade sakatlığına bir takım farklı sonuçlar bağlanmış olunmasıdır.¹⁶⁵

İrade ile beyanın birbirine uymaması halinde, iradenin mi, yoksa beyanın mı dikkate alınacağı hususu doktrinde tartışma konusu olmuş ve değişik teoriler ortaya atılmıştır. Bu teorilerin ilki “irade teorisi” dir. Bu teoriye göre, irade beyanı, beyan sahibinin gerçek iradesine uygun olduğu ölçüde sonuç doğurur. Bu sebeple asıl önemli olan beyan sahibinin gerçek iradesidir. Beyan ise, iradenin dış âleme açıklanmasını sağlayan bir araçtır.¹⁶⁶

Bir diğer teori olan “beyan teorisi”nde irade teorisin aksine, beyan sahibinin gerçek iradesi değil, beyanı esas alır. Sübjektif beyan teorisinde¹⁶⁷, muhatabın beyana vereceği anlam esas alınırken, objektif beyan teorisinde, muhatabın değil, üçüncü bir kişinin beyana vereceği anlam esas alınır.¹⁶⁸

İrade ve beyan teorilerinin eksiklerini gidermek üzere son olarak “güven teorisi” geliştirilmiştir. Klasik güven teorisine göre, irade beyanına dürüst ve makul üçüncü kişinin verebileceği anlam esas alınmalıdır.¹⁶⁹ Yeni güven teorisine göre ise, irade beyanına üçüncü kişinin değil, irade beyanı kendisine yöneltilmiş somut olaydaki muhatabın verebileceği anlam esas alınmalıdır.¹⁷⁰

Sözleşmelerin kuruluşu ve yorumu hususlarında Türk Hukuku’nda hâkim olan teori güven teorisidir.¹⁷¹

¹⁶⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 28; İmre/Erman, s. 194.

¹⁶⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 94; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 136.

¹⁶⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, sübjektif beyan teorisini “anlam verme prensibi” şeklinde ifade etmiştir.

¹⁶⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 94; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 137.

¹⁶⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 140.

¹⁷⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 95; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 141.

¹⁷¹ Eren, **İptal Davası**, s. 29; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 96.

Bu teorilerin ölüme bağlı tasarruflar bakımından uygulanıp uygulanamayacağı değerlendirilirken vasiyetname ve miras sözleşmesini ayrı ayrı ele almak gerekir. Doktrinde vasiyetnameler hakkında irade teorisinin uygulanması gerektiği savunulmaktadır.¹⁷² Şöyle ki vasiyetnameler tek taraflı hukuki işlemler olup, vasiyetname ile lehine vasiyet yapılan kişinin malvarlığında bir artma meydana gelirken, vasiyetçi bir menfaat elde etmemektedir. Dolayısıyla sağlar arası işlemlerde olduğu gibi, karşı tarafın iyi niyet ve güveninin korunmasına ihtiyaç yoktur. Bu sebeple vasiyetnamelerde sadece vasiyetçinin iradesinin dikkate alınması yeterli görölmüştür.¹⁷³

Miras sözleşmelerinde hangi teorisinin uygulanacağı hususu tartışmalıdır.¹⁷⁴ Hâkim görüş, miras sözleşmesinin iki taraflı bir hukuki işlem olması dolayısıyla karşı tarafın iyi niyet ve güvenin korunması prensibi dikkate alınarak güven teorisinin uygulanmasının yerinde olacağını savunurken,¹⁷⁵ bir diğerk görüş vasiyetname ve miras sözleşmesi arasında ayırım yapılmaksızın miras sözleşmelerinde de irade teorisinin uygulaması gerektiğini savunmaktadır.¹⁷⁶

b- İrade Sakatlığı Halleri

aa- Hata

aaa- Genel Olarak

Hata, irade açıklamasında bulunan kişinin istemeyerek iradesine uymayan bir beyanda bulunmasıdır.¹⁷⁷ Hukuki işlemlerde hataya ilişkin hükümler Borçlar Kanunu'nun 23 vd. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Medeni Kanun'un 5. maddesinden hareketle Borçlar

¹⁷² Eren, **İptal Davası**, s. 30; Serozan/Engin, s. 203.

¹⁷³ Eren, **İptal Davası**, s. 30; Serozan/Engin, S. 203.

¹⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, **İptal Davası**, s. 30–31.

¹⁷⁵ Dural/Öz, s. 221; Antalya, s. 196; Berki, s. 202; Şener, s. 502; Kocayusufpaşaoğlu, s. 330; Oğuzman, s. 102.; Druey, s. 154.

¹⁷⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 30–31; İmre/Erman, s. 196.

¹⁷⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 32; İmre/Erman, s. 194; Köprülü, s. 235; von Tuhr, s. 280.

Kanunu'nun ilgili hükümleri uygun düştüğü ölçüde, ölüme bağlı tasarruflar bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

Hata, beyanda hata ve saikte hata olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Borçlar Kanunu'nda güven ilkesinden hareketle yalnızca beyan hatası esaslı hata kabul edilip, saik hatası kural olarak esaslı hata sayılmayacağı hükme bağlanmıştır(BK. m. 24/II).¹⁷⁸

Bir hukuki işlem yapmak isteyen kişi, iradesine uymayan bir beyanda bulunması halinde beyan hatası söz konusudur. Beyanda hata halinde kişinin hukuki işlem yapmaya yönelik iradesi sağlıklı bir şekilde oluşmakta ancak bu iradenin açıklanması aşamasında irade ile beyan arasında uygunsuzluk meydana gelmektedir.¹⁷⁹ Beyan hatası iki şekilde ortaya çıkar. Kişi ya yanlış yazma veya konuşma sebebiyle iradesine uymayan bir beyanda bulunmakta ya da beyanda kullandığı ifadelere sahip olduklarından farklı bir anlam vermesi sebebiyle hata ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁰

Esaslı hata kabul edilecek haller Borçlar Kanunu'nun madde 24/I'de dört bent halinde sayılmıştır. Ancak bu sayım sınırlayıcı olmadığından benzer durumlar da esaslı hata olarak kabul edilebilir.¹⁸¹

Borçlar Kanunu madde 24'te yer alan düzenlemeye göre, hukuki işlemin niteliğinde hata esaslı hata olarak kabul edilir. Bu halde kişi beyanda

¹⁷⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 341; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 576. Saik hatası kural olarak esaslı hata sayılmazken bazı hallerde saik hatası özel bir önem kazanır ve esaslı hata olarak kabul edilir. Saik hatasının esaslı hata olarak kabul edilebilmesi için öncelikle kişinin hukuki işlem yapma iradesi belirli hususların yanlış değerlendirilmesi sonucunda sakatlanmış olmalıdır. Bu yanlış değerlendirme saik hatasının esaslı hata olarak kabul edilmesi için yeterli olmayıp, ayrıca bu yanlış değerlendirme hukuki işlemin zorunlu temel ve şartlarına ilişkin olmalı ve bunun hukuki işlemin zorunlu ve temel şartlarından sayılmasına ticari doğruluk imkân vermelidir(BK. m. 24/I,b.4)(Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 350; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 579).

¹⁷⁹ Eren, **İptal Davası**, s. 32.

¹⁸⁰ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 344; von Tuhr, s. 280.

¹⁸¹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 345; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 576.

bulunduğu hukuki işlemten farklı bir hukuki işlem yapmak istemektedir.¹⁸² Örneğin, vasiyetçi belirli mal vasiyeti yapmak isterken yanlışlıkla mirasçı ataması halinde hukuki işlemin niteliğinde hata söz konusudur.

Bir diğer esaslı hata hali, hukuki işlemin konusunu teşkil eden şeyde hataya düşülmesidir. Bu halde kişinin iradesi beyan ettiğinden farklı bir şeye yönelmiştir.¹⁸³ Örneğin, mirasbırakan bahçesini vasiyet etmek isterken, yanlışlıkla çiftliğini vasiyet etmesi halinde hukuki işlemin konusunda hata söz konusudur.¹⁸⁴

Madde 24'te sayılan esaslı hata hallerinden biri de şahısta hatadır. Hukuki işlem belli bir şahıs dikkate alınarak yapıldığı hallerde, hataya düşen tarafın iradesi, beyanda bulunduğu şahıstan başka bir şahsa ilişkinse bu takdirde şahısta hata hali söz konusu olur.¹⁸⁵ Örneğin, mirasbırakan yeğenine vasiyette bulunmak isterken yanlışlıkla kuzenine vasiyette bulunması halinde şahısta hataya düşmüştür.

Edim veya karşı edim miktarında hata madde 24'te sayılan esaslı hata hallerindendir. Hataya düşen tarafın taahhüt ettiği edimin miktarı, kastettiğinden önemli ölçüde çok veya karşı tarafın edimi önemli ölçüde az olması halinde miktarda hata söz konusu olur.¹⁸⁶

Saik hatası, kişinin hukuki işlem yapmaya yönelik iradesinde yanlış tahmin ve değerlendirmeler sonucunda sakatlık oluşmasıdır. Saik hatasından söz edebilmek için, yanlış değerlendirmelerle, kişinin hukuki işlem yapmaya yönelik iradesinin oluşumu arasında illiyet bağı olmalıdır. Bir başka deyişle

¹⁸² Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 346; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 583; M. Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 5.b., Ankara, Turhan Kitabevi, 2005, s. 127; von Tuhr, s. 281.

¹⁸³ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 346; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 584; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 127; von Tuhr, s. 281.

¹⁸⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 33.

¹⁸⁵ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 347; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 584; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 128; von Tuhr, s. 282.

¹⁸⁶ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 347; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 585; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 128; von Tuhr, s. 283.

beyan sahibinin, belirli durum ve olaylara ilişkin yanlış değerlendirmeleri olmasaydı, iradesi bu şekilde oluşmayacak idiyse, irade ile değerlendirme arasında illiyet bağı mevcuttur.¹⁸⁷ Saik hatası teşkil eden yanlış değerlendirme ve tahminler geçmişteki, şimdiki veya gelecekteki bir olaya ilişkin olabilir.¹⁸⁸ Görüldüğü üzere, saik hatası yukarıda açıklanan beyan hatasından farklı olarak hukuki işlem yapmaya yönelik iradenin açıklanması aşamasında değil, iradenin oluşumu aşamasında ortaya çıkan hata halidir.¹⁸⁹

Borçlar Kanunu'nun 23' üncü maddesinde yalnızca esaslı hataya düşen tarafın sözleşmeyi feshedebileceği düzenlenmiştir. Adı geçen hükümden anlaşılacağı üzere Borçlar Hukuku alanında saikte hata fesih sebebi olarak kabul edilmemektedir.¹⁹⁰

bbb- Miras Hukuku'nda Hata

Ölüme bağlı tasarruflarda irade sakatlığının düzenlendiği 504' üncü maddede ve ölüme bağlı tasarrufların iptalinin düzenlendiği 557'nci maddede esaslı hata ve saikte hata ayırımına gidilmemiştir. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarruflarda saikte hata da iptal sebebi teşkil edebileceği kabul edilir.¹⁹¹

Ölüme bağlı tasarruflarda hata halini vasiyetnameler ve miras sözleşmeleri bakımından ayrı ayrı incelemek daha yerinde olacaktır.

Vasiyetnamelerde herhangi bir ayırım yapılmaksızın hem beyan hatası hem de saik hatası iptal sebebi teşkil edeceği tartışmasız kabul edilmektedir.¹⁹² Nitekim vasiyetnameler tek taraflı varması gerekli olmayan

¹⁸⁷ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 342.

¹⁸⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 35; İmre/Erman, s. 195.

¹⁸⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 342.

¹⁹⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 576; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 344.

¹⁹¹ Eren, **İptal Davası**, s. 32; Antalya, s. 196; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 156; Dural/Öz, s. 220; Ayiter, s. 114; İmre/Erman, s. 194; Y. 2. HD., 24.10.1977, 6939/7274, İnal, s. 80; Y.2.HD., 24.10.1977, 6939/7274, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

¹⁹² Aybay, s. 65; Eren, **İptal Davası**, s. 37; Dural/Öz, s. 220; İmre/Erman, s. 194; Oğuzman, s. 102; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 268; Hatemi, **Miras**, s. 73; Köprülü, s. 236; Dalamanlı, s. 254; Antalya, s. 196.

irade açıklaması ile yapılan işlemler olduğundan, vasiyetnamede irade prensibi geçerlidir. Dolayısıyla karşı tarafın menfaatinin korunması söz konusu değildir. Ayrıca Medeni Kanun'un 504' üncü ve 557' nci maddelerinde de esaslı hata ve saik hatası ayrımı yapılmaksızın yalnızca hatadan söz edilmiştir. Bu sebeplerle hatanın saik hatası veya esaslı hata olması önemli olmayıp, iradenin oluşmasına etki eden her hata iptal sebebidir; yeter ki hatalı değerlendirme ve tasarruf arasında illiyet bağı olsun. Şöyle ki saikte hataya dayanarak vasiyetnamenin iptalinin istenebilmesi için, vasiyetçi hataya düştüğü hususu bilseydi bu tasarrufu yapmayacak olmalıdır. Örneğin, mirasbırakan tek mirasçısı olan oğlu A'nın öldüğünü zannettiği için bütün mal varlığını arkadaşına bıraktığını belirten bir vasiyetname yapmıştır. Ancak sonradan oğlu mirasbırakanın saikte hataya düştüğünü ve kendisinin yaşadığını bilseydi böyle bir tasarrufta bulunmayacağını ispat etmek suretiyle vasiyetnamenin iptalini isteyebilir.¹⁹³

İsviçre Federal Mahkemesine göre¹⁹⁴, vasiyetnamenin saik hatası sebebiyle iptal edilebilmesi için illiyet bağının yanında ayrıca vasiyetçinin gerçek durumu bilseydi tasarrufunu bizzat iptal edeceğinin de ispatı gerekir. Federal mahkeme ilgili kararında, vasiyetçinin gerçek amacının tespit edilmesi gerektiği noktasından hareket ederek, eğer vasiyetçinin hata sonucu yaptığı vasiyetnameyi değiştirmeksizin devam ettirmek yerine iptal etmeyi tercih edeceği olasılığı ortaya konulabiliyorsa, ancak bu takdirde vasiyetnamenin saik hatası sebebiyle iptalinin mümkün olabileceğini söylemektedir. Aksi takdirde, şayet vasiyetçi gerçek durumu bilseydi buna rağmen vasiyetnameyi iptal etmeyip, ayakta tutmaya devam edecek idiyse bu takdirde vasiyetnamenin saik hatası sebebiyle iptali istenemez.^{194a} Vasiyetçinin saik hatası sonucunda yaptığı tasarrufu iptal etmek yerine

¹⁹³ Eren, **İptal Davası**, s. 37; İmre/Erman, s. 195; Dural/Öz, s. 220; Öztan, **Miras**, s. 170; Şener, s. 498; Berki, s. 202; Kocayusufpaşaoğlu, s. 329; İmre, s. 319–320; Köprülü, s. 238; Escher, s. 115; Ryffel, s. 86; Druey, s. 161; Abt, s. 80.

¹⁹⁴ BGE 94 II 139, S.140.

^{194a} Aynı yönde görüş için bkz. Druey, S. 161; Ryffel, s. 87; Hatemi, **Miras**, s. 73; Alexandra Rumo-Jungo, **Tafeln und Felle zum Erbrecht**, Freiburg, Schultess Verlag, 2004, s. 15; farklı görüş için bkz. Şener, s. 499; Kocayusufpaşaoğlu, s. 329.

devam ettirmek istediği anlaşıldığı takdirde vasiyetnamenin saik hatası ile iptal edilemeyeceğinin kabulü irade prensibine ve favor testamenti prensibine de uygun olacaktır.

Saik hatası, geçmişteki, vasiyetname yapılırken mevcut olan veya gelecekte gerçekleşeceği beklenen bir duruma ilişkin olabilir.¹⁹⁵ Geçmişteki veya mevcut bir duruma ilişkin yanlış değerlendirme ispat edilerek vasiyetnamenin iptali istenebilir. Ancak gelecekte gerçekleşeceği düşünülen bir duruma ilişkin değerlendirmenin vasiyetnamenin iptali sonucunu doğurup doğurmayacağı hususu, bu durumun vasiyetçinin ölümünden önce veya sonra ortaya çıkmasına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Mirasbırakanın sağlığında beklenen durum gerçekleştiği ve mirasbırakanın bu duruma ilişkin yanlış değerlendirmede bulunduğu anlaşıldığı takdirde, mirasbırakan hata ettiğini öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde vasiyetnameyi geri alabilir. Kanunda belirtilen süre içinde vasiyetnameyi geri almazsa vasiyetname geçerli sayılır(MK. m. 504/1). Artık mirasçılar iptal davası açamaz. Eğer beklenen durum vasiyetçinin ölümünden sonra gerçekleşmişse, bu takdirde mirasçılar vasiyetnamenin iptali davası açabilirler(MK. m.557/b.2).¹⁹⁶

Hata her zaman saikte hata şeklinde ortaya çıkmaz. Bazen şahısta veya beyanda hata şeklinde de ortaya çıkabilir. Örneğin, A yemek odasındaki tablosunu vasiyet ediyor. Ancak A vasiyetname yapmadan önce tablonun yeri değiştirilmiştir. Bu durumda beyanda hata söz konusudur.¹⁹⁷

Hataya ve saikte hataya ilişkin hususlar miras sözleşmeleri bakımından tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ölüme bağlı tasarruflarda irade sakatlığının düzenlendiği 504'üncü maddede kanun koyucu miras sözleşmesi ve vasiyetname ayrımı yapmaksızın ölüme bağlı tasarruf ifadesi kullanmıştır. Dolayısıyla kanun koyucu miras sözleşmesi ile vasiyetname arasında bir fark

¹⁹⁵ Öztan, **Miras**, s. 170; Eren, **İptal Davası**, s. 35; Serozan/Engin, s. 205; İmre, s. 320; Escher, s. 115; Druey, s. 161; Ryffel, s. 87; Abt, s. 80.

¹⁹⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 35–36.

¹⁹⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 33; Şener, s. 501.

yaratmadığından vasiyetnamelerde hataya ilişkin öngörülen kurallar miras sözleşmeleri için de uygulanacaktır. Bunun neticesinde, miras sözleşmelerinde tasarrufta bulunan mirasbırakan için, Medeni Kanun'un 504'üncü maddesi, ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan karşı taraf için ise Borçlar Kanunu'nun 23 vd. maddeleri uygulanmalıdır. Yani mirasbırakan açısından saik hatası iptal için yeterli iken, karşı taraf ancak esaslı hataya dayanarak miras sözleşmesinin iptalini isteyebilir.¹⁹⁸

Bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre ise, miras sözleşmesi iki taraflı hukuki işlem olması sebebiyle korunması gereken bir karşı taraf vardır. Bu sebeple mirasbırakan miras sözleşmesinden serbestçe geri dönemez. Bir başka ifade ile, vasiyetnamelerde söz konusu olan irade prensibinin yerini miras sözleşmelerinde güven prensibi almaktadır. Dolayısıyla mirasbırakanın saik hatasına dayanarak miras sözleşmesini iptal etmesi güven prensibine uygun düşmez. Bu nedenle miras sözleşmelerinde hata sebebiyle iptal halinde gerek mirasbırakan gerek karşı taraf için Medeni Kanun madde 5 aracılığıyla Borçlar Kanunu'nun 23 vd. maddeleri uygulanmalıdır. Yani hata sebebiyle iptal için hatanın miras sözleşmesinin her iki tarafı için de esaslı hata olması gerekir.¹⁹⁹

Kanun koyucunun, 504'üncü maddede ölüme bağlı tasarruf ifadesini kullanmış olması hem vasiyetnamenin hem miras sözleşmesinin aynı hükümlere tabi olacağı anlamına gelmez. Vasiyetnamelerde irade prensibinin ağırlıklı olması dolayısıyla esaslı hata gibi saik hatası da iptal sebebi teşkil edebilir. Dolayısıyla madde 504'ün vasiyetnameler için uygulanması vasiyetnamelerin de yapısına uygun düşmektedir. Buna karşılık güven

¹⁹⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 30–31; İmre/Erman, s. 196; Ayan, s. 127–128; İmre, s. 322–323; Dalamanlı, s. 254; Escher, s. 113; İsviçre Federal Mahkemesinin kararı bu yöndedir(BGE 99 II 382, S.387).

¹⁹⁹ Dural/Öz, s. 221; Antalya, s. 196; Berki, s. 202; Şener, s. 502; Kocayusufpaşaoğlu, s. 330; Oğuzman, s. 102; İnan/Ertaş/Albaş, s. 281; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 274. Abt, bu konuda ivazlı ve ivazsız miras sözleşmeleri arasında bir ayrım yapmakta ve ivazsız miras sözleşmesinde, vasiyetnamelerde olduğu gibi saik hatası da dâhil olmak üzere her türlü hata dikkate alınırken, ivazlı miras sözleşmelerinde ise Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacağı ve yalnızca esaslı hatanın dikkate alınabileceğini savunmaktadır(Abt, s. 82).

prensibinin hâkim olduğu miras sözleşmeleri bakımından tarafların güvenliğini koruyan Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanması miras sözleşmesinin yapısına daha uygun olacaktır. Böylece miras sözleşmelerinde saik hatası iptal için yeterli olmayıp, karşı taraf gibi mirasbırakan da ancak esaslı hataya dayanarak miras sözleşmesini iptal edebilir.²⁰⁰

ccc- Miras Hukuku'nda Hatanın İspatı

Medeni Kanun'un 6'ncı maddesine uygun olarak burada da ispat yükü, iddia ettiği husustan lehine bir hak çıkaracak olan tarafta, yani iptal davasını açan taraftadır.²⁰¹ İspat yükü kendinde olan taraf yalnızca hatayı değil, aynı zamanda mirasbırakanın hatası ile ölüme bağlı tasarruf arasındaki illiyet bağına da ispatlamalıdır.²⁰²

İsviçre Federal Mahkemesi'ne göre²⁰³, ispat yükü kendisinde olan davacının ölüme bağlı tasarrufun iptalini talep edebilmesi için, mirasbırakanın gerçek durumu bilmesi halinde nasıl bir tasarrufta bulunacağını ortaya koymasına gerek olmasa da, mirasbırakan gerçek durumu bilseydi tasarrufun iptalini tasarrufun ayakta tutulmasına tercih edeceği ihtimalini ortaya koyması gerekir.^{203a} Eren bu görüşün yerinde olmadığını savunmaktadır. Eren'e göre, madde 504' te ölüme bağlı tasarrufun iptalini talep edebilmek için yalnızca tasarrufun hata, hile ya da tehdit veya cebirin tesiri ile yapılmış olması şartı aranmaktadır. Dolayısıyla tasarrufun hata, hile, tehdit veya cebir etkisi ile yapıldığının ispatı, iptali talep edebilmek için yeterli olacaktır.²⁰⁴

Ölüme bağlı tasarruflarda hatayı yapan vasiyetçi dava tarihinde ölmüş olduğundan hatanın ispatı zordur. Davacı ispat yükünü yerine getirirken elverişli görünen her türlü ispat aracını kullanabilir. Bu konuda özellikle ölüme

²⁰⁰ Kocayusufpaşaoğlu, s. 330.

²⁰¹ Abt, s. 83; Şener, s. 500; İmre, s. 321.

²⁰² Abt, s. 83; İmre/Erman, s. 195; İmre, s. 322; Escher, s. 115.

²⁰³ BGE 94 II 139, S.140; BGE 99 II 382, S. 387.

^{203a} Rumo-Jungo, s. 15; Druey, s. 161; Ryffel, s. 87; Abt, s. 83.

²⁰⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 106; aynı yöndeki görüşler için bkz., Şener, s. 499; Kocayusufpaşaoğlu, s. 329.

bağlı tasarruf dışındaki diğer delillerden, örneğin mirasbırakanın yazışmalarından, notlarından, yararlanılabilir. Hâkim ileri sürülen bu delillerden vasiyetçinin gerçek iradesinin hangi yönde olduğunu tespit etmeye çalışacaktır.²⁰⁵

ddd- Miras Hukuku'nda Hataların Düzeltilmesi İmkânı

Medeni Kanun'un 504'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan kişiye ve ölüme bağlı tasarrufun konusunu teşkil eden şeye ilişkin açık hata içeren bir tasarruf, mirasbırakanın gerçek iradesi kesin olarak tespit edilebiliyorsa, bu yönde düzeltilebilir. Böylece kişiye veya şeye ilişkin açık hata halinde ölüme bağlı tasarrufun iptali yoluna gidilmeksizin, açık hataların düzeltilmesi yoluyla ölüme bağlı tasarruf geçerli olarak kalmaya devam edecektir.²⁰⁶ Miras hukukunun temel ilkelerinden olan "yorum ile ölüme bağlı tasarrufu ayakta tutma iptalden önce gelir" ilkesinin bir görünümü olan bu hüküm, Borçlar Kanunu'nun 18'inci maddesi ile paralel bir hükümdür.²⁰⁷

Madde 504/3'ün lafzından hareketle bu hüküm hem vasiyetnameler hem miras sözleşmeleri için uygulanabilir.²⁰⁸ Ancak Piotet bu hükmün yalnızca vasiyetnameler için uygulanacağını savunmaktadır.²⁰⁹ Buna karşılık Federal Mahkeme adı geçen hükmün hem vasiyetnameler hem miras sözleşmeleri için uygulanacağına karar vermiştir. Federal Mahkemeye göre, maddede ayırım yapılmaksızın genel olarak ölüme bağlı tasarruf ifadesi kullanılmıştır. Eğer sadece vasiyetnameler için uygulanması istenseydi, maddenin lafzı böyle ele alınırdı.²¹⁰

²⁰⁵ İmre/Erman, s. 195; İmre, s. 321; Köprülü, s. 238–239; Abt, s. 84; BGE 72, II, 224, S. 233.

²⁰⁶ İmre/Erman, s. 208; Ayiter, s. 115; Gönensay, s. 52; Eren, **İptal Davası**, s. 39; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 157; Druey, s. 161; Öztan, **Miras**, s. 170; Tuor, s. 357; Ryffel, s. 87; Şener, s. 502; Berki, s. 37; Köprülü, s. 239; Göktürk, s. 586; Belgesay, s. 33; Oğuzman, s. 102; Serozan/Engin, s. 208; Dalamanlı, s. 255; Escher, s. 125; YHGK, 21.11.1990, 2-90/286, Özmen, s. 658.

²⁰⁷ Abt, s. 103; Eren, **İptal Davası**, s. 39; İmre/Erman, s. 208; İnan/Ertaş/Albaş, s. 281- 282.

²⁰⁸ Abt, s. 103.

²⁰⁹ Paul Piotet, **Schweizerisches Privatrecht, Vierter Band, Erbrecht**, Basel und Stuttgart, Helbing & Lichtenhahn Verlag, 1978, s. 208.

²¹⁰ BGE 99 II 382, S. 384.

504' üncü maddenin uygulama alanı bizzat kişide veya şeyde hataya kadar uzanmayıp, yalnızca şahıs veya şeyin tayininde açık hatayı kapsar.²¹¹ İlk halde, mirasbırakan yanlış anlama veya karıştırma sonucunda lehine tasarruf yapmak istediği kişinin kimliğinde ya da ölüme bağlı tasarrufun konusu olan şeyde hataya düşmektedir.²¹² Örneğin, mirasbırakan hukuk fakültesini birincilikle bitirdiği zannıyla yeğeni A' ya bürosunu vasiyet etmiştir. Hâlbuki hukuk fakültesini birincilikle bitiren yeğeni B' dir. Burada mirasbırakan A ile B' yi karıştırmıştır. Bu halde ortaya çıkan hata ölüme bağlı tasarrufun iptali sonucunu doğurur. İkinci halde, mirasbırakan yanlış yazma veya konuşma sonucunda belirli bir şahıs ya da şeye ilişkin iradesini hatalı beyan etmiştir. Bu durumda açık hatanın düzeltilmesi söz konusu olur.²¹³ Örneğin, mirasbırakan sahip olduğu tek evini vasiyet ederken ada-parcel numarasını yanlış yazmıştır. Bu halde mirasbırakanın açık hatası söz konusu olup, gerçek iradesinin tespiti mümkündür. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarruftaki hatanın düzeltilmesi yoluna gidilebilir.

Madde 504' e dayanarak açık gösterme hatasının düzeltilmesi ancak ölüme bağlı tasarrufta beyan edilmiş hususlar için söz konusu olabilir. Ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan hususlar sonradan tasarrufa ilave edilemez.²¹⁴ Dolayısıyla mirasbırakanın gerçek iradesi kesin olarak tespit edilebiliyorsa, düzeltme buna uygun olarak yapılmalıdır.²¹⁵

İsviçre Federal Mahkemesi ilk²¹⁶ defa 1998 yılında ölüme bağlı tasarruftaki açık hatanın düzeltilmesine onay vermiştir.^{216a} Adı geçen bu kararın temelinde şu mesele yatmaktaydı; mirasbırakan tasarrufunda New York'lu Bay C.F Bridge'i mirasçı olarak atamıştır. Ancak mirasbırakanın

²¹¹ Abt, s. 103; İmre/Erman, s. 208; Eren, **İptal Davası**, s. 39; Piotet, s. 208.

²¹² Abt, s. 103; Eren, **İptal Davası**, s. 40.

²¹³ Abt, s. 103; İmre/Erman, s. 209; Eren, **İptal Davası**, s. 40; BGE 89 II 182; BGE 81 II 27.

²¹⁴ Abt, s. 104; İmre/Erman, s. 209.

²¹⁵ Abt, s. 104.

²¹⁶ BGE 124 III 414.

^{216a} Abt, s. 104–105.

Bridge düz hat hısımları arasında C.F ön isimli erkek bir akrabası mevcut değildir. Buna karşılık ön isimleri C.C olan iki erkek akrabası vardır ki bunlar; düzeltmeyi talep eden davacı oğul Charles Constant Bridge ve onun babası Cahrlles Constant Bridge'dir. Federal Mahkeme söz edilen bu kararda ZGB 469/3' e (TMK m. 504/II) dayanarak tasarrufun düzeltilmesine karar vermiştir. Ancak bu durumda hem baba C.C Bridge hem de oğul C.C Bridge 'in mirasçılığı gündeme gelmiştir. Bunun üzerine iki anlama gelen bu irade açıklamasının yorumlanmasına gidilmiştir. Sonuç olarak Federal Mahkeme, C.F Bridge diye birinin hiç olmadığı ve dolayısıyla mirasbırakanın açık hatasının söz konusu olduğu, baba C.C Bridge'in mirasbırakandan on bir yaş büyük olduğu ve tasarruf yapıldığı sırada zaten ölmüş olduğu ispat edildiği için, davacı oğul C. C Bridge' in talebini kabul etmiş ve düzeltmenin onun lehine yapılmasına karar vermiştir.

Açık hatanın düzeltilmesi bir anlamda tasarrufun hâkim tarafından yorumlanması olup, bir iptal davası açmaya gerek yoktur.²¹⁷

Düzeltilmeyi talep etmeye yetkili kişi, bu hata neticesinde olumsuz etkileneceğini iddia eden kişidir.²¹⁸

Düzeltilme talebinde yetkili mahkeme mirasbırakanın en son ikamet ettiği yer mahkemesidir(HUMK m.11).

Düzeltilme davasında ispat yükü Medeni Kanun'un 6'ncı maddesi uyarınca düzeltmeyi talep eden kişidedir. İspat yükü kendisinde olan kişi, mirasbırakanın açık hatasını ve mirasbırakanın gerçek iradesinin hangi yönde olduğunu şüpheyi yer bırakmayacak şekilde ispatlamakla

²¹⁷ Öztan, **Miras**, s. 170; Ryffel, s. 87; Şener, s. 503.

²¹⁸ Abt, s. 105; Eren, **İptal Davası**, s. 39.

yükümlüdür.²¹⁹ Bu herhangi bir ispat aracı ile, hatta vasiyetname dışındaki delil ve olaylarla da ispatlanabilir.²²⁰

bb- Hile

aaa- Genel Olarak

Bir kimseyi bir irade beyanında bulunmaya veya sözleşme yapmaya sevk etmek için, kasıtlı olarak kişide yanlış bir tasavvur uyandırmak veya mevcut yanlış tasavvuru devam ettirmeye yönelik davranışa hile adı verilir.²²¹ Hile iradeyi sakatlayan sebeplerden biri olarak Borçlar Kanunu'nun 28' inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, taraflardan biri diğer tarafın hilesiyle bir sözleşme yapmaya sevk edilmişse, hileye maruz kalan tarafın hatası esaslı olmasa dahi sözleşme ile bağlı değildir(BK m. 28/I).

Hilenin sebep olduğu irade sakatlığı iradenin beyanında değil, iradenin oluşumu sırasında ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla hile yapan taraf, hile fiiliyle karşı tarafta bir saik hatasına sebep olmakta ve kişi hileden kaynaklanan saik hatası neticesinde iradesini açıklamaktadır. Örneğin, A'nın, antika halı almak isteyen B' ye eski halısını antika halı olarak tanıtarak satmak istemesi halinde hile söz konusudur.²²²

Hile, gerçekte mevcut olmayan bir durumu mevcutmuş gibi göstermek ya da gerçekte mevcut olan bir durumun varlığını gizlemek gibi olumlu bir davranışla ortaya çıkabilir. Örneğin, A, hiç bilgisayar kullanmayı bilmiyor olmasına rağmen işe alınmak için çok iyi bilgisayar kullanabildiğini söylemesi halinde durum böyledir. Bazı hallerde hile, bilgi verilmesi gereken bir hususta susmak gibi olumsuz bir davranışla da ortaya çıkabilir. Ancak susma yoluyla hilenin oluşması için, kişinin hata yapan tarafı aydınlatma yükümlülüğünün

²¹⁹ Abt, s. 106.

²²⁰ İmre/Erman, s. 208; Serozan/Engin, s. 209.

²²¹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 358; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 601.

²²² Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 358; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 599; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 138.

olması gerekir. Bu aydınlatma yükümlülüğü kanundan, sözleşmeden veya dürüstlük kuralından doğar. Örneğin, A, B' nin 1970 model arabası için 1975 model olduğu yönünde yanlış bilgisini beyan ettiğinde B'nin gerçeği söylemeyip susması halinde hilesi söz konusudur.²²³

Aldatma fiilinin yanı sıra, ayrıca hile yapan tarafta karşı tarafı yanıltma kastı olmalıdır. Bir başka ifade ile, hile yapan taraf karşı tarafı sözleşme yapmaya sevk etmek için bilerek ve isteyerek gerçeğe aykırı şeyler söylemiş olmalıdır.²²⁴

Hileden söz edebilmek için son olarak, illiyet bağının mevcut olması gerekir. Yani aldatılan taraf sözleşmeyi yanıltıcı davranış neticesinde yapmış olmalıdır. Hileye maruz kalan taraf, hile olmasaydı sözleşmeyi ya hiç yapmayacak ya da farklı şartlarla yapacak idiyse illiyet bağı ve buna bağlı olarak hile söz konusudur.²²⁵

Hileyi sözleşmenin karşı tarafı yapabileceği gibi, üçüncü bir kişi de yapmış olabilir. Üçüncü şahsın hilesi kural olarak sözleşmeyi etkilemez, hileye maruz kalan taraf kural olarak sözleşme ile bağlıdır. Ancak sözleşmenin diğer tarafı sözleşme yapıldığı sırada üçüncü şahsın hilesini biliyor ya da bilmesi gereken bir durumda ise, bu takdirde hileye maruz kalan taraf sözleşmeyi iptal edebilir(BK m. 28/II).²²⁶

bbb- Miras Hukuku'nda Hile

Ölüme bağlı tasarruflar, sağılar arası hukuki işlemlerden farklı bir takım unsurlar içermesi sebebiyle, hile ilgili hükümler Borçlar Kanunu'nda

²²³ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 359–360; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 602; Abt, s. 84.

²²⁴ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 360; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 602–603; von Tuhr, s. 294; Abt, s. 84.

²²⁵ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 361; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 603; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 141; von Tuhr, s. 296; Abt, s. 84; Escher, s. 118.

²²⁶ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 361; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 604; von Tuhr, s. 297; Abt, s. 85.

düzenlenmiş olmasına rağmen ayrıca Medeni Kanun'da da düzenlenmiştir.²²⁷ Ölüme bağlı tasarruflara ilişkin hile Medeni Kanun 504' üncü maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu maddeye göre, mirasbırakanın hile sonucu yaptığı ölüme bağlı tasarruf geçersizdir(MK. m. 504/I).²²⁸ Ölüme bağlı tasarruflarda hile, mirasbırakanda kasıtlı olarak yanlış bir tasavvur uyandırmak veya mevcut yanlış tasavvurun devam etmesini sağlayarak mirasbırakanı ölüme bağlı tasarruf yapmaya veya yaptığı tasarruftan dönmeye veya dönmemeye sevk etmek şeklinde ifade edilebilir.²²⁹

Sağlararası işlemlerde olduğu gibi ölüme bağlı tasarruflarda da hile halinde hileye maruz kalan taraf, aldatan kişi tarafından hataya düşürülmektedir ki, kişinin buradaki hatası saik hatasıdır. Bu itibarla ölüme bağlı tasarruflarda saik hatası dikkate alındığından, hilenin ayrıca hükme bağlanmasına ihtiyaç yoktur. Nitekim kanunda hileye ilişkin bir düzenleme olmasaydı, hataya ilişkin hükümler uygulanabilirdi.²³⁰ Bu görüş vasiyetnameler için kabul edilebilirken, miras sözleşmelerinde saik hatası iptal sebebi olarak dikkate alınmadığından hilenin ayrıca düzenlenmesi gerekir.²³¹

Ölüme bağlı tasarruflarda da hileden bahsedebilmek için, hile yapan kişide mirasbırakanı aldatma kast ve niyeti olmalıdır. Hileyi yapan kişi bilerek ve isteyerek mevcut bir durumu yokmuş gibi gösterip veya mevcut olmayan bir durumu varmış gibi göstererek mirasbırakanı ölüme bağlı tasarrufta bulunmaya sevk etmiş olmalıdır.²³² Örneğin, mirasbırakanın Kızılay'daki bürosunu muayenehane olarak kullanılmak üzere tıp fakültesi mezunu bir kimseye bırakmak istediğini öğrenen A'nın, kendisini tıp fakültesi mezunu

²²⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 41.

²²⁸ Ölüme bağlı tasarruflarda hile, tasarrufun iptali sebebi olmasından başka ayrıca hileyi yapan kişi için mirastan yoksunluk sebebi teşkil eder(MK. m. 578/b. 3).

²²⁹ Eren, **İptal Davası**, s. 41; Öztan, **Miras**, s. 171; Dalamanlı, s. 254; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 157; Abt, s. 85-86; Ryffel, s. 87.

²³⁰ Eren **İptal Davası**, s. 41; İmre/Erman, s. 197; İmre, s. 324.

²³¹ Abt, s. 85; Kocayusufpaşaoğlu, s. 331; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 275.

²³² Eren, **İptal Davası**, s. 41; Şener, s. 504.

olarak göstermesi sebebiyle mirasbırakanın bu büroyu A' ya vasiyet etmesi halinde, A mirasbırakanı aldatma kastı ile hareket etmiştir.

Yine sağlararası işlemlerde olduğu gibi ölüme bağlı tasarruflarda da hileden söz edebilmek için, hile ile ölüme bağlı tasarruf arasında illiyet bağı olmalıdır. Bir başka ifade ile, mirasbırakanın hileye maruz kalmasaydı ölüme bağlı tasarrufu ya hiç yapmayacak ya da farklı içerikte yapacak olması gerekir. Hile mirasbırakan tarafından anlaşılabilecek nitelikte olmasına rağmen, mirasbırakan ihmal sebebiyle farkına varmamış olması halinde de illiyet bağı mevcuttur ve tasarrufun iptali istenebilir.²³³

Ölüme bağlı tasarruflarda aldatma fiili lehine tasarruf yapılan kişi tarafından yapılabileceği gibi, üçüncü şahıslar tarafından da yapılabilir. Ancak vasiyetnamelerde Borçlar Hukuku'ndan farklı olarak üçüncü şahıslar tarafından yapılan hileden lehine vasiyetname yapılan kişinin haberdar olmasına gerek yoktur. Üçüncü şahıslar tarafından yapılan hile her zaman vasiyetnamenin iptalini talep etme hakkını verir.²³⁴ Ancak güven prensibinin ağırlıklı olduğu miras sözleşmelerinde Borçlar Kanunu'nun 28/II' nci maddesi uygulama alanı bulur ve hile sebebiyle miras sözleşmesinin iptalinin talep edilebilmesi için, lehine miras sözleşmesi yapılan tarafın bundan haberdar olması gerekir.²³⁵

ccc- Miras Hukuku'nda Hilenin İspatı

Hile, hatanın özel bir hali olması sebebiyle, hatanın ispatına ilişkin söylenen hususlar hilenin ispatında da geçerlidir.²³⁶ Hile sebebiyle açılacak

²³³ İmre/Erman, s. 197; Öztan, **Miras**, s. 171; İmre, s. 324; Ayan, s. 128; Köprülü, s. 242; Abt, s. 86.

²³⁴ İmre/Erman, s. 197; Öztan, **Miras**, s. 171; Oğuzman, s. 103; Antalya, s. 197; Escher, s. 118; Abt, s. 86; Ryffel, s. 87.

²³⁵ Dural/Öz, s. 221; Antalya, s. 197; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 276; İnan/Ertaş/Albaş, s. 283; farklı görüş için bkz. Eren, **İptal Davası**, s. 42; Serozan/Engin, s. 206. Abt burada ivazlı ve ivazsız miras sözleşmeleri bakımından bir ayrıma gitmiştir. İvazlı miras sözleşmeleri bakımından Borçlar Kanunu madde 28/II' nin uygulanması gerektiğini savunurken, ivazsız miras sözleşmeleri bakımından üçüncü şahıs tarafından yapılan hile, karşı tarafın bundan haberdar olmasına gerek olmaksızın, her zaman miras sözleşmesinin iptalinin talep etme hakkını vereceğini kabul etmektedir (Abt, s. 86–87).

²³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz., s. 54.

iptal davasında da ispat yükü davacıdadır. Davacı, mirasbırakanın hile neticesinde ölüme bağlı tasarruf yapmaya sevk edildiğini ispat etmelidir. Davacı ayrıca, miras sözleşmelerinde hilenin üçüncü kişi tarafından yapılmış olması halinde, sözleşmenin karşı tarafının üçüncü kişinin hilesini bildiğini ya da bilebilecek durumda olduğunu da ispatlamakla yükümlüdür.²³⁷ Hile yapanın da aksini ispat etmeye hakkı vardır. Yani hile yapan kişi, hileli davranışı olmasaydı da mirasbırakanın aynı tasarrufu yapacağını ispat ederse, hile sebebiyle sözleşmenin iptali istenemez.²³⁸

Abt'a göre, hilenin hatayla olan bağlantısı sebebiyle hilede de ölüme bağlı tasarrufun iptalinin istenebilmesi için, ispat yükü kendinde olan davacı, mirasbırakanın gerçek durumu bilmesi halinde ölüme bağlı tasarrufun iptalini onun ayakta tutulmasına tercih edeceğini olası olarak ortaya koyması gerekir.²³⁹

cc- Tehdit ve Cebir

aaa- Genel Olarak

Tehdit, bir kimseyi bir hukuki işlemi yapmaması halinde, kendisinin veya yakınlarının bir kötülüğe uğrayacağını bildirerek söz konusu hukuki işlemi yapmaya sevk etmektir.²⁴⁰ Örneğin, bir kimseye, arabasını kendisine satmadığı takdirde çocuğunu öldüreceğini söylenmesi halinde tehdit söz konusudur. Tehdit Borçlar Kanunu'nun 29 ve 30' uncu maddelerinde düzenlenmiştir. Borçlar Kanunu madde 29/l' e göre, bir kimse sözleşmenin karşı tarafının ya da üçüncü bir kişinin tehdidi neticesinde sözleşme yapmışsa bununla ilgili değildir.

²³⁷ Abt, s. 87.

²³⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 363; Abt, s. 87.

²³⁹ Abt, s. 88.

²⁴⁰ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 363; von Tuhr, s. 298.

Tehdit halinde irade sakatlığı iradenin oluşumu aşamasında ortaya çıkmaktadır. Korkutulan kişinin iradesi beyanına uygun olmakla beraber, irade tehdit neticesinde meydana gelmiştir.²⁴¹

Tehdit fiilinin konusu teşkil eden zorlamalar manevi nitelikte zorlamalardır. Maddi zorlamalar tehdidin dışındadır. Örneğin, A, B'nin elinden tutarak kefalet sözleşmesini imzalatması halinde maddi zorlama vardır. Bu durumda sözleşme yapma iradesi olmadığından sözleşme meydana gelmemiştir. Dolayısıyla kişinin iptal talep etmesine de gerek yoktur. Buna karşılık A, B'ye kefalet sözleşmesini imzalamadığı takdirde onu öldüreceğini söylemesi halinde manevi zorlama dolayısıyla tehdit söz konusudur.²⁴²

Tehditten söz edebilmek için, hukuki işlemi yapan kimseye ya da yakınlarına yönelmiş bir tehlike olmalıdır. Tehdit neticesinde hukuki işlemi yapan taraf kendisinin veya yakınlarının vücut bütünlüğünün hayatının, şerefine veya malvarlığının zarar göreceğinden korkmuş olmalıdır.²⁴³ Tehdit edilen hukuki varlıklar Borçlar Kanunu'nun 30/I' inci maddesinde örnek kabilinden sayılmış olup sınırlayıcı olmadığından kişinin özgürlüğü, özel hayatının gizliliği gibi benzer durumlar da tehdit edilen hukuki varlıklar arasındadır.²⁴⁴

Borçlar Kanunu'nun 30/I' inci maddesine göre, tehdidin, önemli ve derhal ortaya çıkabilecek bir tehlikenin mevcut olduğu yönünde esaslı bir korku doğurması gerekir. Tehlikenin ağırlığı, korkutulan kişinin cinsiyeti, yaşı, karakteri, hal ve mevkii gibi subjektif durumlar göz önünde tutularak değerlendirilmelidir. Örneğin, yalnız yaşayan yaşlı bir kadın için ağır sayılan tehdit, bir erkek için ağır sayılmayabilir.²⁴⁵

²⁴¹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 364; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 143.

²⁴² Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 364; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 605.

²⁴³ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 364; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 607; von Tuhr, s. 299.

²⁴⁴ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 364; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 608; Abt, s. 88; Y. 1. HD., 2.5.1978, 3138/6251, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

²⁴⁵ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 365; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 607; Abt, s. 88; von Tuhr, s. 299.

Tehdit hukuka aykırı olmalıdır. Hukuk düzeninin izin vermediği bir fiilin yapılacağına yönelik korkutmalar hukuka aykırı sayılır. Örneğin, kişinin hayatına ve vücut bütünlüğüne yönelik tehditler, bir sözleşmenin ihlal edileceği tehdidi niteliği itibarıyla hukuka aykırıdır. Ancak tehditte bulunan kişinin eyleminin hukuka aykırı olduğunu bilmesi şart değildir. Ayrıca Borçlar Kanunu'nun 30/II' nci maddesine göre, bir hakkın veya kanuni bir yetkinin kullanılacağı tehdidi, korkutulan kişinin zor durumda olmasından yararlanılarak, ondan aşırı menfaat temin etme amacına dayanıyorsa bu tehdit de dikkate alınır.²⁴⁶ Örneğin, borcunu ödeyemeyecek durumda olan borçluya alacaklısı, kredi almak için kendisi lehine bir teminat sözleşmesi yapmadığı takdirde, alacağını icra yoluyla takip edeceği tehdidinde bulunması neticesinde kişi bu tehdidin etkisiyle teminat sözleşmesi yapmışsa, sözleşmenin iptali istenebilir.

Tehdidin yarattığı korku ile hukuki işlemin yapılması arasında illiyet bağı olmalıdır. Şöyle ki, korkutma fiili olmasaydı, tehdide maruz kalan kişi hukuki işlemi hiç yapmayacak ya da farklı şartlarla yapacak idiyse illiyet bağı mevcuttur.²⁴⁷

Borçlar Kanunu'nun 29'uncu maddesine göre, tehdit sözleşmenin diğer tarafı gibi, üçüncü kişi tarafından da gerçekleştirilebilir. Ancak hileden farklı olarak tehditte üçüncü kişi tarafından yapılan tehditten diğer taraf haberdar olmasa dahi hukuki işlemin iptalini talep etme hakkı verir.²⁴⁸

²⁴⁶ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 366; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 608; Abt, s. 88.

²⁴⁷ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 367; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 608; von Tuhr, s. 301; Abt, s. 88; BGE 110 II 132, S. 133.

²⁴⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 363; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 609; Abt, s. 89.

bbb-Miras Hukuku'nda Tehdit ve Cebir

Medeni Kanunu'nun 504' üncü maddesinde cebir ve tehdit ölüme bağlı tasarruflarda irade sakatlığı halleri arasında düzenlendikten sonra madde 557'de ölüme bağlı tasarrufların iptal sebepleri arasında sayılmıştır.²⁴⁹

Miras Hukuku anlamında tehdit, bir ölüme bağlı tasarrufun yapılması ya da yapılmaması hususunda, mirasbırakanın iradesi üzerinde yaratılan manevi baskıdır. Örneğin, A'nın kendisi lehine vasiyetname yapmadığı takdirde mirasbırakanın tüm sırlarını açıklayacağını söylemesi halinde tehdit söz konusu olmaktadır.

Ölüme bağlı tasarruflardan vasiyetnamelerde Medeni Kanun'un 504' üncü maddesi uygulanırken, miras sözleşmeleri bakımından Borçlar Kanunu'nun 29 ve 30' uncu maddeleri uygulanacağından, tehdit ve cebir vasiyetnameler ve miras sözleşmeleri bakımından ayrı ayrı incelenecektir.²⁵⁰

Vasiyetnamelerde Borçlar Hukukundan farklı olarak tehdidin hukuka aykırı olması aranmamaktadır. Tehdit neticesinde vasiyetçinin iradesine haksız bir şekilde tesir edilmiş olması şartı ile, hukuka uygun bir fiille tehdit gerçekleşmiş olsa dahi vasiyetnamenin iptalini talep etme hakkı verir.²⁵¹

Miras sözleşmelerinde ise, Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacağından tehdidin hukuka aykırı olması gerekmektedir.²⁵²

Borçlar Kanunu'nun 30' uncu maddesine göre, tehdidin hukuki işlemin iptali sebebi olabilmesi için bu tehdidin ağır ve derhal gerçekleşebilecek nitelikte olduğu yönünde esaslı bir korku doğurması gerekir. Buna karşılık ölüme bağlı tasarruflarda tehdidi düzenleyen 504' üncü maddede tehdidin

²⁴⁹ Ölüme bağlı tasarruflarda tehdit tasarrufun iptali sebebi olmasının yanı sıra ayrıca tehdidi yapan kişi için mirastan yoksunluk sebebi teşkil eder(MK. m. 578/b. 3).

²⁵⁰ Antalya, s. 197; Dural/Öz, s. 222.

²⁵¹ İmre/Erman, s. 198; Abt, s. 90.

²⁵² Abt, s. 91.

ağır ve derhal gerçekleşebilecek nitelikte olması gerektiği hakkında bir açıklık yoktur. Bu hükümde sadece tehditten söz edilmiştir. Dolayısıyla vasiyetnamelerde her türde ve derecede tehdit mirasbırakanın iradesine tesir etmiş olması şartı ile dikkate alınır. Örneğin, A, mirasbırakana kendi lehine bir vasiyetname yapmadığı takdirde kira sözleşmesini feshedeceği tehdidinde bulunarak mirasbırakanı vasiyetname yapmaya sevk etmişse, vasiyetnamenin tehdit sebebiyle iptali istenebilir. Sağlararası işlemlerde olduğu gibi ölüme bağlı tasarruflarda da miras bırakanın yaşı, cinsiyeti, hal ve mevkii gibi sübjektif şartları dikkate alınarak tehdit değerlendirilir.²⁵³

Miras sözleşmelerinde karşı tarafın güveninin korunması gerektiğinden Borçlar Kanunu'nun 30' uncu maddesinin uygulanması ve tehdidin esaslı bir korku doğurması gerekir.²⁵⁴

Sağlararası işlemlerde olduğu gibi ölüme bağlı tasarruflarda da karşı tarafın tehdidi ile üçüncü şahısın yapacağı tehdit arasında bir ayrım yapılmadığından, kim tarafından yapılırsa yapılsın tehdit sebebiyle ölüme bağlı tasarrufun iptali istenebileceği kabul edilmektedir.²⁵⁵

Medeni Kanun'un 504' üncü maddesinde tehdidin yanında bir de cebir düzenlenmiştir. Cebir, maddi ve manevi cebir olarak iki şekilde ortaya çıkar. Manevi cebir daha öncede ifade edildiği gibi tehdit fiilinin kapsamındadır. Maddi cebirde ise fiziki bir zorlama mevcuttur. Bu sebeple maddi cebir söz konusu olduğu takdirde artık kişinin hukuki işlem yapma iradesinden söz edilemeyeceğinden hukuki işlem meydana gelmemiştir.²⁵⁶ Ölüme bağlı tasarruflarda cebir ile kast edilen manevi baskıdır. Nitekim fiziksel baskı halinde mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yapma iradesinden söz edilemeyeceğinden, ölüme bağlı tasarruf meydana gelmez. Örneğin,

²⁵³ İmre/Erman, s. 199; Eren, **İptal Davası**, s. 43; Abt, s. 91; İnan/Ertaş/Albaş, s. 284; Şener, s. 505.

²⁵⁴ Abt, s. 91; Kocayusufpaşaoğlu, s. 332; İnan/Ertaş/Albaş, s. 284; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 278.

²⁵⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 44-45; Şener, s. 507; Abt, s. 91; Escher, s. 118.

²⁵⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 45.

mirasbırakanın elinden tutularak zorla el yazılı vasiyetname yaptırılması halinde mirasbırakanda vasiyetname yapma iradesi mevcut değildir. Dolayısıyla fiziksel baskı altında yapılan ölüme bağlı tasarruflar yok hükmünde olacağından, Medeni Kanun'un 557' nci maddesine dayanarak iptal davası yoluyla geçersiz hale getirilmesine gerek yoktur. Ancak tespit davası yoluyla yok hükmünde olduğu ortaya koyulabilir.²⁵⁷ İsviçre Federal Mahkemesi de²⁵⁸ cebir kavramından fiziksel değil, yalnızca manevi zorlamanın anlaşılması gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca bu husus İsviçre hukukunda tehdidi düzenleyen maddenin kenar başlığından da anlaşılmaktadır. Şöyle ki, ZGB Art. 469'un(MK. m. 504) kenar başlığı "irade sakatlığı"dır. Hâlbuki fiziksel bir etkinin söz konusu olduğu halde iradenin sakatlığı değil, iradenin eksikliği söz konusudur. Federal Mahkeme, Medeni Kanun'un 504'üncü maddesinde(ZGB Art. 469) yeralan tehdit ve cebir kavramlarının Borçlar Kanunu'nun 29 ve 30' uncu maddesinde düzenlenmiş olan ikrah kavramına karşılık geldiğini belirtmiştir.^{258a} Buna karşılık bir kısım yazar, Medeni Kanun'un 504' üncü ve 557'nci maddelerinde manevi yönden yapılan baskıyı ifade etmek üzere tehdit, fiziki yönden yapılan baskıyı ifade etmek üzere cebir kavramının kullanıldığını savunmaktadır.²⁵⁹

ccc- Miras Hukuku'nda Tehdit ve Cebirin İspatı

Medeni Kanun'un 6' ncı maddesine uygun olarak tehdit sebebiyle açılacak iptal davasında ispat yükü davacıdadır. Davacı tehdidi ve mirasbırakanın tehdit etkisiyle ölüme bağlı tasarrufta bulunduğunu ispat etmekle yükümlüdür.²⁶⁰

²⁵⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 45; Şener, s. 507; Abt, s. 89–90; Druey, s. 168; Belgesay, s. 32; Rumo-Jungo, s. 74; Serozan/Engin, s. 207; Escher, s. 118; Ayan, s. 129; Köprülü, s. 243; Brückne/Weibel, s. 18.

²⁵⁸ BGE 72 II 154, S. 157.

^{258a} Aynı yönde görüş için bkz., Abt, s. 89–90; Ryffel, s. 87.

²⁵⁹ Dural/Öz, s. 222; Antalya, s. 197.

²⁶⁰ Abt, s. 92.

İsviçre Federal Mahkemesi'nin²⁶¹ hatada ispat ölçütü açısından kabul ettiği kural, bir irade sakatlığı hali olan tehdit ve cebir halinde de geçerli olmalıdır. Yani davacı, tehdidin veya cebirin varlığını, tehdit veya cebir ile ölüme bağlı tasarruf arasındaki illiyet bağıını ve mirasbırakan gerçek durumu bilseydi ölüme bağlı tasarrufu ayakta tutmak yerine iptal etmeyi tercih edeceğini de olası bir şekilde ispat etmelidir.^{261a}

Davacı kanıt yükümlülüğünü yerine getirirken, ispata elverişli her türlü ispat aracını kullanabilir. Bunlar vasiyetname ve miras sözleşmesinin dışındaki deliller de olabilir.²⁶²

c- İrade Sakatlığına İlişkin Özel Haller

aa- Miras Hukuku'nda Zihni Kayıt

Zihni kayıt, beyanda bulunan kimsenin bilerek ve isteyerek gerçek iradesine uymayan bir beyanda bulunmasıdır. Beyanda bulunan kişi gerçek iradesini muhataptan saklamaktadır.²⁶³ Örneğin, A evini kiraya vermek istememekte ancak arkadaşını kırmamak için onunla kira sözleşmesi yapması halinde zihni kayıt söz konusudur. Zihni kayıt butlan veya iptal sebebi olarak Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Ancak güven prensibinden hareketle zihni kayıt sebebiyle sözleşmenin hükümsüz sayılmayacağı sonucuna varmak gerekir. Buna karşılık eğer beyanın muhatabı zihni kaydı biliyor veya bilmesi gerekiyorsa artık korunmaya değer bir güven söz konusu olmadığından beyan bir değer taşımaz.²⁶⁴

Ölüme bağlı tasarruflarda zihni kaydın doğuracağı sonucu miras sözleşmeleri ve vasiyetnameler bakımından ayrı ayrı incelemek gerekir.

²⁶¹ BGE 94 II 139, S.140; BGE 99 II 382, S.387.

^{261a} Abt, s. 93.

²⁶² Eren, **İptal Davası**, s. 107.

²⁶³ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 313; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 571; İmre, s. 327; Yılmaz Altuğ, "Ölüme Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları", **İstanbul Barosu Dergisi**, cilt. XXXIX, sayı, 9-10, İstanbul, 1955, s. 404.

²⁶⁴ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 314; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 572; Altuğ, s. 404.

Vasiyetname, vasiyetçinin tek taraflı irade beyanında bulunması ile meydana gelen hukuki işlem olduğundan irade prensibinin hâkim olması ve buna bağlı olarak korunması gereken bir sözleşme tarafının olmaması dolayısıyla zihni kayıt vasiyetnamelerde dikkate alınmalıdır. Nitekim zihni kayıt ile vasiyetname yapılması halinde, vasiyetçinin gerçek iradesi vasiyetname yapmaya yönelik olmadığından tasarruf geçersiz olacaktır.²⁶⁵ İmre/Erman vasiyetnamelerde zihni kaydın dikkate alınamayacağını ve tasarrufun geçerli sayılması gerektiğini savunmaktadırlar. Aksi takdirde vasiyetnamenin kanunda sayılan vasiyetnameden dönme şekillerine uyulmaksızın ortadan kaldırılmış olacağını ileri sürmektedirler.²⁶⁶ Ancak bu görüşün kabulü, vasiyetçinin iradesine uygun olmayan bir vasiyetnameye hukuki koruma sağlama anlamına gelecektir.²⁶⁷

Ölüme bağlı tasarruflarda iptal sebepleri Medeni Kanun'un 557' nci maddesinde sınırlı olarak sayılmıştır. Zihni kayıt bu maddede sayılan iptal sebeplerinden olmadığı için, vasiyetnamelerde zihni kayda bağlanan hukuki sonucun butlan olduğu kabul edilmelidir.²⁶⁸

Miras sözleşmeleri bakımında da zihni kaydın dikkate alınıp alınmayacağı tartışmalıdır. Bir görüş miras mukavelelerinde de irade unsuru önem arz ettiği için, miras sözleşmelerinde zihni kaydın dikkate alınacağı ve tasarrufu hükümsüz kılacağı yönündedir.²⁶⁹ Ancak bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre, miras sözleşmeleri iki taraflı hukuki işlemlerden olduğu için bu sözleşmelerde güvenin korunması prensibi ağırlıktadır. Dolayısıyla beyanın muhatabının güveninin korunması açısından miras sözleşmelerinde

²⁶⁵ Fikret Eren, “ Ölüme Bağlı Tasarruflarda İstenilerek Yapılan İrade Sakatlıkları”, **Adalet Dergisi**, Yıl,54, ssy1, 11–12, Ankara, s. 1275; Abt, s. 94.

²⁶⁶ İmre/Erman, s. 200–201.

²⁶⁷ Abt, s. 94.

²⁶⁸ Abt, s. 94; Druey, s. 168; Kocayusufpaşaoğlu, s. 350.

²⁶⁹ Eren, **İrade Sakatlıkları**, s. 1276.

zihni kaydı dikkate almamak ve miras sözleşmesinin geçerli olduğunu kabul etmek gerekir.²⁷⁰

bb- Miras Hukuku'nda Latife Beyanı

Latife beyanında, beyanda bulunan karşı tarafın ciddiye almayacağı düşüncesiyle ciddi olmayan beyanda bulunmaktadır. Latife beyanları, şaka, eğlence, nezaket, öğretme veya ağır hasta olan birini rahatlatmak amacıyla yapılabilir.²⁷¹ Latife beyanına ilişkin olarak Borçlar Kanunu'nda her hangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak doktrinde kabul edilen görüşe göre, karşı taraf beyanın ciddi olmadığını biliyor ya da bilebilecek bir durumda ise beyan, sahibini bağlamaz. Buna karşılık beyanın ciddi olmadığını anlayabilmesi makul ve dürüst bir düşünce ile muhataptan beklenemeyecek durumlarda beyan geçerli sayılır ve sahibini bağlar.²⁷²

Ölüme bağlı tasarruflardan vasiyetnamelerde irade prensibi geçerli olduğu için, mirasbırakanın iradesinin ciddi olmadığı anlaşıldığı takdirde vasiyetname hüküm ifade etmez.²⁷³ Zihni kayıta olduğu gibi latife beyanı da kanunda ölüme bağlı tasarrufun iptali sebepleri arasında sayılmadığından, vasiyetnamelerde zihni kayda bağlanan hukuki sonucun butlan olduğu kabul edilmelidir.²⁷⁴

Miras sözleşmeleri bakımından latife beyanın doğuracağı sonuç tartışmalıdır. Bir görüşe göre, vasiyetnamelerde olduğu gibi miras sözleşmelerinde de irade prensibi hâkim olduğundan, latife beyanın söz konusu olduğu durumlarda miras sözleşmesi batıldır.²⁷⁵ Bir diğer görüşe göre ise, miras sözleşmelerinde güven prensibi ağırlıklı olduğundan, miras sözleşmesinin karşı tarafı vasiyetçinin beyanının ciddi olmadığını bilmiyor ya

²⁷⁰ İmre/Erman, s. 201; Kocayusufpaşaoğlu, s. 350; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 295; İmre, s. 328.

²⁷¹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 312; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 572; Altuğ, s. 404; Abt, s. 95.

²⁷² Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 313; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 572; İmre, s. 327.

²⁷³ Eren, **İrade Sakatlıkları**, s. 1277; İmre/Erman, s. 201; Altuğ, s. 404; Kocayusufpaşaoğlu, s. 351; İmre, s. 328.

²⁷⁴ Abt, s. 96; Druey, s. 168; Riemer, s. 249; Kocayusufpaşaoğlu, s. 350.

²⁷⁵ Eren, **İrade Sakatlıkları**, s. 1277.

da bilebilecek bir durumda değilse, bu takdirde miras sözleşmesi geçerlidir. Buna karşılık karşı taraf vasiyetçinin beyanını ciddi olmadığını bilmesi ya da bilebilecek bir durumda olması halinde miras sözleşmesinin geçersiz olduğunu kabul etmek gerekir.²⁷⁶ Bu görüşün kabulü güven prensibine ve iyiniyet kuralına uygun olacaktır.

cc- Miras Hukuku'nda Muvazaa

Muvazaa, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçek iradelerine uymayan bir hukuki işlem yapmaları ve görünürdeki bu işlemin kendi aralarında geçerli olmayacağı konusunda anlaşmış olmaları halidir. Örneğin, hacizden kurtulmak isteyen A'nın, alacaklılarını aldatmak için mallarını muvazaalı olarak arkadaşına devretmiş ve bu devrin hukuki sonuç doğurmayacağı hususunda arkadaşına ile anlaşmışsa, bu halde muvazaa söz konusudur.²⁷⁷

Muvazaa, mutlak muvazaa ve nisbi muvazaa olmak üzere ikiye ayrılır. Mutlak muvazaada, taraflar gerçekte herhangi bir işlem yapmayı düşünmemekte, yalnızca üçüncü kişileri aldatmak amacıyla bir işlem yapmaktadırlar. Nisbi muvazaada ise, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla yaptıkları görünürdeki işlemin arkasında gerçek iradelerine uygun olarak yaptıkları bir gizli işlem vardır.²⁷⁸

Muvazaalı işlemlerde görünürdeki işlemde tarafların beyanları gerçek iradelerine uymadığından görünürdeki işlem muvazaa dolayısıyla geçersizdir. Tarafların iradesine uygun olan gizli işlem ise kanunun aradığı geçerlilik şartlarını taşıyorsa geçerli olacaktır.²⁷⁹

Muvazaa ancak iki taraflı hukuki işlemlerde olacağından, bu durum ancak miras sözleşmelerinde ortaya çıkabilir. Miras sözleşmelerinde

²⁷⁶ İmre/Erman, s. 201; Kocayusufoğlu, s. 351; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 296; İmre, s. 328.

²⁷⁷ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 315; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 547; Altuğ, s. 404.

²⁷⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 318; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 550–552.

²⁷⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 321–322; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 554–555.

genellikle mutlak muvazaa söz konusu olur.²⁸⁰ Muvazaa halinde miras sözleşmesi kendiliğinden hükümsüzdür.²⁸¹

dd- Miras Hukuku'nda Gabin

Borçlar Kanunu madde 21'de gabin düzenlenmiştir. Bu hükme göre, bir sözleşmede edimler arasında açık bir dengesizlik söz konusu ise ve bu dengesizlik zarar görenin darda bulunmasından, düşüncesizliğinden ya da tecrübesizliğinden yararlanılması neticesinde meydana getirilmişse gabin söz konusudur ve zarar gören bir yıl içerisinde sözleşmeyi iptal edebilir.²⁸²

Borçlar Kanunu'nun 21' inci maddesinden de anlaşıldığı üzere, gabin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde söz konusu olabilir. Buna karşılık tek taraflı işlemlerde ve taraflardan yalnız birine borç yükleyen sözleşmelerde gabinden söz edilemez.²⁸³ Dolayısıyla ölüme bağlı tasarruflardan yalnızca ivazlı miras sözleşmelerinde gabin söz konusu olabilir.²⁸⁴

Miras sözleşmelerinde gabin halinde Medeni Kanun'un 5' inci maddesinden hareketle Borçlar Kanunu'nun 21'inci maddesinin kıyas yoluyla uygulanacağını ve maddede sayılan şartlar mevcutsa gabin sebebiyle miras sözleşmesinin iptalinin mümkün olacağı kabul edilmektedir.²⁸⁵

²⁸⁰ İmre, s. 329; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 294.

²⁸¹ İmre/Erman, s. 201; Riemer, s. 249.

²⁸² Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 377; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 619; von Tuhr, s. 311–313.

²⁸³ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 377; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 619.

²⁸⁴ İmre/Erman, s. 201; Abt, s. 96; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 288.

²⁸⁵ İmre/Erman, s. 201; Dural, **Miras Sözleşmeleri**, s. 289; İmre, s. 329; Druey, s. 168; farklı görüş için bkz. Abt, s. 97 vd.

3- Hukuka ve Ahlâka Aykırılık

a-Hukuka Aykırılık

aa- Genel Olarak

Emredici hukuk kurallarına, şahsiyet haklarına ve kamu düzenine ilişkin hükümlerin ihlaline hukuka aykırılık denilmektedir.²⁸⁶ Borçlar Kanunu'nun 20' nci maddesinde hukuka aykırılığın yaptırımının butlan olacağı düzenlenmiştir.²⁸⁷

Emredici hukuk kuraları, mutlak uyulması gereken, tarafların aksini kararlaştıramayacağı kurallardır. Bir kuralın emredici nitelikte olup olmadığı, kanun maddesinin metninden, ifade edilişinden ya da düzenlenme amacından anlaşılabilir.²⁸⁸ Emredici kurallara aykırılık, hukuka aykırılık teşkil edeceğinden, Borçlar Kanunu'nun 20'nci maddesinde düzenlendiği üzere butlan sonucu doğuracaktır.²⁸⁹

Kamu düzenine ilişkin kurallar, bir toplumun temel yapısını ve çıkarlarını korumaya yönelik kurallardır.²⁹⁰ Kamu düzenine ilişkin kurallar emredici hukuk kurallarından olduğu için, bu kuralların ihlali de hukuka aykırılık teşkil edecek ve butlan sonucu doğuracaktır.²⁹¹

Şahsiyet haklarına ilişkin hükümler de emredici nitelikte hukuk kurallarından sayıldıklarından, bu kuralların ihlali de hukuka aykırılık

²⁸⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 530; Eren, **İptal Davası**, s. 51; Hüseyin Hatemi, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1976, s. 12; M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 3. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s. 73.

²⁸⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 530; Oğuzman/Öz, s. 73; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 286; Hatemi, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, s. 144.

²⁸⁸ Oğuzman/Öz, s. 73–74; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 287; Hatemi, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, s. 36.

²⁸⁹ Oğuzman/Öz, s. 73; Eren **Borçlar Hukuku**, s. 286; Hatemi, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, s. 144.

²⁹⁰ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 288; Hatemi, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, s. 42.

²⁹¹ Hatemi, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, s. 37; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 288; Oğuzman/Öz, s. 74; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 530.

oluşturur. Dolayısıyla şahsiyet kurallarına aykırılık, butlan sonucu doğuracaktır.

bb- Miras Hukuku'nda Hukuka Aykırılık

aaa- Emredici Kurallara Aykırılık

Borçlar Hukuku'nda hukuka aykırılık butlan sonucu doğururken, ölüme bağlı tasarruflarda hukuka aykırılık tasarrufun iptali davası açma hakkını verir.²⁹²

Medeni Kanun'un 557'nci maddesine göre, ölüme bağlı tasarrufun içeriğinin hukuka aykırı olması durumunda tasarrufun iptali istenebilir. Ayrıca yine Medeni Kanun'un 557'nci ve 515' inci maddelerinden hareketle tasarrufun bağlandığı koşul ve yüklemelerin hukuka aykırı olması durumunda da, sadece koşul ya da yüklemenin değil, bu koşul veya yüklemenin bulunduğu tasarrufun iptali istenebilir.²⁹³ Ölüme bağlı tasarrufun emredici kurallara aykırı olarak yapılması ya da tasarrufun bağlandığı koşullar veya yüklemelerin emredici kurallara aykırı olması hukuka aykırılık teşkil edeceğinden ölüme bağlı tasarrufun iptali istenebilir.²⁹⁴ Örneğin, miras hukuku alanında saklı paylara ilişkin hükümler emredici niteliktedir. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarrufun bağlandığı koşul veya yüklemenin saklı pay kurallarını ihlal etmesi ya da ölüme bağlı tasarrufun içeriğinin saklı pay kurallarına aykırı olması halinde hukuka aykırılık dolayısıyla tasarrufun iptali istenebilir.²⁹⁵

²⁹² Eren, **İptal Davası**, s. 51; İmre/Erman, s. 192; Serozan/Engin, s. 211; Şener, s. 509; Oğuzman, s. 104; Öztan, **Miras**, s. 172; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 183; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 158; Abt, s. 107; Franz Hasenböhler, "Sittenwidrige Verfügungen von Todes wegen", **Basler Juristische Mitteilungen**, Nr. 1, Basel, 1980, s. 18; Y. 2. HD., 29.6.1982, 5197/5809, Özmen, s. 662.

²⁹³ Eren, **İptal Davası**, s. 52; Oğuzman, s. 188; Gönensay/Birsan, s. 70; Öztan, **Miras**, s. 172; Antalya, s. 197. İsviçre Medeni Kanunu'nun 482/II 'nci maddesinde de hukuka veya ahlâka aykırı koşul ya da yüklemenin ilişkin bulunduğu tasarrufu geçersiz kılacağı hükme bağlanmıştır(Ayrıntılı bilgi için bkz., Abt, s. 128).

²⁹⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 52; Köprülü, s. 247.

²⁹⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 52; Köprülü, s. 247; Abt, s. 116.

Doktrinde savunulan bir görüşe göre, eğer mirasbırakanın koşulun hukuka ya da ahlâka aykırılık sebebiyle ölüme bağlı tasarrufu hükümsüz kılacağını bilseydi, tasarrufu bu koşul olmadan yapacağı ispat edilebilirse, sadece koşulu hükümsüz saymak ve tasarrufu bu koşul olmaksızın ayakta tutmak mümkün olmalıdır.²⁹⁶ Bir diğer görüş ise, Medeni Kanun'un 515/II' nci maddesi yorumlayıcı değil, bilakis emredici nitelikte bir hüküm olduğundan, bu madde uygulanırken mirasbırakanın iradesini esas almak suretiyle böyle bir sonuca varılamayacağı yönündedir. Bu görüşe göre, mirasbırakanın hatasına ilişkin hükümleri uygulamak suretiyle yalnızca yüklemenin iptali istenebilir. Şöyle ki, yüklemeler kanunda ölüme bağlı tasarruf çeşitleri arasında düzenlenmiştir. Ölüme bağlı tasarruflarda mirasbırakanın hatası iptal sebebi teşkil ettiğinden, bir ölüme bağlı tasarruf şekli olan yüklemelerin de hata sebebiyle iptali istenebilir, yeter ki mirasbırakan koşul veya yüklemenin hukuka uygun olduğu hususunda hataya düşmüş olsun. Ancak bu görüş tarzı yalnızca yüklemeler için uygulama alanı bulacaktır.²⁹⁷ Çünkü koşul, bağlı olduğu ölüme bağlı tasarrufla sıkı bir ilişki içindedir. Ölüme bağlı tasarrufun hüküm ve sonuçlarını doğurması koşulun gerçekleşmesine bağlıdır. Dolayısıyla koşul tasarruftan ayrı muameleye tabi tutulamaz.²⁹⁸

bbb- Kamu Düzenine Aykırılık

Ölüme bağlı tasarrufun içeriği veya ölüme bağlı tasarrufa bağlanan koşul ya da yüklemenin kamu düzenine ilişkin hükümleri ihlal etmesi durumunda bir hukuka aykırılık söz konusu olacağından ölüme bağlı tasarrufun iptali istenebilir.²⁹⁹ Çünkü kamu düzenine ilişkin hükümler de emredici hukuk kurallarındandır.³⁰⁰ Bu nedenle, meselâ, mirasbırakan boşandığı eşinin saklı paylı mirasçı olacağını öngören bir vasiyetname yapmaz.

²⁹⁶ Kocayusufpaşaoğlu, s. 274; Şener, s. 357; Serozan/Engin, s. 212; Druey, s. 169.

²⁹⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 50; Abt, s. 128.

²⁹⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 49-51.

²⁹⁹ Eren, **İptal Davası**, s. 52-53.

³⁰⁰ Hatemi, **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, s. 37; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 288; Oğuzman/Öz, s. 74.

Kamu düzenine ilişkin hükümler devletin temel yapısını ve menfaatini korumaya yönelik hükümler olması sebebiyle, bu hükümlerin ihlali halinde tasarrufun iptal edilebileceğini kabul etmekle toplumun yapısının ve menfaatlerinin korunması söz konusu olacaktır. Yargıtay da bu görüşten hareketle yabancı bir donanma lehine yapılan mal vasiyetini toplumun menfaatlerine aykırı olduğu gerekçesiyle hukuka aykırı olduğuna karar vermiş ve iptal etmiştir.³⁰¹

ccc- Kişilik Haklarına Aykırılık

Kişilik haklarının ihlali hukuka aykırılık teşkil edeceğinden, bir ölüme bağlı tasarrufun içeriğinin veya ölüme bağlı tasarrufta yer alan koşul ya da yüklemelerin kişilik haklarına ilişkin hükümlere aykırı olması halinde tasarrufun iptali istenebilir.³⁰²

Medeni Kanun'un 23' üncü maddesine göre, kimse kişilik hak ve hürriyetinden vazgeçemez ve bunu hukuka ve ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz. Dolayısıyla kişilik haklarını sınırlamaya yönelik koşullar veya yüklemeler ve bunları içeren ölüme bağlı tasarruflar hukuka aykırı olacağından, tasarrufun iptali istenebilir. Örneğin belirli bir dini veya devlet vatandaşlığını kabul etmek ya da bundan çıkmak, siyasi bir partiye girmek veya çıkmak kişilik haklarını hukuka aykırı olarak sınırlandıran koşullar veya yüklemelerdir³⁰³

Kişilik haklarına aykırı koşul yönünden tartışmalı olan bir husus, evlenmeye ilişkin koşula bağlanmış bir tasarrufun iptalinin mümkün olup olmayacağı hususudur. Evlenmeye ilişkin koşul geciktirici koşul niteliğinde olabileceği gibi, bozucu koşul niteliğinde de olabilir. Örneğin, mirasbırakanın, evlenmesi koşuluyla bir kimse lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunması halinde geciktirici koşul söz konusudur. Buna karşılık mirasbırakan lehine

³⁰¹ Eren, **İptal Davası**, s. 53; Y.2. HD., 31.3.1944, 4241/3603, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

³⁰² Eren, **İptal Davası**, s. 53.

³⁰³ İmre/Erman, s. 193–194; Eren, **İptal Davası**, s. 54–55; Şener, s. 512.

tasarrufta bulunduğu kişinin evlenmesi halinde tasarrufun geçersiz olacağını öngörmüşse bozucu koşul söz konusudur.³⁰⁴ Burada tartışma konusu olan husus, böyle bir evlenme koşulunun kişilik hakkına aykırı sayılıp sayılmadığıdır.

Bu konuda özellikle Fransız hukukunda kabul edilen bir görüşe göre, ölüme bağlı tasarrufa eklenen evlenme ya da evlenmeme koşulu geçerlidir. Çünkü böyle bir şarta rağmen kişi kazandırmadan vazgeçip evlenmeyi ya da evlenmemeyi tercih edebilir. Dolayısıyla evlenmeye ilişkin koşul kişinin evlenme ya da evlenmeme hürriyetine müdahale teşkil etmez.³⁰⁵

Türk hukukunda hâkim olan görüşe göre ise, evlenme kişilik haklarından olduğundan, evlenme ya da evlenmeme koşulu hukuka aykırılık sebebiyle hükümsüz sayılmalıdır. Çünkü kişi böyle bir koşula rağmen evlenip evlenmemekte serbest olsa da, önemli bir kazandırmayı kaybetme endişesi, kişinin evlenme ya da evlenmeme yönündeki kararını etkileyeceğinden kişilik haklarına bir müdahale söz konusu olacaktır.³⁰⁶ Doktrinde kabul edilen prensip bu yönde olmakla beraber, bu prensibe bir istisna getirilmiştir. Buna göre, eğer mirasbırakan objektif olarak uygun görülebilecek saiklerle hareket ederek evlenmeye ilişkin bir koşul koymuşsa, bu halde evlenmeye ilişkin koşul geçerli kabul edilmelidir. Örneğin, mirasbırakanın, kızı lehine yaptığı ölüme bağlı tasarrufu, bulaşıcı hastalığı olan erkek arkadaşı ile evlenmemesi koşuluna bağlaması durumunda mirasbırakan caiz görülebilir bir amaçla hareket ettiği gerekçesiyle koşul geçerli kabul edilebilir. Buna karşılık mirasbırakan kıskançlık, kin gibi hoş karşılanamayacak saiklerle hareket etmişse, evlenmeye ilişkin koşul geçerli kabul edilmemelidir.³⁰⁷

Kocayusufpaşaoğlu, evlenme ya da evlenmeme koşulunun hukuka aykırılık sebebiyle hükümsüz olacağı prensibine getirilen bu istisnayı haklı

³⁰⁴ Dural/Öz, s. 154; Eren, **İptal Davası**, s. 59.

³⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 275 vd.

³⁰⁶ Kocayusufpaşaoğlu, s. 276–277; Eren, **İptal Davası**, s. 59–60.

³⁰⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 60–61.

olarak eleştirerek, maddi çıkarlar karşılığında kişinin evlenme ya da evlenmeme hak ve hürriyeti üzerinde etki yapılmasını kişilik haklarına aykırı görmekte ve evlenmeye ilişkin koşulların amacı ne olursa olsun geçersiz olması gerektiğini savunmaktadır. Ancak yine aynı yazar konulan koşul evlenme ya da evlenmeme hürriyetini kısıtlamadığı takdirde koşul ve tasarrufun geçerli olduğunu isabetli olarak kabul etmektedir. Örneğin, mirasbırakan, “A evlendiği takdirde ona 100 milyar verilsin” dediğinde A’nın evlenme iradesini etkileyecek nitelikte bir koşul olmadığı için koşul ve tasarruf geçerlidir. Ancak mirasbıraka, “A, B ile evlenmesi halinde kendisine 100 milyar verilsin” dediği takdirde A’nın evlenme özgürlüğüne hukuka aykırı bir etki söz konusu olduğundan koşul geçersiz olur.³⁰⁸

Yargıtay da bir kararında³⁰⁹, mirasbırakanın, vasiyetnamesinde, eşinin evlenmediği sürece miras payı dışında, Kızılay’a yapılmış olan vasiyetin gelirinden $\frac{3}{4}$ oranında yararlanacağını öngörmesini Medeni Kanun’un 515’inci maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle geçersiz olduğuna karar vermiştir. Buna karşılık Hukuk Genel Kurulu³¹⁰ böyle bir koşulun evlenme özgürlüğünü sınırlamadığı gerekçesiyle hukuka ve ahlaka aykırı olmadığına karar vermiştir.

b-Ahlâka Aykırılık

aa- Genel Olarak

Borçlar Kanunu’nun 20’nci maddesine göre konusu ahlâka aykırı olan sözleşme butlanla sakattır. Bu hükümde yer alan ahlâk kavramından anlaşılması gereken genel ahlâktır. Bir toplumda söz konusu işlemin yapıldığı zamanda orta zekâlı, dürüst ve makul kişilerin ahlâk anlayışı, o toplumun genel ahlâk anlayışını meydana getirir.³¹¹

³⁰⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s. 277–278; aynı yönde görüş için bkz., Dural/Öz, s. 155.

³⁰⁹ Y. 2. HD., 28.3.1968, 1276/2002, İnal, s. 133.

³¹⁰ YHGK, 16.2.1983, 2–268/136, Özmen, s. 565.

³¹¹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 291; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 534; Oğuzman/Öz, s. 75, dn., 112.

Genel ahlâk kavramı, toplumlara ve zamana göre değiştiğinden, nisbi bir kavramdır. Dolayısıyla hâkim somut olayda, tarafların sübjektif ahlâk anlayışına göre değil, sözleşmenin yapıldığı yerde ve zamanda geçerli olan genel ahlâk anlayışına göre ahlâka aykırılığı değerlendirmelidir.³¹²

Bir sözleşmenin içeriği, yani sözleşmede yer alan edimin ahlâka aykırı olması halinde sözleşme butlanla sakattır(BK. m. 20/I). Örneğin, kişilik haklarının ihlaline ilişkin sözleşmeler ahlâka aykırı olduğundan butlanla sakattır.³¹³ Kanunda her ne kadar sözleşmenin içeriğinin ahlâka aykırılığı hükme bağlanmış olsa da, sözleşmenin amacının ahlâka aykırı olması durumunda da sözleşme butlanla sakat olacaktır. Ancak amacı ahlâka aykırı olan bir sözleşmenin butlanla sakat olabilmesi için, sözleşmenin her iki tarafının da amacın ahlâka aykırı olduğunu bilmesi gerekir. Örneğin, bir randevu evi işletmek için şirket sözleşmesi yapılması halinde, sözleşmenin amacı ahlâka aykırı olduğundan butlanla sakat olacaktır.³¹⁴

Sağlararası işlemlerde hukuka veya ahlâka aykırılık butlan sonucu doğururken, ölüme bağlı tasarruflarda tasarrufun iptalini talep etme hakkı verir(MK. m. 557/b.3).³¹⁵

bb- Miras Hukuku'nda Ahlâka Aykırılık

aaa- Ölüme Bağlı Tasarrufun veya Koşul ve Yüklemenin Konusunun Ahlâka Aykırı Olması

Mirasbırakan, genel ahlâk anlayışına aykırı bir davranış tarzını ölüme bağlı tasarrufun konusu haline getirmişse veya koşul ya da yükleme olarak

³¹² Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 291; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 534; Hatemi, **Hukuka ve Ahlâka Aykırılık**, s. 114.

³¹³ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 293; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 540; Hatemi, **Hukuka ve Ahlâka Aykırılık**, s. 153.

³¹⁴ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 294; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 536; Oğuzman/Öz, s. 76.

³¹⁵ İmre/Erman, s. 192; Oğuzman, s. 104; Serozan/Engin, s. 211; Şener, s. 509; Öztan, **Miras**, s. 172; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 183; Abt, s. 118.

ölüme bağlı tasarrufta yer vermişse, ölüme bağlı tasarrufun veya koşul ya da yüklemenin konusu ahlâka aykırıdır ve iptali talep edilebilir.³¹⁶ Örneğin, mirasbırakanın, evini kumarhane olarak kullanmak üzere vasiyet etmesi halinde böyledir.

bbb- Ölüme Bağlı Tasarrufun veya Koşul ve Yüklemenin Amacının Ahlâka Aykırı Olması

Bazı durumlarda ölüme bağlı tasarrufun veya koşul ve yüklemenin içeriği değil, amacı ahlâka aykırıdır. Mirasbırakan, yaptığı ölüme bağlı tasarrufla ahlâka aykırı bir amaç gütmektedir.³¹⁷ Tasarrufun, koşul veya yüklemenin konusu ahlâka aykırı olmasa dahi, mirasbırakanın amacının ahlâka aykırı olması sebebiyle tasarrufun iptali talep edilebilir. Bu durum özellikle metres lehine yapılan tasarruflarda gündeme gelmektedir. Esas itibarıyla metres lehine yapılan her ölüme bağlı tasarruf ahlâka aykırı değildir. Ancak mirasbırakan, evli olan metresini kendisiyle evlilik dışı cinsel ilişkide bulunmaya devam etmesi için veya boşanıp kendisiyle evlenmeye sevk etmek amacıyla böyle bir tasarrufta bulunmuşsa, ahlâka aykırılık vardır.³¹⁸

İsviçre Federal Mahkemesi de³¹⁹ bir kararında, mirasbırakanın metresine yaptığı vasiyetnamenin, mirasbırakanı bu vasiyetnameyi yapmaya sevk eden amacından hareket ederek, ahlâka aykırı olmadığına karar vermiştir. Federal Mahkeme sözü geçen kararında, mahkeme kararıyla karısından ayrı yaşayan mirasbırakanın, dokuz yıldır birlikte yaşadığı, hastalığında kendisine bakan, mutlu günler geçirdiği metresine, gösterdiği bu manevi desteğinin bir takdiri olarak, bir tasarrufta bulunduğu, bu itibarla mirasbırakanı metresi lehine tasarruf yapmaya sevk eden amaçların ahlâka

³¹⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 55; Köprülü, s. 248; Şener, s. 513; Hatemi'ye göre, ölüme bağlı tasarrufun veya tasarrufta yer alan şart ya da yükümlülüğün konusunun ahlâka aykırı olması halinde tasarruf butlanla sakattır(Hatemi, **Miras**, s. 75).

³¹⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 55.

³¹⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 55–56; Kocayusufpaşaoğlu, s. 334; Serozan/Engin, s. 213; Şener, s. 513; Oğuzman, s. 104; Hatemi, **Miras**, s. 75; Abt, s. 120–121; Hasenböhler, s. 5–6; Piotet, s. 90.

³¹⁹ BGE 85 II 378.

aykırı olmadığı gerekçesiyle tasarrufun geçerli olduğuna karar vermiştir.^{319a} Federal Mahkeme, iptalin talep edilebilmesi için, tasarrufun veya koşul ve yüklemenin ahlâka aykırı bir amaç taşımasının yanında, lehine tasarruf yapılan kişinin, tasarrufun yapıldığı tarihten önce ya da sonra lehine yapılan tasarrufu ve tasarrufun esaslı şartlarını bilmesi şartını da aramaktadır.^{319b}

Bir kimsenin hür iradesi ve düşüncesi ile karar vermesi gereken hususlarda kişiye maddi menfaatler sağlamak yoluyla, onu bir davranışta bulunmaya zorlamak amacıyla yapılan ölüme bağlı tasarruf, koşul ya da yükleme de ahlâka aykırıdır.³²⁰ Örneğin, bir dine veya devletin vatandaşlığına geçmek ya da bunlardan vazgeçmek, siyasi bir partiye girmek veya çıkmak, evlenmek veya boşanmak gibi şahsi hak ve hürriyetlere, maddi bir kazanç sağlamak yoluyla, etki etmek ve bunları sınırlamak amacıyla yapılan ölüme bağlı tasarruflar ya da koşul veya yüklemeler ahlâka aykırıdır.³²¹

Ölüme bağlı tasarrufun, hukuka ve ahlâka aykırılık sebebiyle iptalini incelerken çözüme kavuşturulması gereken bir husus da, vasiyetname veya miras sözleşmesi birden fazla maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf içeriyorsa ve bu tasarruflardan bir kısmı hukuka veya ahlâka aykırı ise, bu durumda bütün ölüme bağlı tasarrufun mu, yoksa sadece hukuka veya ahlâka aykırı olan tasarrufun mu iptali talep olunmalıdır, konusudur. Burada eğer hukuka veya ahlâka aykırı olan tasarruf ile diğerleri arasında sıkı bir illiyet bağı varsa, bir başka ifade ile mirasbırakan bu tasarrufun iptal olunacağını bilseydi diğer tasarrufları da yapmayacak idiyse, Borçlar Kanunu'nun 20/II' nci maddesinden de hareketle bütün tasarrufun iptali talep olunabilir. Buna karşılık ölüme bağlı tasarruf birden fazla tasarruf içeriyorsa ve bunlardan sadece biri veya birkaçı hukuka ve ahlâka aykırı ise, ancak hukuka veya

^{319a} Kocayusufpaşaoğlu, s. 334–335; Eren, **İptal Davası**, s. 57–58; Şener, s. 513; Druey, s. 162; Hasenböhler, s. 2.

^{319b} Kocayusufpaşaoğlu, s. 334–335; Dural/Öz, s. 223; Druey, s. 162.

³²⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 58; Hasenböhler, s. 13.

³²¹ Eren, **İptal Davası**, s. 58.

ahlâka aykırı tasarrufla diğer tasarruflar arasında bir illiyet bağı yoksa, hukuk ve ahlâka tasarrufların iptali diğerlerinin de iptali sonucunu doğurmaz.³²²

Medeni Kanun'un ilgili hükümlerinden anlaşıldığı üzere, ahlâka aykırı bir tasarruf mahkemenin vereceği iptal kararına kadar geçerli bir tasarruf gibi hükümlerini doğurur ve eğer süresi içinde iptal davası açılmazsa kesin olarak geçerli kalır. Kanun maddesinden çıkan sonuç bu olmasına karşın bu husus doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmaların temelinde ahlâka aykırılığın kamu düzenini ilgilendiriyor olması yatmaktadır. Haklı olarak savunulan görüşe göre, ahlâka aykırı bir ölüme bağlı tasarrufu iptal kararı verilinceye kadar ayakta tutmakta evlenmenin butlanında olduğu gibi sosyal bir yarar yoktur. Dolayısıyla ahlâka tasarrufa daha genel hüküm niteliğinde olan Borçlar Kanunu'nun 20' nci maddesi uygulanmalı ve tasarrufun butlanla sakat olduğu kabul edilmelidir.³²³

c- Miras Hukuku'nda Hukuka ve Ahlâka Aykırılığın İspatı

Hukuka veya ahlâka aykırılığın ispatında, Medeni Kanun'un 6'ncı maddesinden hareketle, ispat yükü söz konusu tasarruf, koşul ya da yüklemenin iptalinde menfaati olan kişidir ki, o da iptal davasının davacısıdır. Davacı, gerek ölüme bağlı tasarrufun, gerek tasarrufa eklenen koşul veya yüklemenin hukuka ya da ahlâka aykırı olduğunu ispatla yükümlüdür.³²⁴

Hukuka veya ahlâka aykırılığın mevcut olup olmadığı tespit edilirken, ölüme bağlı tasarrufun yapıldığı tarihte değil, tasarrufun açıldığı tarihte geçerli olan kanuni düzenleme ve ahlâk anlayışı dikkate alınmalıdır. Bu itibarla tasarruf yapıldığı sırada hukuka veya ahlâka aykırı olan tasarruf veya

³²² Eren, **İptal Davası**, s. 62; Kocayusufpaşaoğlu, s. 275; Dural/Öz, s. 154.

³²³ Kocayusufpaşaoğlu, s. 336–337; Dural/Öz, s. 223; Hatemi, **Miras**, s. 74.

³²⁴ Abt, s. 135–136; Eren, **İptal Davası**, s. 108.

koşul ya da yükleme tasarruf açıldığı tarihte hukuka veya ahlâka aykırılık teşkil etmiyorsa, iptal edilemez.³²⁵

4- Şekil Eksikliği

a- Genel Olarak

Bir iradeyi açıklarken kullanılan araca şekil denir.³²⁶ Bu anlamda her irade açıklamasının bir şekli vardır. Eğer bir hukuki işlemin geçerliliği kanunla veya taraflarca kararlaştırılan şekilde yapılmış olmasına bağlanmışsa, bu takdirde şekil zorunluluğu söz konusu olup, hukuki işlem bu şekle uyulmaksızın yapılması halinde geçersiz olur. Buna karşılık hukuki işlemin geçerli olabilmesi için belirli bir şekilde yapılması zorunluluğu yoksa, bu takdirde şekil serbestisi söz konusudur.³²⁷

Borçlar hukukunda kural olarak şekil serbestîsi kabul edilmiştir.³²⁸ Nitekim Borçlar Kanunu'nun 11/l' inci maddesine göre, "bir sözleşmenin geçerliliği, kanunda açıklık olmadığı takdirde hiçbir şekle tabi değildir." Bu maddede her ne kadar sözleşme ifadesi kullanılmış olsa da, hukuki sonuç doğurmaya yönelik her türlü irade beyanı için kural olarak şekil serbestliğinin geçerli olduğu kabul edilmelidir.³²⁹

Bir hukuki işlemin geçerliliği belirli bir şekle uyularak yapılmış olmasına bağlanmışsa, şekil geçerlilik şartıdır. Buna karşılık hukuki işlemin ispatı, belirli bir şekilde yapılmış olmasına bağlanmışsa, bu takdirde şekil ispat şartıdır.³³⁰

³²⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 108; Serozan/Engin, s. 211; Şener, s. 514; Kocayusufpaşaoğlu, s. 337-338; Abt, s. 119-120; farklı görüş için bkz., Oğuzman, s. 188; Öztan, **Miras**, s. 172.

³²⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 130; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 236; von Tuhr, s. 228.

³²⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 130-131; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 236.

³²⁸ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 239; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 73; von Tuhr, s. 229.

³²⁹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 239; Oğuzman/Öz, s. 116.

³³⁰ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 240-243; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.131-132; Oğuzman/Öz, s. 116; von Tuhr, s. 230-231.

Gerek geçerlilik şartı olarak şekil, gerek ispat şartı olarak şekil, kanundan doğabileceği gibi, kanunen şekil şartının öngörülmediği durumlarda, taraflarca da kararlaştırılabilir. Bunlardan ilkinde kanuni şekil, ikincisinde ise iradi şekil söz konusudur.³³¹

Hukuki işlemler için öngörülen şekilleri, sözlü şekil, yazılı şekil, resmi şekil, sicile tescil ve ilan olmak üzere beş grupta incelemek mümkündür.³³²

Borçlar Kanunu'nun 11/II' nci maddesine göre, kanunun emrettiği şekil şartına uyulmaksızın yapılan sözleşme geçersizdir.³³³ Burada söz konusu olan geçersizliğin hukuki niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.³³⁴ Bu konuda baskın görüşe göre, geçersizlikten butlan anlaşılmalıdır. Şekil eksikliği sebebiyle butlanla sakat olan sözleşme baştan itibaren hüküm ve sonuç doğurmaz.³³⁵ Yargıtay'ın ve İsviçre Federal Mahkemesi'nin görüşü de buradaki geçersizliğin butlan olduğu yönündedir.³³⁶

Şekil eksikliği, sağlararası işlemlerde butlan sonucu doğururken, Medeni Kanun'un 557'nci maddesine göre, ölüme bağlı tasarrufun iptalini talep etme yetkisi verir.

Şekil eksikliği sebebiyle geçersiz olan sözleşmeden beklenen amacı ve sonucu doğurabilecek nitelikte bir başka sözleşme mevcutsa ve geçersiz olan sözleşmede söz konusu olan şekil bu sözleşme için yeterli ise, geçersiz işlemin şekline uyulan işlemin yerine geçeceği ve hüküm doğuracağı kabul edilmektedir. Ancak bunun için tarafların iradesi de bu yönde olmalıdır.

³³¹ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 240–243.

³³² Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 147; Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 244 (Eren, yazılı şekli adi yazılı şekil ve nitelikli yazılı şekil olarak ikiye ayırarak incelemektedir. Ayrıca sözlü şekili de şekil çeşitleri arasında saymamıştır.).

³³³ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 260; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 134; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 88.

³³⁴ Doktrinde savunulan görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 260 vd.; Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku**, s. 89 vd.

³³⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 134; Oğuzman/Öz, s. 124; von Tuhr, s. 232.

³³⁶ YİBK., 30.9.1988, 2/2, (Erişim) www.kazanci.com.tr; BGE 86 II 398; BGE 92 II 323.

Hukukta bu işleme tahvil(çevirme) adı verilir. Örneğin, ergin olmayan bir kimsenin yaptığı miras sözleşmesi, kişi 15 yaşını tamamlamışsa, ayırt etme gücüne sahipse ve iradesinin de bu yönde olması şartıyla, resmi vasiyetnameye dönüştürülebilir.³³⁷

b- Miras Hukuku'nda Şekil

aa- Vasiyetnamede

aaa- Resmi Vasiyetnamede

aaaa- Okuma-Yazma Bilen(Okuma Yazma İktidarı Olan) Kimselerin Yapabileceği Resmi Vasiyetnamede

Medeni Kanun'un 532' nci maddesine göre, resmi vasiyetname iki tanığın ve sulh hâkimi, noter veya bunu yapmakla yetkili resmi memurun katılımıyla düzenlenir. Bu hükümden de anlaşıldığı üzere, resmi memur ve iki tanığın katılımı resmi vasiyetnamenin geçerlilik şartıdır.

Medeni Kanun'un 536'ncı maddesinde resmi vasiyetnamenin düzenlenmesine katılacak resmi memur ve tanıklar için bir takım şartlar öngörülmüştür. Bu hükme göre, fiil ehliyeti bulunmayanlar, bir ceza mahkemesi kararıyla kamu hizmetinden yasaklanmış olanlar, okuma yazma bilmeyenler, mirasbırakanın eşi, altsoy ve üstsoy kan hısımları, kardeşleri ve bu kişilerin eşleri, resmi vasiyetnamenin düzenlenmesinde tanık veya resmi memur olarak katılamazlar. Resmi vasiyetname düzenlenmesine katılımı yasak olan bu kişilerin tanık ya da resmi memur olarak resmi vasiyetnameye

³³⁷ Eren, **Borçlar Hukuku**, s. 265–266; Oğuzman/Öz, s. 124; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak, s. 144.

katılmaları halinde, vasiyetnamenin şekil eksikliği (MK. m. 557/b. 4) sebebiyle iptali talep edilebilir.³³⁸

Medeni Kanun'un 536' ncı maddesinin ikinci fıkrasında ise, resmi vasiyetnamenin yapılmasına katılanların lehine yapılacak ölüme bağlı tasarruflar bakımından bir sınırlama getirilmiştir. Bu fıkra göre, resmi vasiyetnamenin düzenlenmesine katılan memura ve tanıklara, bunların üstsoy ve altsoy kan hısımlarına, kardeşlerine ve bu kişilerin eşlerine o vasiyetname ile kazandırmada bulunulamaz. Bu yasağa aykırı yapılan vasiyetnamenin iptali talep edilebilir. Ancak Medeni Kanun'un 558/III' üncü maddesine göre, vasiyetnamenin tamamı değil, yalnız bu kazandırma iptal edilir.³³⁹

Resmi memur, mirasbırakanın kendisine bildirdiği arzu ve istekler doğrultusunda bizzat yazarak ya da yardımcıların yazdırarak hazırladığı vasiyetnameyi, okuması için mirasbırakana verir(MK. m. 533/I). Vasiyetname metninin okunması için vasiyetçiye verilmesi şekil şartı olup, bu şart yerine getirilmezse, şekil eksikliği sebebiyle iptali istenebilir.³⁴⁰ Hazırlanan vasiyetname mirasbırakan tarafından ve ardından resmi memur tarafından tarih konularak el yazısı ile imzalanır (MK. m. 533/II, III). Vasiyetnamenin mirasbırakan ve resmi memur tarafından imzalanması ve tarih yazılması şekil şartı olup, bu şart yerine getirilmezse, vasiyetnamenin şekil eksikliği sebebiyle iptali talep edilebilir.³⁴¹

³³⁸ İnan/Ertaş/Albaş, s. 188; Öztan, **Miras**, s. 150; Eren, **İptal Davası**, s. 78; Dural./Öz, s. 64; Hatemi, **Miras**, s. 82; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 184; Abt, s. 146; Y.2.HD., 7.5.1976, 1927/2651, İnal, s. 270; Y. 2. HD., 10.5.1999, 2938/4877, İnal, s. 195.

³³⁹ İmre/Erman, s. 78; Öztan, **Miras**, s. 150; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 184; Köprülü, s.252; Gönensay/Birsan, s. 72; İnan/Ertaş/Albaş, s. 287; Abt, s. 146; YHGK. 3.2.1982, 2/1374-74, İnal, s. 270; Y.2. HD., 21.6.1979, 4943/5151, İnal, s. 204; Y.2.HD., 24.2.1992, 1918/2097, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

³⁴⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 80; Y. 2.HD., 23.9.1996, 8275/8996, İnal, s. 190, Y.2. HD., 16.3.1999, 14314/1163, İnal, s. 195.

³⁴¹ Eren, **İptal Davası**, s. 80; İmre/Erman, s. 80; Abt, S. 142; Piotet, s. 228; BGE 118 II 273, S. 277; Y. 2.HD., 17.6.1963, 3847/3770, İnal, s. 269.

Mirasbırakanın ve resmi memurun vasiyetnameyi el yazısı ile imzalamaları şarttır. Burada imzanın yerine herhangi bir işaret ya da usul kabul edilmemektedir.³⁴² Resmi memurun imzayı el yazısı ile atmış olması vasiyetnamenin geçerlilik unsuru iken, vasiyetnamede bulunması gereken tarihin, resmi memur tarafından el yazısı ile yazılması zorunluluğu yoktur. Çünkü resmi memur vasiyetname metnini dahi başkasına yazdırabilir(MK. m. 533/I). Ayrıca tarih, imzadan farklı olarak, onu yazanın kişiliğine sıkı sıkıya bağlı değildir.³⁴³

Vasiyetnamenin mirasbırakan ve resmi memur tarafından imzalanmasından sonra mirasbırakan iki tanık ve resmi memur huzurunda vasiyetnameyi okuduğunu ve son arzularına uygun olduğunu beyan eder(MK. 534/I). Mirasbırakanın beyanını takiben, tanıklar, bu beyanın huzurlarında yapıldığını ve mirasbırakanı ölüme bağlı tasarruf yapmaya ehil gördüklerini şerh vererek, vasiyetnameyi el yazısı ile imzalarlar(MK. m. 534/II). Tanıkların şerhi bu iki hususu mutlaka içermelidir; aksi takdirde şekil eksikliği sebebi ile vasiyetnamenin iptali istenebilir.³⁴⁴

Medeni Kanun'un 534'üncü maddesinden de anlaşıldığı üzere tanıkların verecekleri şerhin mutlaka tanıkların el yazısı ile yazılması gerekmemektedir, fakat imzanın el yazısı ile atılması şarttır.³⁴⁵

³⁴² Dural/Öz, s. 67; İmre/Erman, s. 80; Kocayusufpaşaoğlu, s. 165; Şener, s. 345; Piconi, **Formprobleme**, s. 60.

³⁴³ Oğuzman, s. 112; Kocayusufpaşaoğlu, s. 165; Şener, s. 346; farklı görüş için bkz. Belgesay, s. 69(Adı geçen yazara göre, resmi vasiyetnameye imza ve tarih ancak resmi memur tarafından yazılabilir.).

³⁴⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 80; İmre/Erman, s. 81; Kocayusufpaşaoğlu, s. 173; Öztan, **Miras**, s. 153; Kocayusufpaşaoğlu, s.173; Abt, s. 142; Piotet, s. 229.

³⁴⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 172; Dural/Öz, s. 69; Öztan, **Miras**, s. 153; Şener, s. 348; Eren, **İptal Davası**, s. 81; İmre, s.136; Serozan/Engin, s. 216; Y.2.HD., 22.4.1982, 1909/3674, İnal, s.194; YİBK, 28.11.1945, 13/15, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

bbbb- Okuma-Yazma Bilmeyen(Okuma Yazma İktidarı Olmayan) Kimselerin Yapabileceği Resmi Vasiyetnamede

Bu vasiyet şeklinde de, resmi memur, mirasbırakanın kendisine bildirdiği arzu ve istekler doğrultusunda bizzat yazarak ya da yazdırarak vasiyetname metnini hazırlar. Mirasbırakan okuma-yazma bilmediğinden, resmi memur vasiyetnameyi, tanıklar huzurunda mirasbırakana okur ve bunun üzerine mirasbırakan da vasiyetname metninin son arzularına uygun olduğunu beyan eder(MK. m. 535/I). Gerek uygulamada, gerek doktrinde vasiyetname metninin bizzat resmi memur tarafından okunmasının şart olduğu; aksi takdirde vasiyetnamenin şekil eksikliği sebebiyle iptalinin istenebileceği kabul edilmektedir.³⁴⁶

Son olarak tanıklar, vasiyetname metninin resmi memur tarafından mirasbırakana okunduğunu, mirasbırakanın vasiyetname metninin son arzularına uygun olduğu yönündeki beyanını huzurlarında açıkladığını ve mirasbırakanı vasiyetname yapmaya ehil gördüklerini ihtiva eden şerhi verip, altını imzalarlar(MK. m. 535/II).Tanıkların da imzalarını el yazısı ile atması gerekir.³⁴⁷ Tanıkların beyanlarının belirtilen hususları içermesi şekil şartı olup, içermemesi halinde vasiyetnamenin şekil eksikliği sebebiyle iptali istenebilir.³⁴⁸

Resmi vasiyetnamelerde şekil kurallarına uyulduğunun doğrudan vasiyetname metninden anlaşılması gerekip, eksikliğin sonradan vasiyetname dışındaki vasıtalarla tamamlanması söz konusu değildir.³⁴⁹

³⁴⁶ İmre/Erman, s. 83; Şener, s. 344; Dural/Öz, s. 71; Kocayusufpaşaoğlu, s. 191;Y.2. HD. 21.10.1992, 9210/10008, (Erişim)www.kazanci.com.tr

³⁴⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 82; İmre/Erman, s. 84; Dural/Öz, s. 72.

³⁴⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 82; İmre/Erman, s. 84; Köprülü, s. 252; Kocayusufpaşaoğlu, s. 173; Y.2. HD., 21.10.1992, 9210/1008, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

³⁴⁹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 179; Dural/Öz, s. 74; Şener, s. 351.

bbb- El Yazılı Vasiyetnamede

El yazılı vasiyetnameye ilişkin şekil şartları Medeni Kanun'un 538' inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, el yazılı vasiyetnamede, tasarrufun yapıldığı tarih de dâhil olmak üzere, vasiyetname metninin başından sonuna kadar el yazısı ile yazılıp imzalanması gerekir. Bu şekil şartı geçerlilik şartı olup, şekil şartlarına uyulmadan yapılan vasiyetnamenin, Medeni Kanun'un 557' nci maddesinden hareketle iptali talep edilebilir.³⁵⁰

Kanunda vasiyetnamenin, başından sonuna kadar mirasbırakan tarafından el yazısı ile yazılması şartı öngörülmüş ise de, mutlaka el ile yazılmış olması şart değildir. Vasiyetçinin eli dışında herhangi bir organını kullanarak düzenlediği vasiyetnameyi de geçerli kabul etmek gerekir, yeter ki vasiyetnamede kullanılan yazıdan vasiyetnamenin o kişi tarafından düzenlendiği tespit edilebilsin. Örneğin, kişinin ellerini kullanmadığı için ayağını ya da ağzını kullanarak yazdığı yazı da teşhis fonksiyonunu yerine getireceğinden vasiyetnamenin geçerli olacağı öğretide tartışmasız kabul edilmektedir.³⁵¹

Bu hükümden anlaşıldığı üzere, el yazılı vasiyetname düzenlerken bilgisayar, daktilo gibi benzeri aletler kullanılamaz. Aksi takdirde hazırlanan vasiyetnamenin şekil eksikliği sebebiyle iptali talep edilebilir.³⁵²

Vasiyetname hazırlanırken kullanılacak dile ilişkin herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Mirasbırakan kendi dilinde vasiyetname düzenleyebileceği gibi, yabancı bir dilde de vasiyetname düzenleyebilir.³⁵³

³⁵⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 67; Oğuzman, s. 118.

³⁵¹ İmre/Erman, s. 69; Dural/Öz, s. 79; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 109; Eren, **İptal Davası**, s. 69; Öztan, **Miras**, s. 144; Şener, s. 359; Druey, s. 112; Abt, s. 148.

³⁵² Eren, **İptal Davası**, s. 69.

³⁵³ Eren **İptal Davası**, s. 69; Oğuzman, s. 119; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 109; Druey, s. 112; Abt, s. 147.

Medeni Kanun'da geçerli bir el yazılı vasiyetname yapılabilmesi için öngörülen bir diğer unsur tarih şartıdır. Tarihin de vasiyetçinin el yazısı ile yazılmış olması gerekir. Aksi takdirde bir iptal sebebi teşkil eder.³⁵⁴ Eğer vasiyetnamenin hazırlanması birkaç gün sürmüştse, bu takdirde vasiyetnamenin bitirildiği gün tarih olarak yazılmalıdır.³⁵⁵

Vasiyetçinin vasiyetname düzenlediği tarihte vasiyetname yapabilme ehliyetinin olup olmadığının tespiti ve birden fazla vasiyetnamenin varlığı halinde bunlardan hangisinin önce yapıldığının tespiti bakımından, tarihin yazılmış olması önem arz etmektedir.³⁵⁶ Bu sebeplerle eğer mirasbırakan kasıtlı olarak vasiyetnameyi düzenlediği tarihten önce ya da sonraki bir tarihi yazmışsa, vasiyetnamenin iptali talep edilebilir.³⁵⁷ Ancak tarih hataen yanlış yazılmış ve gerçek tarih vasiyetname metninde anlaşılabilirse, vasiyetnamenin iptali yoluna gidilmeyip, yalnızca tarih düzeltilmelidir.³⁵⁸

Eğer vasiyetnamedeki tarih, vasiyetçinin hatası sebebiyle yanlış yazılmışsa ve doğru tarih vasiyetnamenin içeriğinden tespit edilip, düzeltilebiliyorsa, bu takdirde vasiyetnamenin iptali yoluna gidilmeyip, sadece hatalı tarih düzeltilmelidir.³⁵⁹ Bunun yanında vasiyetnamedeki tarihin kasten yanlış yazılması halinde, doğru tarih vasiyetnamenin içeriğinden tespit edilemiyorsa, vasiyetnamenin iptali yoluna gidilebileceği kabul edilmektedir.³⁶⁰

³⁵⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 70; İmre/Erman, s. 70; Oğuzman, s. 120; Öztan, **Miras**, s. 146; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 109; Abt, s. 153.

³⁵⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 73; İmre/Erman, s. 73; Öztan, **Miras**, s. 146; Druey, s. 112; Piconi, **Formprobleme**, s. 64.

³⁵⁶ Öztan, **Miras**, s. 146; İmre/Erman, s. 72; Belgesay, s. 78; Oğuzman, s. 121; Eren, **İptal Davası**, s. 71; Berki, s. 77; İnan/Ertaş/Albaş, s. 178; Şener, s. 361; Abt, s. 150; BGE 116 II 117, S. 129.

³⁵⁷ İmre/Erman, s. 72; Eren, **İptal Davası**, s. 72.

³⁵⁸ Öztan, **Miras**, s. 147; Hatemi, **Miras**, s. 79; Eren, **İptal Davası**, s. 73; Serozan/Engin, s. 219; Druey, s. 113; Piconi, **Formprobleme**, s. 64.

³⁵⁹ Öztan, **Miras**, s. 146; İmre/Erman, s. 72; Dural/Öz, s. 84; Eren, **İptal Davası**, s. 73; Kocayusufpaşaoğlu, s. 202; Şener, s. 362; Hatemi, **Miras**, s. 78.

³⁶⁰ Öztan, **Miras**, s. 146; İmre/Erman, s. 72; Belgesay, s. 78; farklı görüş için bkz. Dural/Öz, s. 84; Oğuzman, s. 123 (Adı geçen yazarlara göre, tarihin kasden yanlış yazılması halinde, vasiyetname animus testandinin (vasiyetname yapma iradesinin) yokluğu sebebiyle geçersiz olur.).

El yazılı vasiyetname için öngörölmüş olan bir diğér şekil şartı imzadır (MK. m. 538). İmzanın el yazısı ile atılması şarttır.³⁶¹ Bu sebeple mühür veya benzeri bir alet kullanılamayacağı gibi, parmak basmak veya resmi bir şahadetname kullanmak da mümkün değildir. İmzanın bulunmaması ya da el yazısı ile yazılmamış olması halinde vasiyetnamenin şekil eksikliği ile iptali istenebilir (MK. m. 557).³⁶² Hatemi'ye göre, imza vasiyetçinin bir bakıma vasiyet yapma iradesini(animus testandi) ortaya koyduğundan, imzanın yazılmamış olması halinde vasiyetname yok hükmündedir.³⁶³

El yazılı vasiyetnamenin saklanmak üzere notere, sulh hâkimine ya da yetkili memura bırakılması geçerlilik şartı değildir. Dolayısıyla vasiyetname sözü geçen yerlere tevdi edilmemişse, vasiyetnamenin iptali yoluna gidilemez.³⁶⁴

ccc- Sözlü Vasiyette

Sözlü vasiyette, mirasbırakan son arzularını iki tanığa açıklar. Bu beyanın sözlü olması şarttır.³⁶⁵ Bu beyan iki tanığa da aynı anda açıklanmalıdır.³⁶⁶

Tanıklar, vasiyetçinin sözlü olarak beyan ettiğı son arzuları hâkime bildirirler. Bu bildirim yazılı veya sözlü olarak yapılabilir. Her iki halde de bildirimin tanıklar tarafından bizzat ve aynı anda yapılması şekil şartlarındadır³⁶⁷

³⁶¹ Druey, S. 115; Abt, S. 154; İmre/Erman, S. 73; Oğuzman, S. 123; ; Dural/Öz, S. 85; Kocayusufpaşaoğlu, s. 193; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 111; Eren, **İptal Davası**, s. 75.

³⁶² İmre/Erman, s. 73–74; Eren, **İptal Davası**, s. 75; Kocayusufpaşaoğlu, s. 193.

³⁶³ Hatemi, **Miras**, s. 80.

³⁶⁴ Dural/Öz, s. 87; İmre/Erman, s.75; Öztan, **Miras**, s. 149; İnan/Ertas/Albaş, s. 180; Druey, s. 116.

³⁶⁵ Dural/Öz, s. 91; Eren, **İptal Davası**, s. 83; Oğuzman, s. 127; İmre/Erman, s. 90.

³⁶⁶ Dural/Öz, s. 91; Kocayusufpaşaoğlu, s. 222; Oğuzman, s. 127, dn. 215b; Druey, s. 120; Abt, s. 158; BGE 104 II 68, S. 71.

³⁶⁷ İmre/Erman, s. 92,94; Eren, **İptal Davası**, s. 83; Dural/Öz, s. 92, 94; Kocayusufpaşaoğlu, s.222; Şener, s. 377; Abt, s. 158-159; Y.2.HD., 11.1.1974, 8059/75, İnal, s. 224; YHGK, 24.5.1989, 2-296/338, İnal, s. 226

Bildirimin yazılı yapıldığı halde tanıklardan biri vasiyetçinin kendisine beyan ettiği son arzuları yazılı hale getirip, beyanın yapıldığı yeri ve tarihi(yıl, ay ve günü) yazarak, imzalar ve diğer tanığa da imzalatır. Hazırlanan yazılı belgeyi her iki tanık birlikte vakit geçirmeksizin mahkemeye verirler(MK. m. 540/I).³⁶⁸ Tanıkların yazılı belgeyi mahkemeye vermekte geç kalmaları halinde vasiyetnamenin iptali istenebilir.³⁶⁹ Burada vasiyetname metninin tanıkların el yazısı ile yazılması şart olmayıp, makine ile de yazılabilir.³⁷⁰ Buna karşılık imza el yazısı ile atılmalıdır.³⁷¹

Bildirimin sözlü yapıldığı halde ise, tanıklar vasiyetçinin beyan ettiği son arzularını sözlü olarak hâkime bildirirler. Bunun üzerine hâkim önünde bir tutanak düzenlenir ve bu tutanak tanıklar tarafından imzalanır(MK. m. 540/II).³⁷²

Tanıklar vasiyetçinin son arzularını hâkime bildirirken, sözlü vasiyet yapılmasını gerektiren olağanüstü durumun varlığını ve vasiyetçiyi vasiyetname yapmaya ehil gördüklerini de beyan ederler(MK. m. 540/I).³⁷³ Tanıkların beyanının bu iki hususu içermesi şekil şartı olup, bu şarta uyulmaması halinde sözlü vasiyetin şekil eksikliği sebebiyle iptali istenebilir.³⁷⁴

bb- Miras Sözleşmesinde

Medeni Kanun'un 545'inci maddesine göre, miras sözleşmesinin resmi vasiyetname şeklinde yapılması gerekir. Ancak miras sözleşmesinin iki taraflı bir ölüme bağlı tasarruf olması sebebiyle, vasiyetnamelerden farklı olarak,

³⁶⁸ Dural/Öz, s. 93; İmre/Erman, s. 93; Oğuzman, s. 128; Eren, **İptal Davası**, s. 83; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 113; Druey, s. 120; Abt, s. 158.

³⁶⁹ Kılıçoğlu, **Miras**, s. 114; Dural/Öz, s. 93; Kocayusufoğlu, s. 226; Y. 2. HD., 19.10.2000, 10427/12475, İnal, s. 227.

³⁷⁰ Dural/Öz, s. 92; İmre/Erman, s. 92; farklı görüş için bkz., Kocayusufoğlu, s. 223.

³⁷¹ Dural/Öz, s. 92; İmre/Erman, s. 92; Kocayusufoğlu, s. 223.

³⁷² İmre/Erman, s. 93-94; Dural/Öz, s. 94; Kocayusufoğlu, s. 226; Eren, **İptal Davası**, s. 84.

³⁷³ İmre/Erman, s. 94; Dural/Öz, s. 93; Eren, **İptal Davası**, s. 83; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 113; Druey, s. 120.

³⁷⁴ İmre/Erman, s. 94.

tarafların arzularını aynı zamanda resmi memura bildirmeleri ve düzenlenen miras sözleşmesini resmi memur ve tanıklar huzurunda imzalamaları şartı öngörülmüştür(MK. m. 545/II). Bu farklılık dışında, mirasbırakan hangi vasiyetname şekline başvurmuşsa onun için öngörülen şekil şartlarına uymak zorundadır, aksi takdirde şekil eksikliği sebebiyle miras sözleşmesinin iptali söz konusu olabilir.³⁷⁵

Burada her iki tarafın da arzularını aynı zamanda resmi memura bildirmelerinden kastedilen, metnin hazırlanması sırasında her iki tarafın da hazır bulunmaları ve beyanlarını birbirini takip edecek şekilde resmi memura açıklamaları gerektiğidir.³⁷⁶

Miras sözleşmelerinde, sadece malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunan taraf resmi vasiyetname şekillerinden birine başvurmak zorundadır.³⁷⁷

c- Miras Hukuku'nda Şekil Eksikliğinin İspatı

Medeni Kanun'un 6'ncı maddesine uygun olarak, şekil eksikliğinin ispatı bunu iddia eden davacıdır.³⁷⁸

Miras sözleşmeleri ve resmi vasiyetnameler, resmi senet niteliğinde olduğundan, Medeni Kanun'un 7'nci maddesine göre, aksi ispat edilinceye kadar belgeledikleri hususların doğru olduğuna delil teşkil ederler. Bunların içeriğinin doğru olmadığı, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, herhangi bir şekle bağlı olmaksızın her türlü delil ile ispat edilebilir.³⁷⁹

³⁷⁵ Şekil eksikliği sebebiyle iptalle sakat olan bir miras sözleşmesi tahvil yoluyla resmi vasiyetname olarak ayakta tutulabilir. Ancak bunun söz konusu olabilmesi için, iptalle sakat olan miras sözleşmesinin, resmi vasiyetname için aranan bütün şekil şartlarına taşıyor olması ve mirasbırakanın iradesi tek taraflı da olsa ölüme bağlı tasarruf yapmaya yönelik olması gerekir(Dural/Öz, s. 103).

³⁷⁶ Oğuzman, s. 134; İnan/Ertay/Albaş, s. 201; Eren, **İptal Davası**, s. 85.

³⁷⁷ Dural/Öz, s. 103; Eren, **İptal Davası**, s. 85; Kocayusufoğlu, s. 228; Druey, s. 128.

³⁷⁸ Abt, s. 166; Eren, **İptal Davası**, s. 108.

³⁷⁹ Abt, s. 167.

Resmi vasiyetnamelerde, vasiyetnamenin kanunun öngördüğü şekil şartlarına uyularak yapıldığı doğrudan doğruya vasiyetname metninden anlaşılması gerekmekte olup, vasiyetnameyi hazırlayan resmi memur ya da tanıkların mahkemede yapacakları tanıklık ile ispat edilemez.³⁸⁰ Örneğin, tanıklar mirasbırakanın vasiyetnameyi okuduğunu ve son arzularına uygun olduğu yönündeki beyanını huzurlarında açıkladığını, vasiyetnamenin altına şerh koyarak imzalamamışlarsa, sonradan mahkemede bu beyanın huzurlarında yapıldığını açıklamaları beyanın onların huzurunda yapıldığının ispatı bakımından yeterli değildir.

El yazılı vasiyetnamelerde tarihin doğru olup olmadığının ispatı önem arz etmektedir. Esasında el yazılı vasiyetnamelerde tarihin doğru olduğu karene olarak kabul edilir. Aksini iddia eden bunu ispatla yükümlüdür. İspatla yükümlü olan kişi vasiyetname dışındaki delillere de başvurabilir.³⁸¹

Sözlü vasiyetlerde de, şekil şartlarına uyulmadığını iddia eden kişi bunu ispatla yükümlüdür.³⁸²

C- İptalin İleri Sürülmesi

1- Mirasın Açılmasından Önce

a- Vasiyetnamede İptalin İleri Sürülmesi

Mirasın açılmasından önce mirasçılar veya vasiyet alacaklıları ölüme bağlı tasarrufun iptalini talep edemez. Bu halde yalnızca mirasbırakan iptal sebeplerine dayanabilir ve yapmış olduğu ölüme bağlı tasarruftan dönebilir.³⁸³

³⁸⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 108–109; Kocayusufoşaoğlu, s. 179; Oğuzman, s. 114.

³⁸¹ Eren, **İptal Davası**, s. 109; İmre/Erman, s. 72; Kocayusufoşaoğlu, s. 202; Şener, s. 361; Abt, s. 166; BGE 80 II 302, S. 309.

³⁸² Abt, s. 167; Eren, **İptal Davası**, s. 111.

³⁸³ İmre/Erman, s. 202; Eren, **İptal Davası**, s. 87; Y.2.HD., 21.11.1985, 8733/9703, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

Medeni Kanun'un 542–544' üncü maddeleri arasında vasiyetnameden dönme hali düzenlenmiştir. Vasiyetname tek taraflı bir ölüme bağlı tasarruf olduğundan, mirasbırakan ölünceye kadar istediği zaman bundan dönebilir.³⁸⁴

Mirasbırakan, vasiyetname için kanunda öngörülen şekillerden birine uymak suretiyle, açık veya örtülü olarak yaptığı vasiyetnameden kısmen veya tamamen dönebilir(MK. m. 542). Ayrıca mirasbırakan vasiyetnameyi yok etmek suretiyle de vasiyetnameden dönebilir(MK. m.543/I).³⁸⁵

Mirasbırakan, önceki vasiyetnamesini ortadan kaldırmaksızın yenisini yapmışsa ve bu vasiyetnamelerin hükümleri birbirini tamamlamıyorsa, Medeni Kanun'un 544'üncü maddesinden hareketle, mirasbırakanın ikinci vasiyetname ile ilkinden döndüğü kabul edilir.³⁸⁶

b- Miras Sözleşmesinde İptalin İleri Sürülmesi

Miras sözleşmesi iki taraflı bir ölüme bağlı tasarruf olduğundan, bu tasarruftan dönme bir takım şartlara bağlanmıştır. Miras sözleşmelerinde dönme, mirasbırakan ve karşı taraf bakımından farklı hükümlere bağlandığı için ayrı ayrı incelemekte fayda vardır.³⁸⁷

aa- Tasarruf Sahibi Tarafından İptalin İleri Sürülmesi

Miras sözleşmelerinde asıl olan tarafların anlaşarak miras sözleşmesini ortadan kaldırmalarıdır(MK. m. 546/I).³⁸⁸ Ancak Medeni Kanun'un 546/II'nci maddesinde mirasbırakana miras sözleşmesini tek taraflı olarak ortadan

³⁸⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 88; Aybay, s. 61; İmre/Erman, s. 96; Serozan/Engin, s. 226; Kocayusufoğlu, s. 231; Şener, s. 383; Oğuzman, s. 176; Öztan, **Miras**, s. 159; Dural/Öz, s. 106; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 118.

³⁸⁵ İmre/Erman, s. 96; Serozan/Engin, s. 227; Kocayusufoğlu, s. 232–233, 215; Oğuzman, s. 176–177; Dural/Öz, s. 106; Druey, s. 122; Piconi, **Formprobleme**, s. 65; BGE 101 II 211, S. 214.

³⁸⁶ İmre/Erman, s. 99; Aybay, s. 61; Serozan/Engin, s. 228; Kocayusufoğlu, s. 232; Şener, s. 389; Oğuzman, s. 179; Öztan, **Miras**, s. 160; Dural/Öz, s. 108; Hatemi, **Miras**, s. 91; Kılıçoğlu, **Miras**, s. 122.

³⁸⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 88.

³⁸⁸ İmre/Erman, s. 178; Serozan/Engin, s. 230; Oğuzman, s. 182; Öztan, **Miras**, s. 191; Dural/Öz, s. 113; Antalya, s. 124.

kaldırma yetkisi verilmiştir. Bu hükme göre, mirasçı atanan veya kendisine belirli mal bırakılan kişi, miras sözleşmesinin yapılmasından sonra mirasbırakana karşı mirasçılıktan çıkarma sebebi oluşturan bir davranışta bulunmuşsa, mirasbırakan tek taraflı olarak miras sözleşmesini ortadan kaldırabilir.

Medeni Kanun'un 504'üncü maddesinde mirasbırakana irade sakatlığı sebebiyle miras sözleşmesinden dönme imkânı tanınmıştır. Ancak mirasbırakan, hatayı veya hileyi öğrendiği ya da cebir veya tehdidin etkisinden kurtulduğu andan itibaren bir yıl içinde miras sözleşmesinden dönmezse, miras sözleşmesi geçerli kalır(MK. m. 504/I).

Medeni Kanun'un 504' üncü maddesinde sadece irade sakatlığı halinde mirasbırakana miras sözleşmesinden dönme imkânı tanınmış olsa da, şekil eksikliği, ehliyetsizlik, hukuka veya ahlâka aykırılık gibi diğer iptal sebeplerine dayanarak da miras sözleşmesinden dönebileceği kabul edilmektedir.³⁸⁹

Mirasbırakanın miras sözleşmesinden dönmeye ilişkin beyanını karşı tarafa bildirmek zorunda olup olmadığı konusunda kanunda açık bir düzenleme yoktur. Bu hususta Medeni Kanun'un 5'inci maddesinden hareketle Borçlar Kanunu hükümlerine başvurulabilir. Borçlar Kanunu'nun 31'inci maddesine göre, hata veya hile neticesinde ya da tehdit ile yapılan sözleşme ile bağlı olmayan taraf, bu sözleşmeyi ifa etmemek hakkındaki kararını karşı tarafa beyan etmeden veya verdiği şeyi istirdat etmeksizin bir seneyi geçirirse, sözleşmenin geçerlilik kazandığı kabul edilir. Bu hüküm miras sözleşmelerinde uygulandığında, mirasbırakanın sözleşme ile bağlı kalmak istemediğini karşı tarafa bildirmek zorunda olduğu sonucuna varılmaktadır.³⁹⁰

³⁸⁹ İmre/Erman, s. 181; Eren, **İptal Davası**, s. 95; Şener, s. 331; Oğuzman, s. 184; Piconi, **Formprobleme**, s. 68.

³⁹⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 90.

Brückner/Weibel'a göre, mirasbırakanın ZGB'nin 469'uncu maddesine dayanarak miras sözleşmesinden dönme imkânının bulunmadığı bir halde, mevcut bir mahkeme kararı sebebiyle miras sözleşmesinin iptalinde meşru bir menfaati söz konusu ise, bu takdirde hayatta iken iptal davası açabilecektir.³⁹¹ Örneğin, mahkeme, mirasbırakanın miras sözleşmesi mirasçı atadığı kişinin mirasbırakanın oğlunu öldürmeye teşebbüs ettiğine karar vermişse, bu halde miras sözleşmesinin iptalinde mirasbırakanın menfaati olduğundan, iptali talep edebilir.

bb- Karşı Tarafça İleri Sürülmesi

Miras sözleşmesinin karşı tarafının irade açıklaması, yalnızca tasarrufu yapan kimsenin irade beyanını kabulden ibarettir. Dolayısıyla miras sözleşmesi yapmak karşı taraf bakımından ölüme bağlı bir tasarruf değil, sağlararası bir hukuki işlem gibi hüküm ve sonuç doğurur. Bu sebeple karşı tarafın miras sözleşmesinden dönmesi Borçlar Kanunu hükümleri çerçevesinde gerçekleşmelidir.³⁹²

2- Mirasın Açılmasından Sonra

Mirasın açılmasından önce mirasbırakan ölüme bağlı tasarruftan dönme yoluyla tasarrufu ortadan kaldırma imkânına sahipken, mirasın açılmasından sonra ilgililerin açacağı iptal davası yoluyla tasarruf ortadan kaldırılabilir.

Ölüme bağlı tasarruf, mirasın açılması ile birlikte, hüküm ve sonuçlarını meydana getirir. Zira iptal sebeplerinin bulunması tasarrufun hüküm ve sonuçlarını doğurmasına engel değildir. Ancak ölüme bağlı tasarrufla hakları zarara uğrayan kişi ya da kişiler olabilir. Bu takdirde hakları

³⁹¹ Christian Brückner, Thomas Weibel, **Die Erbrechtlichen Klagen**, 2. bs., Basel, Schulthess Verlag, 2006, s. 13.

³⁹² Eren, **İptal Davası**, s. 91.

zarara uğrayan kimselere mirasın açılmasından sonra iptal davası yoluyla ölüme bağlı tasarrufun iptalini talep etme yetkisi tanınmıştır.³⁹³

³⁹³ Eren, **İptal Davası**, s. 95; Y. 2. HD., 21.11.1985, 8733/9703, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN İPTALİ İLE İLGİLİ USULÎ MESELELER

I- İPTAL DAVASINDA GÖREVLİ ve YETKİLİ MAHKEME

“Görev (vazife), bir davaya o yerdeki (ilçedeki) hukuk (hüküm) mahkemelerinden hangisi tarafından bakılacağını belirtir.”³⁹⁴ Hâkim görüşü³⁹⁵ iptal davasında görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğunu kabul etmiş olmasına karşın, görevli mahkemenin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 8’ inci maddesinde yer alan genel kuraldan hareketle belirlenmesi gerektiği görüşüne katılmaktayız.³⁹⁶ Nitekim bir davanın, doğrudan asliye hukuk mahkemesinin görev alanında sayılması için, bu dava, ya dava konusunun değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu davalardan olması, ya da konusu şahıs varlığı olan bir dava olması gerekir.³⁹⁷ Ancak ölüme bağlı tasarrufların iptali davası, dava konusunun değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu davalardan olmadığı gibi, konusu şahıs varlığı olan bir dava da olmadığı için görevli mahkeme genel kurala göre belirlenmelidir.³⁹⁸ Bu kurala göre, dava açıldığı tarihteki değeri beşbin dokuzyüz onsekiz Yeni Türk Lirasını³⁹⁹ geçmeyen davalarda sulh hukuk mahkemesi, değeri bu miktarın üstünde olan davalarda ise asliye hukuk mahkemesi görevlidir. Bu itibarla, iptal davasına konu olan ölüme bağlı tasarrufun değeri beşbin dokuzyüz onsekiz Yeni Türk Lirasının altında ise sulh hukuk mahkemesinde, üstünde ise asliye hukuk mahkemesinde iptal davası açılmalıdır.⁴⁰⁰

³⁹⁴ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, 14.bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2002, s. 128.

³⁹⁵ İmre/Erman, s. 203; Öztan, **Miras**, s. 176; İnan/Ertaş/Albaş, s. 298; Köprülü, s. 254; Serozan/Engin, s. 293.

³⁹⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 96; Antalya, s. 201.

³⁹⁷ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 149, 152.

³⁹⁸ Dava konusunun değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemelerinin görevli olduğu davalar ve konusu şahıs varlığı olan davalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 149 vd.

³⁹⁹ Bu miktar 1.1.2007–31.12.2007 tarihleri arasında geçerlidir.

⁴⁰⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 96.

“Yetki (salâhiyet), bir davaya hangi yerdeki görevli hüküm(hukuk) mahkemesi tarafından bakılacağını belirler.”⁴⁰¹ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 9/l ‘inci maddesinde her dava için genel yetkili mahkeme tespit edilmiştir. Bu düzenlemeye göre, her dava, kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça, açıldığı tarihte davalının ikametgâhı sayılan yer mahkemesinde görülür. Hükümden de anlaşıldığı üzere, genel yetkili mahkemenin tespitinde davalının dava açıldığı tarihteki ikametgâhı dikkate alınır. Davanın açılmasından sonra davalının ikametgâhının değişmesi mahkemenin yetkisini etkilemez.⁴⁰²

Bazı davalar için genel yetkili mahkemenin yanında, başka yer mahkemeleri de yetkili kılınmıştır ki, bunlar özel yetkili mahkemelerdir.⁴⁰³ Kural olarak özel yetki genel yetkiyi kaldırmaz. Ancak bazı davalar mutlaka belirli bir yer mahkemesinde açılması öngörülmüştür. Bu halde mahkemenin özel yetkisi kesin olup, dava yalnızca bu mahkemede açılabilir.⁴⁰⁴ Bu durum ölüme bağlı tasarrufların iptali davasında söz konusu olmaktadır. Medeni Kanun’un 576/II’ nci maddesine göre, ölüme bağlı tasarrufların iptali davası mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılır.⁴⁰⁵ Burada mirasbırakanın yerleşim yeri mahkemesinin yetkisi kesin olduğundan, davalının ikametgâhı mahkemesinin yetkisini ortadan kaldırmıştır.⁴⁰⁶

II- İPTAL DAVASINDA TARAF SIFATI

A- Davacı Olma Sıfatı

Medeni Kanun’un “dava hakkı” kenar başlıklı 558/l’ inci maddesinde kimlerin iptal davası açabileceği hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeye göre,

⁴⁰¹ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 164.

⁴⁰² Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 165–166.

⁴⁰³ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 165.

⁴⁰⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 166.

⁴⁰⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 96; İnan/Ertas/Albaş, s. 298; Antalya, s. 201; Köprülü, s. 254; Oğuzman, s. 193; Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 183. İsviçre Mahkeme Yeri Kanunu’nun 18’inci maddesinde de ölüme bağlı tasarrufların iptali davasının mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinde açılacağı düzenlenmiştir(Brückner/Weibel, s. 12; Druey, s. 165; Ryffel, s. 90).

⁴⁰⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 182–183.

tasarrufun iptal edilmesinde menfaati olan mirasçı veya vasiyet alacaklısı bu davayı açabilir.⁴⁰⁷ Ancak mirasçı veya vasiyet alacaklısı olduğunu iddia eden davacının bunu ispat etmesi gerekir. Aksi takdirde iptal davası reddedilir.⁴⁰⁸

Hükümde yer alan mirasçı ifadesi hem kanuni hem atanmış mirasçıyı kapsamaktadır. Örneğin, mirasbırakan ilk vasiyetname ile bir kimseyi mirasçı atadıktan sonra, ikinci bir vasiyetname yaparak ilk vasiyetnamesinden dönmüşse, bu takdirde mirasçı atanan kişi kanundaki iptal sebeplerine dayanarak ikinci vasiyetnamenin iptali davası açabilir. Çünkü ikinci vasiyetnamenin iptali ile birinci vasiyetname ile mirasçı atanan kişi, mirasçılık sıfatını yeniden kazanacaktır.⁴⁰⁹ Benzer bir durum İsviçre Federal Mahkemesinin bir kararına konu olmuştur.⁴¹⁰ Sözü geçen karara konu olan olayda mirasbırakan 1950 yılında yaptığı resmi vasiyetname ile bir kişiyi mirasçı atadıktan sonra 1953 yılında yaptığı el yazılı vasiyetname ile ilk vasiyetnamesinden dönmüştür. Aynı yıl yaptığı üçüncü bir vasiyetnameyle de ikinci vasiyetnameden dönmüştür. Bu halde ilk vasiyetname ile mirasçı atanan kişinin tekrar mirasçılık sıfatını kazanabilmesi için önce sonuncu ve ardından ikinci vasiyetnameyi iptal ettirmesi gerekir. Federal Mahkeme bu kararında, davacının iki vasiyetnamenin iptalinde de menfaati olduğundan, tek bir iptal davası ile her ikisinin birlikte iptalini talep edebileceğini hükme bağlamıştır.

Ölüme bağlı tasarruf ile kendisine bir yükümlülük yüklenen kişi de kanunda sayılan iptal sebeplerinin varlığı halinde, tasarrufun iptalini talep edebilir. Nitekim yükümlülükten kurtulmak bakımından tasarrufun iptalinde menfaati vardır.⁴¹¹

⁴⁰⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 97; Aybay, s. 66; Köprülü, s. 254; Ayiter, s. 117; Gönensay, s. 164; Antalya, s. 199; Kocayusufoğlu, s. 343; İmre/Erman, s. 202; Gönensay/Birsen, s. 71; Dural/Öz, s. 225; Oğuzman, s. 190; Brückner/Weibel, s. 12; Druey, s. 165; Hasenböhler, s. 18; ; Rumo-Jungo, s. 72; Ryffel, s. 89; Y.2.HD., 13.9.1999, 7168/8952, İnal, s.272.

⁴⁰⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 97; Gönensay, s. 164; Gönensay/Birsen, s. 71.

⁴⁰⁹ Eren, **İptal Davası**, s. 97; İmre/Erman, s. 202; Brückner/Weibel, s. 15.

⁴¹⁰ BGE 83 II 507.

⁴¹¹ Eren, **İptal Davası**, s. 98; İmre/Erman, s. 203.

Mirasbırakanın veya mirasçının alacaklılarının ve borçlularının iptal davası açma hakkı yoktur.⁴¹²

Vasiyeti yerine getirme görevlisinin iptal davası açma hakkının olup olmadığı konusunda iki görüş vardır. Bir görüşe göre, vasiyeti yerine getirme görevlisis iptal davası açma yetkisi yoktur. Nitekim Medeni Kanun'un 558' inci maddesinde bu hak yalnızca tasarrufun iptalinde menfaati olan mirasçı veya vasiyet alacaklısına verilmiştir.⁴¹³ Bir diğer görüşe göre ise, vasiyetname ile vasiyeti yerine getirme görevlisi tayin edilen kişi, mirasbırakanın, kendisini vasiyeti yerine getirme görevlisi tayin ettiği vasiyetnamesinden daha sonra yapacağı bir ölüme tasarrufla dönmesi halinde, yalnızca daha sonraki tasarrufun iptali için dava açabilir.⁴¹⁴

Ölüme bağlı tasarruf, birden fazla maddi anlamda tasarruf ihtiva ediyorsa, bu takdirde sadece iptal edilmesinde menfaat elde edilecek tasarrufun iptali talep edilebilir. Tüm tasarrufun iptali yoluna gidilemez.⁴¹⁵

B- Davalı Olma Sıfatı

Ölüme bağlı tasarrufun iptali davası, iptal edilmek istenen tasarrufla davacı veya davacılar aleyhine mirasa ilişkin doğrudan doğruya bir menfaat sağlayan kişilere karşı açılabilir.⁴¹⁶ Bir başka ifade ile davalılar, yapılan tasarrufun geçerli kalmasında yararı olan kişilerdir.⁴¹⁷ Örneğin, iptali istenen tasarrufla mirasçı veya vasiyet alacaklısı olarak atanan kişiye, yüklemenden menfaat elde edecek olan kişiye, ilk tasarruftan dönme halinde ikinci

⁴¹² Eren, **İptal Davası**, s. 99–100; Aybay, s. 66; İmre/Erman, s. 203; Gönensay, s. 164; Oğuzman, s. 190; Gönensay/Birsen, s. 71; Antalya, s. 200; Druey, s. 165; Ryffel, s. 89.

⁴¹³ Belgesay, s. 100; İmre/Erman, s. 203; Oğuzman, s. 191; Antalya, s. 200; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 159, Gönensay/Birsen, s. 71.

⁴¹⁴ Öztan, **Miras**, s. 174; Eren, **İptal Davası**, s. 99; Brückner/Weibel, s. 13.

⁴¹⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 99.

⁴¹⁶ Eren **İptal Davası**, s. 100; Dural/Öz, s. 226; Gönensay, s. 164; Ayiter, s. 117; Serozan/Engin, s. 291; Köprülü, s. 255; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 160; Antalya, s. 200; İmre/Erman, s. 203; Oğuzman, s. 191; Kocayusufoğlu, s. 344; Gönensay/Birsen, s. 71; Brückner/Weibel, s. 14; Druey, s. 165; Hasenböhler, s. 19; Rumo-Jungo, s. 72; Ryffel, s. 89; BGE 96 II 79, S. 100.

⁴¹⁷ Öztan, **Miras**, s. 175.

tasarruftan yararlanacak kişiye karşı iptal davası açılabilir.⁴¹⁸ Ayrıca iptal davası ile atanması şüpheli hale gelecek olan vasiyeti yerine getirme görevlisi aleyhine de iptal davası açılabileceği kabul edilmektedir.⁴¹⁹

Ölüme bağlı tasarrufun konusu bölünmez bir bütünlük arz etmesi halinde, tasarrufun iptali davası bütün mirasçılara karşı açılmalıdır.⁴²⁰

Ölüme bağlı tasarruftan menfaat elde edecek birden fazla mirasçı veya vasiyet alacaklısı varsa, iptal davası bunlardan yalnız biri aleyhine açılabilir.⁴²¹

III- İPTAL DAVASINDA SÜRELER

Ölüme bağlı tasarrufun iptali davası, Medeni Kanun'un 559'uncu maddesinde öngörülen süreler içinde açılması gerekir. Maddenin kenar başlığından da anlaşıldığı üzere bu süreler hak düşürücü sürelerdir. Dolayısıyla öngörülen süreler içinde dava açılmadığı takdirde, dava açma hakkı düşecektir.⁴²² Eski Medeni Kanun'un 501'inci maddesinde dava açma süreleri için "müruruzaman" ifadesi kullanılmıştı. Bu sebeple sürelerin hukuki niteliğinin zamanaşımı mı, yoksa hak düşürücü süre mi olduğu konusu doktrinde tartışılmıyordu.⁴²³

⁴¹⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 101.

⁴¹⁹ İmre/Erman, s. 204; Eren, **İptal Davası**, s. 100; Oğuzman, s. 191; Öztan, **Miras**, s. 175; Gönensay/Birsan, s. 71; Brückner/Weibel, s. 14; Ryffel, s. 89.

⁴²⁰ ; Brückner/Weibel, s. 14; BGE 89 II 429.

⁴²¹ Eren, **İptal Davası**, s. 101.

⁴²² İmre/Erman, s. 204; Dural/Öz, s. 226; Serozan/Engin, s. 292; Öztan, **Miras**, s. 175. İsviçre Medeni Kanunu'nun 521'inci maddesinin kenar başlığında zamanaşımı ifadesi yer almakla birlikte doktrininde ve Federal Mahkeme Kararlarında bu sürelerin hak düşürücü süre olduğu kabul edilmektedir(Piotet, s. 276–277; Druey, s. 166; Riemer, s. 246; Vito Picononi, "Die Verjährung der Testamentsungültigkeits und Herabsetzungsklage(Art. 521 und 533 zgb)," **Schweizerische Juristen Zeitung**, 63. Jahrgang, Zürich, Schulthess & Co Verlag, 1967, s. 103; BGE 98 II 176, S. 179, BGE 102 II 193, S. 196.).

⁴²³ Bu konudaki farklı görüşler için bkz., Eren, **İptal Davası**, s. 111 vd.; Köprülü, s. 258 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, s. 346 vd.

Medeni Kanun'un 559'uncu maddesinde iptal davası açabilmek için bir, on ve yirmi yıllık hak düşürücü süreler düzenlenmiştir. Ayrıca iptal sebebini def'i yoluyla her zaman ileri sürme imkânı tanınmıştır.

A- Bir Yıllık Süre

Bir yıllık hak düşürücü süre, davacının ölüme bağlı tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin iptal davası açma hakkına sahip olduğunu öğrendiği gün başlar(MK. m. 559/I).⁴²⁴ Bu öğrenme gerçek olmalıdır. Davacının gerekli özeni ve dikkati gösterseydi sayılan hususları bilebilecek durumda olması sürenin başlaması için yeterli değildir.⁴²⁵

Hak düşümü süresinin başlaması için mirasbırakanın ölmüş olması şarttır. Dava açma hakkına sahip olan kişi, iptal sebebini mirasbırakanın sağlığında öğrenmiş olsa da, hak düşürücü süre onun öldüğü günden itibaren işlemeye başlar. Nitekim mirasçı ve vasiyet alacaklısı sıfatı tasarrufta bulunanın ölümünden sonra meydana gelir.⁴²⁶ Sürenin işlemeye başlaması için iptali istenen ölüme bağlı tasarrufun açılmış olması gerekmez.⁴²⁷ Şekil eksikliği halinde iptal sebebi çoğunlukla vasiyetname veya miras sözleşmesinin açılması ile öğrenileceğinden, süre ölüme bağlı tasarrufun görüldüğü tarihten itibaren işlemeye başlar.⁴²⁸

⁴²⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 115; İmre/Erman, s. 204; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 160; Aybay, s. 66; Dural/Öz, s. 226; Antalya, s. 200; Ayiter, s. 118; Kocayusufpaşaoğlu, s. 345. İsviçre Medeni Kanunu'nun 521/I'inci maddesine göre bu süre davacının ölüme bağlı tasarrufu ve iptal sebebini öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlar (Abt, s. 47; Brückner/Weibel, s. 15; Piconi, **Verjährung**, s. 102; Theodor, Bühler, "Wann beginnt das Jahr, nach dessen Ablauf erbrechtliche Ungültigkeits- bzw. Herabsetzungsklage verjährt?," **Schweizerische Juristen Zeitung**, 69. Jahrgang, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1973, s. 21); Y.2.HD., 10.10.2002, 10677/11763, Özmen, s. 700; Y.2. HD., 31.1.1992, 255/923, İnal, s. 277.

⁴²⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 345; İmre/Erman, s. 204; Eren, **İptal Davası**, s. 116; Abt, s. 48;

Brückner/Weibel, s. 15; Piconi, **Verjährung**, s. 102; Piotet, s. 277; BGE 113 II 270, S. 274.

⁴²⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 115, dn., s. 101; Gönensay/Birsan, s. 73; Oğuzman, s. 192; Dural/Öz, s. 226; İmre/Erman, s. 204, dn., 26; Abt, s. 48.

⁴²⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 115; Abt, s. 45.

⁴²⁸ İmre/Erman, s. 204, dn., 27.

B- On Yıllık Süre

On yıllık süre, davacının iptal sebebini öğrenmesine bakılmaksızın her halde vasiyetnamelerde vasiyetnamenin açılmasından itibaren işlemeye başlar ve bu sürenin geçmesinden sonra iyiniyetli davalılara karşı artık iptal davası açılamaz(MK. m. 559/I).⁴²⁹

Medeni Kanun'un 559/I' inci maddesinde vasiyetnamenin açılması ile kastedilen, Medeni Kanun'un 596 vd. maddelerine göre sulh hâkiminin ilgilileri davet ederek, vasiyetnameyi onların huzurunda açarak, okumasıdır.⁴³⁰ Vasiyetnamenin açılması sırasında kişi iptal sebebini öğrenmişse, bu takdirde bu tarihten itibaren bir yıllık süre işlemeye başlayacak ve bu sürenin geçmesi ile iptal davası açma hakkı sona erecektir.⁴³¹

Vasiyetname, mahkemeye tevdi edilmemişse, bu takdirde vasiyetnamenin açılması söz konusu olmayacağından bu süre de işlemeye başlamayacaktır. Örneğin, vasiyetname, mirasbırakanın ölümünden onbeş yıl sonra ortaya çıkmış ve mahkemeye tevdi edilmişse, bu durumda on yıllık süre vasiyetnamenin açılmasından itibaren işlemeye başlayacağından, iptal davası açma hakkı mirasbırakanın ölümünden itibaren yirmibeş yıl sonra ortadan kalkacaktır.⁴³²

Kanun miras sözleşmeleri için ise, mirasın geçmesinden, bir başka ifade ile mirasbırakanın ölümünden itibaren on yıl geçmesinden sonra iyiniyetli davalılara karşı iptal davası açılamayacağını hükme bağlamıştır(MK.

⁴²⁹ Brückner/Weibel, s. 15; Bühler, s. 21; Antalya, s. 200; Köprülü, s. 256; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 161; İmre/Erman, s. 205; Oğuzman, s. 192; Dural/Öz, s. 227; Ayiter, s. 118; Eren, **İptal Davası**, s. 116. Eski Medeni Kanun'da (m. 501) bu süre beş yıl olarak düzenlenmişti.

⁴³⁰ İmre/Erman, s. 205.

⁴³¹ İmre/Erman, s. 205; Bühler, s. 21.

⁴³² Eren, **İptal Davası**, s. 117; İmre/Erman, s. 205.

m. 559/1).⁴³³ Eğer mirasbırakan hakkında gaiplik kararı verilmişse, bu durumda sürenin başlangıcı gaiplik kararının kesinleştiği tarih olacaktır.⁴³⁴

C- Yirmi Yıllık Süre

Medeni Kanun'un 559' uncu maddesinde, iptal davası açma hakkı, davalının iyiniyetli olmaması halinde, yirmi yıllık hak düşümü süresine tabi kılınmıştır.⁴³⁵ Eski Medeni Kanun'da(m. 501) bu süre otuz yıl olarak düzenlenmişti. Ayrıca bu otuz yıllık süre, yalnızca ehliyetsizlik, kanuna, ahlâka ve âdaba aykırılık sebeplerinden birine dayanarak açılacak iptal davaları için öngörülmüştü. Yürürlükte olan Medeni Kanun'un 559'uncu maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, İsviçre Medeni Kanunu'nda olduğu gibi, olağanüstü kazandırıcı zamanaşımı ile mülkiyetin kazanılmasını düzenleyen hükümdeki yirmi yıllık zamanaşımı süresi ile uyumlu hale getirmek için süre yirmi yıla indirilmiştir.⁴³⁶

Davalı, ölüme bağlı tasarrufun iptalle sakat olduğunu bildiği ya da bilmesi gerektiği halde bu tasarruftaki bağışlama ve menfaatleri almışsa, kötüniyetlidir. Kötüniyetin mevcut olduğunun kabulü için, davalının ölüme bağlı tasarrufun yapılmasına sebebiyet vermiş olması aranmaz.⁴³⁷

Kötüniyetin hangi anda bulunması gerektiği hususu ise öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, davalı tasarrufun yapıldığı anda kötüniyetli olmalıdır. Bir diğer görüşe göre ise, davalının kötüniyeti tasarrufun yapıldığı anda mevcut olabileceği gibi, daha sonra da ortaya çıkabilir.⁴³⁸ Ancak kötüniyet bir veya on yıllık sürenin geçmesinden sonra ortaya çıkmışsa, artık

⁴³³ Eski Medeni Kanun'da(m. 501) yalnızca vasiyetnamelerden söz edilmiş, miras sözleşmeleri için bir düzenlemeye yer verilmemişti. Bu sebeple miras sözleşmelerinde bu sürenin ne zaman başlayacağı hususu tartışmalıydı(ayrıntılı bilgi için bkz., Eren, **İptal Davası**, s. 117-118).

⁴³⁴ Eren, **İptal Davası**, s. 119.

⁴³⁵ İsviçre Medeni Kanunu'nda bu süre otuz yıl olarak düzenlenmiştir(ZGB Art. 521).

⁴³⁶ Bilge Öztan, **Türk Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun**, 2.bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s. 393-394.

⁴³⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 120; İmre/Erman, s. 206; Gönsay/Birsan, s. 74; Oğuzman, s. 193; Dural/Öz, s. 227; Kocayusufoğlu, s. 346.

⁴³⁸ Tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Eren, **İptal Davası**, s. 121.

yirmi yıllık süre uygulanmaz. Çünkü bu halde artık hak düşürücü sürenin geçmesiyle iptal davası açma hakkı ortadan kalkmıştır. Nitekim kötünîyet sona ermiş bir hakkı canlandırmayıp, sadece iptal davası açma hakkını uzatır.⁴³⁹

Yirmi yıllık süre de, vasiyetnamelerde vasiyetnamenin açıldığı tarihten, miras sözleşmelerinde ise, mirasın geçtiği tarihten (mirasbırakanın ölümü tarihinden) itibaren işlemeye başlayacaktır.⁴⁴⁰

D- Süresiz İptal (Def'i)

Ölüme bağlı tasarrufun hükümsüzlüğün hiçbir süreye bağlı olmaksızın, def'i yoluyla her zaman ileri sürülebilir(MK. m. 559/III).⁴⁴¹ Bu def'i ölüme bağlı tasarruftan yararlanacak kişilere karşı ileri sürülebilir ki, bunlar, atanmış mirasçılar veya lehine belirli bir mal vasiyet edilen kişilerdir.⁴⁴²

Ölüme bağlı tasarruf mirasbırakanın ölümü ile hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlayacaktır. Böylece ölüme bağlı tasarrufun konusunu teşkil eden değerler, mirasbırakanın ölümünden sonra mirasçılara ve vasiyet alacaklılarına geçecektir. Bu değer kendisine teslim edilmeyen atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı, Medeni Kanun'un 637'nci vd. maddelerinde düzenlenen miras sebebiyle istihkak davası yoluyla bunun yerine getirilmesini talep edebilir. Ancak söz konusu ölüme bağlı tasarrufun iptalle sakat olması halinde, açılmış olan miras sebebiyle istihkak veya belirli mal vasiyetinin ifası davasında, tereke mallarına zilyet olan davalı durumundaki mirasçı veya vasiyet alacaklısı iptal def'i ileri sürerek davacının talebini reddedebilir.⁴⁴³

⁴³⁹ Eren, **İptal Davası**, s. 121–122; Kocayusufpaşaoğlu, s. 346.

⁴⁴⁰ İmre/Erman, s. 206; Oğuzman, s. 193; Dural/Öz, s. 227.

⁴⁴¹ Eren, **İptal Davası**, s. 123; Kocayusufpaşaoğlu, s. 348; Köprülü, s. 261; İmre/Erman, s. 207; Gönençay/Birsan, s. 74; Oğuzman, s. 196; Picononi, **Verjährung**, S. 104; Druey, s. 166; Ryffel, s. 90; Rumo-Jungo, s. Y.2.HD., 17.4.1947, 5474/2163, Özmen, s. 669.

⁴⁴² Eren, **İptal Davası**, s. 123.

⁴⁴³ İmre/Erman, s. 207; Eren, **İptal Davası**, s. 123–124.

İptal def'ini ileri süren taraf, söz konusu tasarruftaki iptal sebebini ispatla yükümlüdür.⁴⁴⁴

IV- İPTAL KARARININ ETKİSİ

A- Tasarruflar Bakımından

İptalle sakat olan bir ölüme bağlı tasarruf, mahkeme tarafından iptal kararı verilinceye kadar geçerli bir ölüme bağlı tasarruf gibi hüküm ve sonuçlarını doğurur.⁴⁴⁵ Ölüme bağlı tasarrufun iptali hakkında mahkemenin vereceği karar yenilik doğurucu bir karardır. Nitekim bu karar neticesinde davacılar ihlal edilmiş haklarına yeniden kavuşurlar.⁴⁴⁶ İptal kararı aynı zamanda geçmişe etkilidir. Yani iptal kararı verildiği günden değil, mirasın açıldığı günden itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurur. Böylece bu kararlar birlikte ölüme bağlı tasarruf tümüyle ortadan kalkmakta ve hiç yapılmamış sayılmaktadır.⁴⁴⁷

Bu çalışmada daha önce de incelendiği gibi⁴⁴⁸ ölüme bağlı tasarruflar geniş ve dar anlamda olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Miras sözleşmesi ve vasiyetname geniş anlamda ölüme bağlı tasarruflar iken, bunların içinde yer alan tasarruflar ise dar anlamda ölüme bağlı tasarruflardır. İptal kararının ölüme bağlı tasarruflar üzerindeki etkisi incelenirken bu ayrıma dikkat edilmelidir. İptal kararı bazen miras sözleşmesi ve vasiyetnamenin tümünü etkilerken, bazen bu tasarrufların içinde yer alan tasarruflardan bazılarını etkiler.⁴⁴⁹

⁴⁴⁴ Eren **İptal Davası**, s. 124.

⁴⁴⁵ Eren, **İptal Davası**, s. 132; Abt, S. 168; YHGK., 14.4.1993, 2-36/158, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

⁴⁴⁶ Eren, **İptal Davası**, s. 137; Aybay, s. 66; İmre/Erman, s. 209; Antalya, s. 201; Öztan, **Miras**, s. 177; Oğuzman, s. 190; Abt, s. 167.

⁴⁴⁷ Eren, **İptal Davası**, s. 138; İmre/Erman, s. 209; Köprülü, s. 260; Kocaysufpaşaoğlu, s. 341; Gönensay/Birsan, s. 69; Oğuzman, s. 195; Öztan, **Miras**, s. 177; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 160; Dural/Öz, s. 224; Serozan/Engin, s. 289; Ayiter, s. 117; Abt, s. 168; Druey, s. 167; Riemer, s. 246; Brückner/Weibel, s. 17. Piotet burada kararın ölüme bağlı tasarrufun yapıldığı ana kadar geçmişe etkili olduğunu savunur(Piotet, s. 273).

⁴⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz., s. 5 vd.

⁴⁴⁹ İmre/Erman, s. 209; Eren, **İptal Davası**, s. 132.

Bir ölüme bağlı tasarrufun içinde yer alan tasarruflardan bir kısmının hata, hile ve tehdit gibi bir irade sakatlığı ile sakat olması, ya da hukuka veya ahlâka aykırı olması halinde, yalnız bu tasarrufun mu, yoksa bütün ölüme bağlı tasarrufun mu iptal edilmesi gerektiğini tespit ederken öncelikle mirasbırakanın iradesi araştırılmalıdır. Eğer mirasbırakan, irade sakatlığı ya da hukuka ve ahlâka aykırılık sebebiyle iptali gereken tasarruf olmaksızın diğer tasarrufları da yapmayacağı anlaşılıyorsa, bu takdirde ölüme bağlı tasarruf tümüyle iptal edilmelidir. Buna karşılık mirasbırakan iptali gereken tasarruf olmasa dahi, diğer tasarrufları yine de yapacağı tespit edilirse, bu takdirde sadece sakat olan tasarruf iptal edilmelidir.⁴⁵⁰ Kocayusufpaşaoğlu'na göre, burada Borçlar Kanunu' nun 20/II' nci maddesi kıyas yoluyla uygulanmalı ve bunun neticesinde esas olanın kısmi iptal olduğu sonucuna varılmalıdır. Bu itibarla, tasarrufun tümünün iptal edilmesi gerektiğini iddia eden bunu ispatla yükümlü olur.⁴⁵¹

Şekil eksikliği ve ehliyetsizlik halinde durum biraz daha farklıdır. Bu iptal sebepleri doğrudan doğruya ölüme bağlı tasarruf işleminin tümüne etkilidir.⁴⁵² Ancak bazen şekil eksikliği ölüme bağlı tasarrufun tamamında söz konusu olmayıp, bu tasarrufun içinde yer alan bir kısım tasarruflarda ortaya çıkmış olabilir. Örneğin, mirasbırakan, el yazısı ile yaptığı vasiyetnamesine sonradan daktilo ile bir mal vasiyeti tasarrufu ilave etmişse, bu takdirde bütün ölüme bağlı tasarruf değil, sadece şekil şartına uyulmadan yapılan tasarruf iptal edilmelidir.⁴⁵³ Ehliyetsizlik de bazı durumlarda tasarrufun tamamının değil, tasarrufta yer alan bir ya da birkaç tasarrufun iptali sonucuna götürebilir. Örneğin, bir ölüme bağlı tasarrufun yapılması uzun bir süre devam etmişse ve mirasbırakan bu zaman dilimi içerisinde sadece belirli bir

⁴⁵⁰ Eren, **İptal Davası**, s. 132–133; İmre/Erman, s. 210; Kocayusufpaşaoğlu, s. 342; Dural/Öz, s. 225; Oğuzman, s. 195; Öztan, **Miras**, s. 177; Riemer, s. 258; Abt, s. 173; Druey, s. 167; Ryffel, s. 91; YİBK., 7.12.1955, 16/25, (Erişim) www.kazanci.com.tr.

⁴⁵¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 342.

⁴⁵² Eren, **İptal Davası**, s. 133; Antalya, s. 202; Kocayusufpaşaoğlu, s. 342; Dural/Öz, s. 225; Öztan, **Miras**, s. 178; Abt, s. 172.

⁴⁵³ Eren, **İptal Davası**, s. 135; İmre/Erman, s. 209–210; Abt, s. 173; Piconi, **Formprobleme**, s. 66.

anda ölüme bağlı tasarruf yapma ehliyetini kaybetmişse, bu takdirde yalnızca tasarruf ehliyetini kaybettiği zamanda yaptığı tasarruf ya da tasarruflar iptal edilmelidir.⁴⁵⁴

Medeni Kanun'un 558'inci maddesinde de ölüme bağlı tasarrufun tamamının iptali talep edilebileceği gibi, bir kısmının da iptalinin talep edilebileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrasında, ölüme bağlı tasarrufla kendilerine, eşlerine veya hısımlarına kazandırma yapılanların bu ölüme bağlı tasarrufun düzenlenmesine katılmaları halinde, tasarrufun tamamı değil, yalnızca bu kazandırmanın iptal edileceği düzenlenmiştir.⁴⁵⁵ Maddenin gerekçesinde bu düzenleme ile favor testamenti(ölüme bağlı tasarrufun ayakta tutulması) ilkesinin uygulanmasının amaçlandığı belirtilmiştir.⁴⁵⁶

B- Şahıslar Bakımından

İptal kararının şahıslar üzerindeki etkisi tartışmalıdır. Bir görüşe göre, iptal kararı mutlak bir nitelik taşımakta, dolayısıyla davaya katılıp katılmadığına bakılmaksızın, tüm ilgililer bakımından ve aleyhine dava açılсын açılmasın, tasarruftan yararlanacak her lehdar hakkında hüküm ve sonuç doğuracağı kabul edilmektedir.⁴⁵⁷ Buna karşılık bizim de katıldığımız hâkim görüşe göre, iptal kararı nisbi nitelikte olup, yalnızca davanın tarafları bakımından hüküm ve sonuç doğuracaktır.⁴⁵⁸ Şöyle ki, iptal kararından yalnızca iptal davasını açan kişi ya da kişiler yararlanabilecektir. Ayrıca iptal kararı yalnızca aleyhine iptal davası açılan kişi ya da kişiler bakımından sonuç doğuracak ve bunlar ölüme bağlı tasarruftan yararlanamayacaktır. Ancak aleyhine henüz iptal davası açılmayan atanmış mirasçılar ya da

⁴⁵⁴ Abt, s. 172.

⁴⁵⁵ İsviçre Medeni Kanunu'nun 520/II' nci maddesinde de benzer bir düzenleme yer almaktadır(Abt, s. 172; Druey, s. 163).

⁴⁵⁶ Öztan, **Türk Medeni Kanunu**, s. 393.

⁴⁵⁷ Berki, s. 194; Piotet, s. 274.

⁴⁵⁸ Eren, **İptal Davası**, s. 139; Köprülü, s. 260; Antalya, s. 201; Abt, s. 169; Aybay, s. 66; Serozan/Engin, s. 291; Kocayusufpaşaoğlu, s. 341; Dural/Öz, s. 224; Öztan, **Miras**, s. 178; Brückner/Weibel, s. 12-13; Druey, s. 167; Ryffel, s. 91; BGE 81 II 33, S. 36; YİBK., 7.2.1955, 16/25, Özmen, s. 671.

vasiyet alacaklıları ölüme bağlı tasarruftan yararlanmaya devam edeceklerdir.⁴⁵⁹ Örneğin, A, B, C aynı vasiyetname ile mirasçı olarak atanmıştır. Daha sonra mirasçı D, C' ye karşı bu vasiyetnamenin iptali davası açmış ve kazanmıştır. Bu durumda yalnızca C mirasçı olma hakkını kaybedecek, A ve B atanmış mirasçı olarak tasarruftan yararlanabilecektir.

İptal kararının yalnızca davanın tarafları arasında hüküm ve sonuç doğuracağının kabulü iki sebebe dayanmaktadır. Bu sebeplerden ilki, bir tasarrufun geçerli kalıp kalmayacağını istemek mirasçı ya da vasiyet alacaklısının iradesine dayandığıdır. Bunlardan bir kısmı ölüme bağlı tasarrufun iptalini isterken bir kısmı geçerli olarak kalmasını isteyebilir. Bir diğer sebep ise, davanın kabul edilmesi halinde bu kararın herkes için etki göstermesinde bir kamu yararının söz konusu olmadığıdır.⁴⁶⁰

Ölüme bağlı tasarrufun iptali davası açılmışsa, iptal kararı kesinleşinceye kadar atanmış mirasçılar geçici mirasçı durumundadırlar. İptal kararının kesinleşmesiyle birlikte bu kişiler mirasçılık sıfatını kazanamayacaklardır.⁴⁶¹

İptal edilen ölüme bağlı tasarrufun konusunu oluşturan mallar tasarruftan yararlanacak olan kişinin elinde bulunuyorsa, bu malın iadesi için ayrıca bir eda davasının açılması gerekir. Nitekim iptal davası sonucunda alınan karar yenilik doğurucu nitelikte olup, sadece yeni bir hukuki durum yaratır. İptal davası ve eda davası birlikte de açılabilir.⁴⁶²

⁴⁵⁹ İmre/Erman, s. 211; Kocayusufpaşaoğlu, s. 341; Abt, s. 170; Dural/Öz, s. 224–225; Öztan, **Miras**, s. 178; Brückner/Weibel, s. 13.

⁴⁶⁰ Abt, s. 169; ayrıntılı bilgi için bkz., BGE 81 II 33, S. 36.

⁴⁶¹ Abt, s. 169.

⁴⁶² Eren, **İptal Davası**, s. 139; Kocayusufpaşaoğlu, s. 343; Oğuzman, s. 196; Dural/Öz, s. 225; Brückner/Weibel, s. 12.

SONUÇ

Miras Hukuku'nda esas kabul edilen, mirasbırakanın iradesine dayanan mirasçılık, ölüme bağlı tasarrufların ana konusunu oluşturmaktadır. Bu tasarruflar, mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm ve sonuçlarını doğuracak hukukî işlemlerdir; ölüme bağlı tasarruflar şeklî anlamda ve maddî anlamda olmak üzere; iki başlık altında toplanmaktadır.

“Şeklî anlamda ölüme bağlı tasarruflar, mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm ve sonuç doğurmasını istediği arzu ve isteklerini açıklarken uymak zorunda olduğu şekli ifade eder.Türk Medeni Kanun'unda, vasiyetname ve miras sözleşmesi yollarıyla iki şekilde ölüme bağlı tasarrufta bulunulabileceği öngörülmüştür(MK. m. 514).

“Vasiyetname”, mirasbırakanın tek taraflı irade beyanı ile yaptığı ölüme bağlı bir tasarruf şeklidir ve resmî vasiyetname, el yazılı vasiyetname ve sözlü vasiyet olmak üzere üç şekilde düzenlenebilir.

“Miras sözleşmesi” ise, mirasbırakan ile karşı taraf(miras bırakılan) arasında yapılan iki taraflı ölüme bağlı tasarruftur; olumlu ve olumsuz miras sözleşmesi(mirastan feragat sözleşmesi) olmak üzere iki türü vardır. Her iki türün de resmî vasiyetname şeklinde düzenlenmesi zorunludur(MK. m. 545/I).

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflar için numerus clausus (sınırlı sayı) ilkesi geçerlidir; dolayısıyla, mirasbırakan, yalnızca kanunda düzenlenmiş olan ölüme bağlı tasarruf şekillerine başvurabilir.

“Maddî anlamda ölüme bağlı tasarruflar” ise, mirasbırakanın şeklî anlamda ölüme bağlı tasarrufları içinde yer alan arzu ve istekleridir. Bu tasarrufların bir kısmı sadece vasiyetnamelere, bir kısmı sadece miras

sözleşmelerine konu olabilirken; bunların dışında kalanlar, hem vasiyetnamelere, hem miras sözleşmelerine konu olabilmektedir.

Ölüme bağlı tasarrufların geçerli olarak hüküm ve sonuçlarını doğurabilmeleri için, kanunun aradığı şartlara uygun olarak yapılmış olması gerekir. Aksi takdirde, söz konusu tasarruf hükümsüz olur.

Ölüme bağlı tasarruflar için iki tür hükümsüzlük söz konusu olur ki, bunlar “ölüme bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüzlüğü” ve “ölüme bağlı tasarrufların iptalidir”.Türk Medeni Kanunu’nun 557’nci maddesinde sayılan sebeplerin varlığı halinde, ölüme bağlı tasarrufun “iptali” talep edilebilir. İptal kararı verilinceye kadar, ölüme bağlı tasarruf hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam eder. Bu iptal sebepleri dışında kalan bazı sebeplerin varlığı halinde ise, ölüme bağlı tasarrufun kendiliğinden hükümsüzlüğü söz konusu olmaktadır. Örneğin, lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan kişinin mirasbırakandan önce ölmesi, ölüme bağlı tasarrufta yer alan bozucu şartın gerçekleşmesi ya da geciktirici şartın gerçekleşmemesi hallerde durum böyledir.

Ölüme bağlı tasarrufların, kendiliğinden hükümsüz olma veya iptali halleri dışında, bazı hallerde, yokluk veya mutlak butlanla sakatlığı da söz konusu olabilir. Örneğin, mirasbırakanın haberi olmaksızın üçüncü bir şahsın mirasbırakanın yerine vasiyetname düzenlemesi halinde, bu vasiyetname yoklukla sakat iken, ölüme bağlı tasarrufun içeriğinin gerçekleşmesinin imkânsızlığı halinde, mutlak butlanla sakatlık durumu ortaya çıkar.

Ölüme bağlı tasarrufların iptali sebepleri yukarıda da işaret olunduğu üzere, Türk Medenî Kanunu’nun 557’nci maddesinde sayılmıştır. Bu sayım da sınırlı olup, bunların dışında bir sebebe dayanılarak tasarrufun iptali talebinde bulunulamaz.

Türk Medenî Kanunu'nun 557'nci maddesine göre, mirasbırakanın ölümüne bağlı tasarrufu yaptığı sırada, ölümüne bağlı tasarruf yapma ehliyetine sahip olmaması, tasarrufun aldatma, korkutma ve zorlama sonucunda yapılmış olması, tasarrufun içeriği, tasarrufun bağlandığı koşul ya da yüklemenin hukuka veya ahlâka aykırı olması veya tasarrufun kanunda öngörülen şekil şartlarına uyulmadan yapılması hallerinde mevcut tasarrufun iptali talep edilebilir. İptali talep eden kişi, iddia ettiği iptal sebebini ispatla yükümlüdür.

Medeni Kanun'un 557' nci maddesinde sayılan hususlar borçlar hukukunda butlan sonucu doğururken, miras hukukunda ölümüne bağlı tasarrufun iptali sonucunu doğurur. Çünkü miras hukukunda esas olan mirasbırakanın arzu ve isteklerini mümkün olduğu ölçüde ayakta tutmaktır.

Hata sebebiyle ölümüne bağlı tasarrufun iptali söz konusu olduğunda vasiyetnameler ve miras sözleşmeleri arasındaki farklılık dikkat çekmektedir. Şöyle ki, vasiyetname tek taraflı varması gerekli olmayan irade açıklaması ile yapılan işlem olduğundan, vasiyetnamede irade prensibi geçerlidir. Dolayısıyla karşı tarafın menfaatinin korunması söz konusu değildir. Bu sebeple vasiyetnamelerde herhangi bir ayırım yapılmaksızın hem beyan hatası hem de saik hatası her hata iptal sebebi teşkil etmektedir. Buna karşılık miras sözleşmesi iki taraflı hukuki işlem olması sebebiyle korunması gereken bir karşı taraf vardır. Dolayısıyla vasiyetnamelerde söz konusu olan irade prensibinin yerini miras sözleşmelerinde güven prensibi almaktadır. Mirasbırakanın saik hatasına dayanarak miras sözleşmesini iptal etmesi güven prensibine uygun düşmeyeceğinden, hata sebebiyle iptal için hatanın miras sözleşmesinin her iki tarafı için de esaslı hata olması gerekir.

Hile sebebiyle ölümüne bağlı tasarrufların iptalinde de vasiyetnameler ve miras sözleşmeleri bakımından bir takım farklılıklar söz konusudur. Vasiyetnamelerde Borçlar Hukuku'ndan farklı olarak üçüncü şahıslar tarafından yapılan hileden lehine vasiyetname yapılan kişinin haberdar

olmasına gerek yoktur. Üçüncü şahıslar tarafından yapılan hile her zaman vasiyetnamenin iptalini talep etme hakkını verirken, güven prensibinin ağırlıklı olduğu miras sözleşmelerinde Borçlar Kanunu'nun 28/II' nci maddesi uygulama alanı bulur ve hile sebebiyle miras sözleşmesinin iptalinin talep edilebilmesi için, lehine hile yapılan tarafın bundan haberdar olması gerekir.

Tehdit ve zorlama sebebiyle tasarrufun iptalinin söz konusu olduğu halde de miras sözleşmeleri ve vasiyetnameler için farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Vasiyetnamelerde tehdidin hukuka aykırı olması aranmazken, Miras sözleşmelerinde ise, borçlar hukukunda olduğu gibi tehdidin hukuka aykırı olması aranmaz. Aynı şekilde vasiyetnamelerde her türde ve derecede tehdit mirasbırakanın iradesine tesir etmiş olması şartı iptal sebebi teşkil etmektedir. Buna karşın miras sözleşmelerinde karşı tarafın güveninin korunması gerektiğinden Borçlar Kanunu'nun 30' uncu maddesinin uygulanması ve tehdidin iptal sebebi olabilmesi için saslı bir korku doğurması gerekir.

Ölüme bağlı tasarrufun ya da tasarrufta yer alan koşul veya yüklemenin ahlâka aykırı olması durumunda, iptal kararı verilinceye kadar tasarrufun ayakta tutulmasında sosyal bir yarar olmadığı ve ahlâka aykırılığın kamu düzenini ilgilendiriyor olması dolayısıyla, Borçlar Kanunu'nun 20' nci maddesi uygulanmalı ve hukuka aykırı tasarrufun butlanla sakat olduğu kabul edilmelidir.

Ölüme bağlı tasarrufun iptali mirasbırakanın ölümünden sonra talep edilebilir. Mirasbırakan hayatta iken, yalnızca kendisi yapmış olduğu tasarrufundan dönebilir. Medeni Kanun'un 504' üncü maddesinde sadece irade sakatlığı halinde tasarruftan dönme imkânı tanınmış olsa da, şekil eksikliği, ehliyetsizlik, hukuka veya ahlâka aykırılık gibi diğer iptal sebeplerine dayanarak da ölüme bağlı tasarruftan dönülebileceği kabul edilmelidir.

İptal davasında yetkili mahkeme mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir. Görevli mahkeme ise, iptali istenen tasarrufun değerine göre belirlenmelidir.

Ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesinde menfaati olan mirasçı veya vasiyet alacaklısı tarafından, iptal edilmek istenen tasarrufla davacı veya davacılar aleyhine mirasa ilişkin bir menfaat sağlayan kişilere karşı açılabilir.

Ölüme bağlı tasarrufların iptali davasında dava açma hakkı için bir yıllık, on yıllık ve yirmi yıllık hak düşürücü süreler öngörülmüştür(MK. m. 559). Bu süreler içinde dava açılmadığı takdirde, dava açma hakkı düşer. Bir yıllık hak düşürücü süre, davacının ölüme bağlı tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin iptal davası açma hakkına sahip olduğunu öğrendiği gün işlemeye başlarken, on yıllık süre davacının iptal sebebini öğrenmesine bakılmaksızın her halde vasiyetnamelerde vasiyetnamenin açılmasından itibaren, miras sözleşmelerinde ise mirasın geçmesinden, yani mirasbırakanın ölümünden itibaren işlemeye başlar. Davalının kötü niyetli olması halinde dava açma süresi yirmi yıl olup, sürenin başlayacağı tarih bakımından on yıllık sürede kabul edilen kural benimsenmiştir. Medeni Kanun'un 559'uncu maddesinde bir de iptal sebebini def'i yoluyla her zaman ileri sürme imkânı tanınmıştır.

Ölüme bağlı tasarrufun iptali hakkında mahkemenin vereceği karar yenilik doğurucu bir karardır. Bu karar ayrıca geçmişe etkili olup, mirasın açıldığı günden itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurur.

Ölüme bağlı tasarrufun içinde yer alan tasarruflardan bir kısmının hata, hile ve tehdit gibi bir irade sakatlığı ile sakat olması, ya da hukuka veya ahlâka aykırı olması sebebiyle iptalinin istenmesi halinde, eğer mirasbırakanın iptali gereken tasarruf olmaksızın diğer tasarrufları da yapmayacağı anlaşıyorsa, bu takdirde ölüme bağlı tasarruf tümüyle iptal edilmelidir. Buna karşılık mirasbırakan iptali gereken tasarruf olmasa dahi, diğer tasarrufları yine de yapacağı tespit edilirse, bu takdirde sadece sakat

olan tasarruf iptal edilmelidir. Şekil eksikliği ve ehliyetsizlik çoğunlukla ölüme bağlı tasarruf işleminin tümüne etkili olduğundan, tasarrufun tamamının iptali sonucunu doğurur. Ancak şekil eksikliği ve ehliyetsizlik ölüme bağlı tasarrufların bir kısmında ortaya çıkmışsa, bu takdirde mirasbırakanın iradesinden hareketle tasarrufun tamamının yoksa yalnızca iptali istenen tasarrufun mu iptal edileceğine karar verilmelidir.

İptal kararından yalnızca iptal davasını açan kişi ya da kişiler yararlanabilecektir. Ayrıca iptal kararı yalnızca aleyhine iptal davası açılan kişi ya da kişiler bakımından sonuç doğuracaktır.

KAYNAKÇA

ABT, Daniel; **Die Ungültigkeitsklage im schweizerischen Erbrecht**, Basel, Helbing & Lichtenhahn Verlag, 2002.

GÜRAL AKİPEK, Jale, AKINTÜRK, Turgut; **Türk Medeni Hukuku** , I.Cilt, **Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku**, Ankara, Beta Yayınları, 4. Baskı, 2002.

ALTUĞ, Yılmaz; “Ölüme Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt. XXXIX, sayı, 9–10, İstanbul, 1955, s. 401–429.

ANTALYA, Gökhan; **Miras Hukuku**, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2003.

AYAN, Mehmet; **Miras Hukuku**, Konya, Mimoza Yayınları, 2002.

AYBAY, Aydın; **Miras Hukuku Dersleri**, İstanbul, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Yayınları, 3.Baskı, 2002.

AYİTER, Nûşin; **Miras Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı, 1978.

AYİTER, Nûşin, KILIÇOĞLU, M. Ahmet; **Miras Hukuku**, Ankara, Savaş Yayınları, 2. Baskı, 1991.

BELGESAY, Mustafa Reşit; **Türk Kanunu Medenisi Şerhi, 3. Kitap, Miras Hukuku**, İstanbul, y.y., 4.Baskı, 1952.

BERKİ, Şakir; **Miras Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1975.

BRUCKNER, Christian, WEIBEL, Thomas; **Die Erbrechtlichen Klagen**, Basel, Schulthess Verlag, 2.Baskı, 2006.

BÜHLER, Theodor; “Wann beginnt das Jahr, nach dessen Ablauf erbrechtliche Ungültigkeits- bzw. Herabsetzungsklage verjährt?,” **Schweizerische Juristen Zeitung**, 69. Jahrgang, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1973, s.21-32.

DALAMANLI, Lütfü; **Tatbikatta Hukuk Davaları**, Ankara, Aydın Yayınları, 1961.

DRUEY, Jean Nicolas; **Grundriss des Erbrechts**, Bern, Staempfli Verlag, 5.Baskı, 2002.

DURAL, Mustafa; **El Yazısı ile Vasiyetname**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1967(Vasiyetname).

DURAL, Mustafa; **Miras Sözleşmeleri(İsviçre, Alman ve Avusturya Hukuklarıyla Karşılaştırmalı Olarak)**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1980(Miras Sözleşmeleri).

DURAL, Mustafa, ÖZ, Turgut; **Türk Özel Hukuku, Miras Hukuku**, IV. Cilt, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2.Baskı, 2003.

DURAL, Mustafa, ÖĞÜZ, Tufan; **Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku**, II. Cilt, İstanbul, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, 2004.

EREN, Fikret; **Türk Hukuku’nda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1966(İptal Davası).

EREN, Fikret; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Beta Yayınları, 2003(Borçlar Hukuku).

EREN, Fikret; “ Ölüme Bağlı Tasarruflarda İstenilerek Yapılan İrade Sakatlıkları”, **Adalet Dergisi**, Yıl 54, sayı 11–12, Ankara, s. 1272–1278(İrade Sakatlıkları).

ESCHER, Arnold; **Medeni Kanun Şerhi Miras Hukuku**, çev. Sabir Şakir Ansay, Ankara, y.y., 1949.

ESENER, Turhan; **Miras Hukuku Ana Kavramları**, Ankara, y.y., 1969–1970.

GÖNENSAY, Samim, BİRSEN, Kemaleddin; **Miras Hukuku**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı, 1963.

GÖKTÜRK, Hüseyin Avni; **Türk Medeni Hukuku, Üçüncü Kitap Miras Hukuku**, Ankara, y.y., 1947.

GÖNENSAY, A. Samim; **Medeni Hukuk, III. Cilt, (Miras Hukuku)**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1938.

HELVACI, İlhan; “Ölüme Bağlı Tassarrufların İptali Davasında Ayırt Etme Gücünün(Temyiz Kudretinin) İspatı”, **Prof. Dr. Ömer Teomana 55. Yaş Günü Armağanı**, cilt II, İstanbul, Beta Yayınları, 2002, s. 1113–1150.

HATEMİ, Hüseyin; **Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1976(Hukuka Ve Ahlâka Aykırılık).

HATEMİ, Hüseyin; **Miras Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 4.Baskı, 2004(Miras).

HASENBÖHLER, Franz; “Sittenwidrige Verfügungen von Todes wegen”, **Basler Juristische Mitteilungen**, Nr. 1, Basel, 1980, s. 1–21.

İNAN, Ali Naim, ERTAŞ, Şeref, ALBAŞ, Hakan; **Türk Medeni Hukuku, Miras Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, 5.Baskı, 2004.

İMRE, Zahit, ERMAN, Hasan; **Miras Hukuku**, İstanbul, Der Yayınları, 4.Baskı, 2003.

İMRE, Zahit; **Türk Miras Hukuku**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1978.

İNAL, Nihat; **Miras Davaları**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2005.

KILIÇOĞLU, M. Ahmet; **Miras Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006(Miras).

KILIÇOĞLU, M. Ahmet; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Turhan Kitabevi, 5. Baskı, 2005(Borçlar Hukuku).

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip; **Miras Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 3.Baskı, 1987.

KÖPRÜLÜ, Bülent; **Miras Hukuku Dersleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı, 1985.

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder; **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 14.Baskı, 2002.

OĞUZMAN, Kemal; **Miras Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 6.Baskı, 1995.

OĞUZMAN, M. Kemal, Öz, M. Turgut; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, 2000.

ÖZMEN, İsmail; **Miras Hukuku Davaları**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2006.

ÖZTAN, Bilge; **Türk Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, 2002(Türk Medeni Kanunu).

ÖZTAN, Bilge; **Miras Hukuku**, I.Cilt, Ankara, Turhan Kitabevi, 2005(Miras)

ÖZTAN, Bilge; **Medeni Hukuk'un Temel Kavramları**, Ankara, Turhan Kitabevi, 19. Baskı, 2005(Medeni Hukuk).

ÖZTRAK, İlhan; **Miras Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2.Baskı, 1976.

PICENONI, Vito; "Die Verjährung der Testamentsungültigkeits und Herabsetzungsklage(Art. 521 und 533 zgb)," **Schweizerische Juristen Zeitung**, 63. Jahrgang, Zürich, Schultess & Co Verlag,1967, s. 101–116(Verjährung).

PICENONI, Vito; "Formprobleme Bei Testament und Ervertrag", **Travaux De La 5 ème Semaine Juridique Turco-Suisse**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, 1975, s. 57–69(Formprobleme).

PİOTET, Paul; **Schweizerisches Privatrecht, Vierter Band, Erbrecht**, Basel und Stuttgart, Helbing & Lichtenhahn Verlag, 1978.

RIEMER, Hans Michael; "Nichtige (unwirksame) Testamente und Erbverträge", **Festschrift für Max Keller zum 65. Geburtstag**, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1989, s. 245–259.

RYFFEL, Gritli; **Repetitorium Erbrecht**, Zürich, Orell Füssli Verlag, 2004.

RUMO- JUNGO, Alexandra; **Tafeln und Faelle zum Erbrecht**, Freiburg, Schultess Verlag, 2004.

SEROZAN, Rona, ENGİN, İ.Baki; **Miras Hukuku**, İstanbul, Seçkin Yayınları, 2004.

ŞENER, Esat; **Miras Hukuku**, Ankara, y.y., 1977.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi, AKMAN, Sermet, BURCUOĞLU, Haluk, ALTOP, Atilla, Borçlar **Hukuku Genel Hükümler**, I. Cilt, İstanbul, y.y., 1985.

TUOR, Pierre; **İsviçre Medeni Kanunu ‘nun Federal Mahkeme İctihatlarına Göre Sistemli İzahı**, çev. Amil Artus, Ankara, y.y., 1956.

von TUHR, Andreas; **Borçlar Hukuku Umumi Kısım**, I-II. Cilt, çev. Cevat Edege, Ankara, Yargıtay Yayınları, 1983.

www.kazanci.com.tr (Erişim Tarihi: 06.04.2007)

ÖZET

TURAN, Gamze, Ölümüne Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007

Tezin konusu, mirasbırakanın yapmış olduğu ölümüne bağlı tasarrufların hükümsüzlüğüdür. Tezde, Türk Medeni Kanunu'nda dağınık bir şekilde ele alınmış olan ölümüne bağlı tasarrufların hükümsüzlüğü konusu, bir sistem dâhilinde incelenmiş ve hükümsüzlüğe ilişkin hükümler arasında bir yeknesaklık sağlanmasına çalışılmıştır.

Bir kimsenin ölümünden sonra hüküm ve sonuçlarını doğurmak üzere yapmış olduğu ölümüne bağlı tasarrufların hükümsüzlüğünün incelendiği tezin birinci bölümünde, “ölümüne bağlı tasarruf ” kavramı genel esasları ile ele alınmış; bu kavram altında ölümüne bağlı tasarruf çeşitleri incelenmiştir. Bu bölümde, ayrıca, ölümüne bağlı tasarruflar için öngörülen şekil şartları üzerinde de kısaca durulmuştur.

İkinci bölümünde, “ölümüne bağlı tasarrufların hükümsüzlüğü” başlığı altında öncelikle ölümüne bağlı tasarrufların kendiliğinden hükümsüz sayılacağı başlıca haller ele alınmış; daha sonra da, ölümüne bağlı tasarrufların iptali konusu incelenmiştir. Bu bölümde, ayrıca, iptalin mirasın açılmasından önce ve sonra ileri sürülmesi hususları üzerinde durulmuştur. İptalin mirasın açılmasından önce ileri sürülmesi başlığı altında, mirasbırakana tanınmış olan ölümüne bağlı tasarruftan dönme konusu kısaca incelenmiştir. Ölümüne bağlı tasarrufun iptali başlığı altında kanunda iptal sebepleri olarak sayılan ehliyetsizlik, irade sakatlığı, hukuka ve ahlâka aykırılık ve şekil eksikliği hususları ayrı ayrı ele alınmıştır. İptal sebepleri incelenirken, öncelikle bu kavramlar genel hatlarıyla ele alındıktan sonra, miras hukukunda ehliyetsizlik, irade sakatlığı, hukuka ve ahlâka aykırılık ve şekil eksikliği konuları incelenmiştir. Bu sebeplerinin vasiyetname ve miras sözleşmesi bakımından

doğuracağı farklı sonuçlar, öğretideki tartışmalar, Yargıtay ve İsviçre Federal Mahkemesi kararları ile birlikte değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde, usûle ilişkin meselelerden olan iptal davasında görevli ve yetkili mahkeme, iptal dâvasında dâvalı ve dâvacı sıfatı ve bu dâva için öngörülmüş olan hak düşürücü süreler incelenmiştir. Son olarak, iptal kararının tasarruflar ve şahıslar bakımından doğuracağı sonuçlar, bu konuda öğretide savunulan görüşler ve mahkeme kararları ile birlikte değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler

1. Ölüme bağlı tasarruflar.
2. Ölüme bağlı tasarrufların hükümsüzlüğü.
3. Ölüme bağlı tasarrufların iptali.
4. Hükümsüzlük.
5. İptal.

ABSTRACT

TURAN, Gamze, Invalidity of the Testamentary Dispositions, Master Thesis, Ankara, 2007

The object of the thesis is the invalidity of the testamentary dispositions executed by a deceased person. The thesis reviews the matter of testamentary dispositions caused by the decease of an individual with a systematic view, which has been discussed in Turkish Civil Law in a scattered manner, and is concerned to ensure a uniformity between the separate provisions relating to such invalidity.

The first section of the thesis which focuses on the invalidity of the testamentary dispositions caused by a deceased individual where the provisions of such disposition become effective both in legal and real terms after the decease occurs reviews the general principles of the concept of “testamentary disposition due to decease”, and the various types of testamentary dispositions due to decease. This section also shortly mentions about the procedural requirements determined for the testamentary dispositions due to decease.

In the second section, firstly, the invalidity of the testamentary dispositions due to decease comes under a heading to examine the cases in which the testamentary dispositions due to decease is automatically deemed to be void, and then the cancellation of the testamentary dispositions due to decease. This section also deals with the solicitation of the cancellation both before and after the testament is opened. Withdrawal from the testamentary dispositions due to decease which are granted to the deceased person shortly comes under the heading of the solicitation for cancellation before the testament is opened. Under the heading of cancellation of testamentary dispositions due to decease, the legal causes for cancellation such as

incompatibility, injured discretion, contradiction to law and ethical codes and procedural defects are explained in separate paragraphs. In reviewing the causes for cancellation, the above concepts are outlined in a general aspect, and then the incompatibility, injured discretion, contradiction to law and ethical codes and procedural defects are explained in terms of law of decedent's estate. The various outcomes that may arise out as a result of such causes with regard to the testament and contract of decedent's estate, the debates in the related discipline are discussed in the light of the exemplifying decisions of the Superior Court and Swiss Federal Court.

The third section focuses on the assigned and competent court for the settlement of an action for cancellation which is a matter of procedural operation, the quality of a respondent and claimant in such cancellation actions, and the strict time limits in such legal actions. Finally, the consequences of a cancellation order with respect to the dispositions and individual concerned, opinions supported by the theory in this regard are discussed together with the court decisions.

Key Words

1. Testamentary dispositions due to decease.
2. Invalidity of the testamentary dispositions due to decease.
3. Cancellation of the Testamentary dispositions due to decease.
4. Legal invalidity.
5. Cancellation.